

Normer og nedrustning

Espen Mathy

Masteroppgave i statsvitenskap
Institutt for statsvitenskap
Universitetet i Oslo

Vår 2019

Antall ord: 35 134

Normer og nedrustning

En analyse av normer sin rolle når stater slutter seg til
nedrustningsavtaler.

Espen Mathy

Vår 2019

© Espen Mathy

2019

Normer og nedrustning

Espen Mathy

<http://www.duo.uio.no>

Trykk: Representralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Hvilken rolle normpress spiller når stater skal slutte seg til nedrustningsavtaler, er i samfunnsdebatten et aktuelt tema som likevel er lite undersøkt i forskningslitteraturen. Stater varierer i stor grad i hvor raskt og hvor forpliktende de slutter seg til. *Under hvilke betingelser kan normpress forklare denne variasjonen?* Analysene har bygget på antakelser fra konstruktivistisk tankegods om normers livssyklus. Normpresset har blitt målt under normens kaskade, og jeg argumenterer for at slike normkaskader har skjedd i begrensede tidsvinduer når stater slutter seg til. Dette er kombinert med antakelser fra rasjonalistisk tankegang om staters sikkerhetspolitiske interesser. Jeg har undersøkt hvordan normpress inngår i defineringen av staters interesser på et felt hvor rasjonalistiske sikkerhetshensyn står sterkt. Kvalitativ komparativ analyse (QCA) er valgt som metodisk verktøy på grunn av dens særegne evne til avdekke kausal kompleksitet. Statistisk analyse har også blitt brukt til å understøtte funnene. Funnene som presenteres her, peker mot at normpress har en tydelig, men begrenset rolle når stater slutter seg til nedrustningsavtaler. Hovedfunnet er at normpress kan forklare variasjon i staters tilslutning i de tilfeller hvor tilslutningen ikke medfører en stor sikkerhetspolitisk kostnad for staten.

Forord

En stor takk til mine veiledere, Olav Schram Stokke og Målfrid Braut-Hegghammer, for upåklagelig inspirasjon og støtte gjennom hele skriveprosessen. En stor takk også til gjengen på NUPI, især Henrik Stålhane Hiim, for verdifulle innspill.

For korrekturlesning, mange takk til Jorunn og Christian.

Alle feil er mine egne.

Innholdsfortegnelse

1 Innledning	2
1.1 Utvalg av nedrustningsavtaler	3
1.2 Hvorfor studere normpress?	6
1.3 Hvordan studere normpress?	7
1.4 Oppgavens struktur	12
2 Mellomstatlige forpliktelser og nedrustning	13
2.1 Omstendighetene rundt etableringen av avtalene	14
2.2 Skjæringsfeltet mellom normpress og sikkerhetspolitiske interesser	16
2.3 Staters tilslutning til mellomstatlige forpliktelser	27
2.4 Staters tilslutning til nedrustningsavtaler	29
3 Forskningsopplegg	34
3.1 Datakilder	35
3.2 Kvalitativ komparativ analyse (QCA)	37
3.3 Operasjonaliseringer	40
3.4 Statistisk analyse	55
4 Analyse av Forbudstraktaten mot atomvåpen	57
4.1 QCA – avstemning for opprettelse av avtalen	58
4.2 Statistisk analyse – avstemning for opprettelse	71
4.3 Samlede resultater – avstemning for opprettelse	73
4.4 QCA – signering	73
4.5 Statistisk analyse – signering	77
4.6 Samlede resultater – avstemning og signering	79
5 Analyse av KMK-avtalene	81
5.1 QCA av KMK-avtalene – signering	81
5.2 Statistisk analyse – signering	86
5.3 QCA av KMK-avtalene – ratifisering	87
5.4 Statistisk analyse av KMK-avtalene – ratifisering	91
5.5 Samlede resultater – signering og ratifisering	92
6 Konklusjon	94
Litteraturliste	99
Vedlegg	105

Tabeller og figurer

Tabell 1.1: Utvalg av nedrustningsavtaler	6
Tabell 2.1: Hjortejaktliknelsen og nedrustning	18
Tabell 3.1: Antall stater som (ikke) stemte for opprettelsen av Forbudstraktaten mot atomvåpen	43
Tabell 3.2: Antall stater med ulikt medlemskap for hver avtale (signering)	44
Tabell 3.3: Antall stater med ulikt medlemskap for hver avtale (ratifisering)	44
Tabell 3.4: Antall stater som (ikke) har en partnerorganisasjon	46
Tabell 3.5: Antall stater i intervaller av regionalt normpress ved signering	50
Tabell 3.6: Antall stater i intervaller av skår på globalt normpress	51
Tabell 3.7: Antall stater hvor tilslutning representerer stor/liten sikkerhetspol. kostnad	54
Tabell 4.1: Oversikt over hvilke betegnelser som representerer betingelsene	64
Tabell 4.2: Binomisk logistisk regresjonsmodell	72
Tabell 4.3: OLS-regresjonsmodell	78
Tabell 5.1: Oversikt over hvilke betegnelser som representerer betingelsene	82
Tabell 5.2: OLS-regresjonsmodell	87
Tabell 5.3: OLS-regresjonsmodell	91
Tabell V.1: Sannhetstabell. Atomvåpen. Tilslutning ved avstemning. Positiv analyse 1.	105
Tabell V.2: Sannhetstabell. Atomvåpen. Tilslutning ved avstemning. Positiv analyse 2.	105
Tabell V.3: Sannhetstabell. Atomvåpen. Tilslutning ved avstemning. Positiv analyse 3.	106
Tabell V.4: Sannhetstabell. Atomvåpen. Tilslutning ved avstemning. Negativ analyse.	107
Tabell V.5: Sannhetstabell. Atomvåpen. Tilslutning ved signering. Positiv analyse.	108
Tabell V.6: Sannhetstabell. Atomvåpen. Tilslutning ved signering. Negativ analyse.	109
Tabell V.7: Sannhetstabell. KMK-avtalene. Tilslutning ved signering. Positiv analyse.	110
Tabell V.8: Sannhetstabell. KMK-avtalene. Tilslutning ved signering. Negativ analyse.	111
Tabell V.9: Sannhetstabell. KMK-avtalene. Tilslutning ved ratifisering. Positiv analyse.	112
Tabell V.10: Sannhetstabell. KMK-avtalene. Tilslutning ved ratifisering. Negativ analyse.	113
Figur 2.1: Antall stater som signerte avtalene per dag den første uken etter at avtalene åpnet for tilslutning	25
Figur 2.2: Antall stater som ratifiserte avtalene per halvår de ti første årene etter at avtalene åpnet for tilslutning	25
Figur 3.1: Venn-diagram	38
Figur 3.2: Kart over inndeling av fjorten regioner basert på eksisterende regionale organisasjoner	48

Forkortelser

ACA	Arms Control Association
ASEAN	Association of Southeast Asian Nations
CMC	Cluster Munition Coalition
CSTO	Collective Security Treaty Organization
CTBT	Comprehensive Nuclear-Test-Ban Treaty
CTBTO	Comprehensive Nuclear-Test-Ban Treaty Organization
CWCC	Chemical Weapons Convention Coalition
EU	Europeiske Union
FN	Forente Nasjoner
fSQCA	Fuzzy-Set Qualitative Comparative Analysis
HRW	Human Rights Watch
ICAN	International Campaign to Abolish Nuclear Weapons
ICBL	International Campaign to Ban Landmines
INF	Intermediate-Range Nuclear Forces Treaty
KMK	Kjemivåpenkonvensjonen, Minekonvensjonen og Konvensjonen om klaseammunisjon
MERCOSUR	Southern Common Market
NATO	North Atlantic Treaty Organization
NPT	Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons
OPCW	Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons
QCA	Qualitative Comparative Analysis
SALT	Strategic Arms Limitation Talks

1 Innledning

Hvilken rolle spiller normpress når stater skal slutte seg til nedrustningsavtaler? Bastante utsagn i den offentlige debatten om sammenhengen mellom normer og staters handlinger er ofte i stor grad basert på synsing, både hos de som ilegger normer stor og mindre stor betydning. En empiribasert tilnærming til dette spørsmålet kan, i tillegg til å utgjøre et faktabasert holdepunkt når temaet diskuteres, representere et aktuelt bidrag til den allerede eksisterende forskningslitteraturen.

Spørsmålet plasserer seg i den bredere fagdebatten om hvorfor stater slutter seg til mellomstatlige forpliktelser generelt. Det finnes åpenbare grunner til ikke å forplikte seg. Overholdelse av mellomstatlige forpliktelser medfører alltid en viss begrensning av hvor fritt en stat kan utøve sin suverenitet. På tross av dette hører ikke slik forpliktelse til sjeldenhetene i internasjonal politikk. Nedrustningsavtaler påvirker en særlig sentral del av staters selvvråderett, nemlig dens evne til forsvar. Under hvilke omstendigheter går stater med på dette?

Noen stater signerer og ratifiserer nedrustningsavtaler så fort de åpner for tilslutning. Andre stater bruker mange år på å slutte seg til de samme avtalene. Andre igjen avstår fra å både signere og ratifisere avtalene, eller nøyer seg med å stemme for opprettelsen av avtalene. Normpress har vist seg å spille en vesentlig rolle for staters tilslutning til mellomstatlige forpliktelser på ulike felt, men i nedrustningslitteraturen er spørsmålet fraværende om hvilken rolle normpress spiller når stater skal slutte seg til. Jeg måler normpress kvantitativt, noe som så langt bare har blitt gjort i sammenheng med mellomstatlige forpliktelser på andre felt. Jeg søker med dette å fylle et hull i eksisterende forskningslitteratur ved å svare på spørsmålet *under hvilke betingelser kan normpress forklare variasjonen i hvor raskt og hvor forpliktende stater slutter seg til nedrustningsavtaler?*

Ulike forståelser av hva en nedrustningsavtale representerer for en stat gir ulike forklaringer på hvorfor stater slutter seg til. I tråd med en rasjonalistisk tankegang, kan nedrustningsavtaler forstås som en alternativ måte å ivareta staters sikkerhetspolitiske interesser, som både kan være mer effektiv og mindre kostbar og risikabel enn et uavbrutt våpenkappløp (Albin og Druckman 2014: 427; Snyder og Diesing 1977). En annen forståelse av nedrustningsavtaler er som manifesteringen av en av mange forpliktelser stater har på tvers av landegrenser, blant annet til å unngå unødvendig lidelse (Shapcott 2014: 210). Endelig er en tredje, mer konstruktivistisk måte å forstå nedrustningsavtaler, som resultat av normative strukturer som

inngår i definisjonen av nasjonal interesse, båret frem av statlige og ikke-statlige normentrepreneurer (Finnemore og Sikkink 1998).

Disse innfallsvinklener leder til ulike tilnærminger til hvilke hensyn som er de mest relevante når forpliktelse til nedrustningsavtaler skal forklares. Det tydeligste skillet viser seg mellom rasjonalistiske hensyn, som tar utgangspunkt i insentiver stater har basert på nasjonale interesser, og hensyn basert på en internalisering av normer i form av å gjøre gyldig for seg selv og å ta for gitt, de ytre normer som finnes hos andre.

Mitt fokus er først og fremst på sammenhengen mellom normpress og variasjonen i staters tilslutning. Jeg utforsker hvordan normpress inngår i defineringen av staters nasjonale interesser på et felt hvor rasjonalistiske sikkerhetshensyn tradisjonelt har stått sterkt. Jeg måler normpresset under normens kaskade og argumenterer for at slike normkaskader i ulik grad har skjedd i begrensede tidsvinduer når stater slutter seg til, ved å enten stemme for opprettelsen av, signere eller ratifisere avtaler.

For å svare på min problemstillingen, har jeg anvendt to metodiske verktøy. Ved å kombinert kvalitativ komparativ analyse (QCA) og statistisk analyse, har jeg undersøkt ulike sider ved forholdet mellom normpress og staters tilslutning. Mens statistiske analyserer finner korrelasjoner og tendens, er QCA en analyseteknikk basert på mengdelære som avdekker kausale mønstre gjennom tilstrekkelige eller nødvendige betingelser for et utfall. Kombinasjonen av disse tilnærmingene gir et mer helhetlig og robust bilde av rollen til normpress når stater skal slutte seg til nedrustningsavtaler.

I dette kapitlet gjør jeg først rede for og diskuterer utvalget av nedrustningsavtaler jeg har undersøkt. Deretter drøfter jeg hvorfor studiet av normpress i sammenheng med nedrustningsavtaler er viktig og relevant, før jeg tar for meg ulike aspekter av hvordan dette kan studeres. Endelig gjør jeg rede for oppgavens struktur.

1.1 Utvalg av nedrustningsavtaler

Jeg undersøker under hvilke betingelser normpress kan forklare variasjonen i hvor raskt og hvor forpliktende stater slutter seg til nedrustningsavtaler, ved å studere staters tilslutning til fire ulike nedrustningsavtaler. Disse fire nedrustningsavtalene er valgt ut basert på tre kriterier. De tre kriteriene jeg har lagt til grunn for mitt utvalg er at avtalene skal i) være etablert etter den kalde krigen, ii) sikte på å oppnå universell tilslutning, og iii) sikte på å avskaffe en hel kategori av våpen. Kriteriene jeg har brukt er ment å gjøre utvalget mer homogent og dermed

enkler å sammenlikne. Nedrustningsavtalene som oppfyller disse kriteriene, er Kjemivåpenkonvensjonen, Minekonvensjonen, Konvensjonen om klaseammunisjon og Forbudstraktaten mot atomvåpen.¹ Jeg diskuterer i dette avsnittet disse tre kriteriene, samt presenterer de fire nedrustningsavtalene jeg sitter igjen med. I tillegg eksemplifiserer og problematiserer jeg nedrustningsavtaler som har blitt utelatt.

Å bruke visse kriterier for utvelgelse av kasus er ikke uproblematisk. Å definere et utvalg på denne måten vil ofte føre til at man velger bort analytisk interessante kasus, og dermed at kasus som også kunne bidratt til å svare på problemstillingen blir utelatt. Dette diskuterer jeg fortløpende når kriteriene blir presentert under. Videre undersøkelser av utelatte nedrustningsavtaler kan være gjenstand for fremtidig forskning.

Det første kriteriet jeg har tatt hensyn til er at avtalene skal være etablerte etter den kalde krigen. Et eksempel på en avtale som faller utenfor dette kriteriet, er Biologivåpenkonvensjonen fra 1972. Andrew F. Cooper argumenterer i en bok fra 2002 for at et skifte skjedde fra en stormaktsdominert, hierarkisk verdensorden under den kalde krigen, til et mer innovativt og ikke-hegemonisk diplomati i det han betegner som en post-kald krig verdensorden. Dette har skjedd i form av at små og middels store stater har fått mer å si, samt at det globale sivilsamfunnet i form av ikke-statlige organisasjoner, representerer en økt normativ kraft som stater må ta stilling til. Cooper argumenterer videre for at en økende mulighet til forhandling utenfor de tradisjonelle nedrustningsforaene har ført til at ikke-hegemoniske stater og transnasjonale bevegelser kan oppnå diplomatiske mål (Cooper 2002).

Det er noen utfordringer knyttet til å kategorisere hele perioden etter den kalde krigen som en ensartet tidsperiode. Nye spenninger mellom Russland og Vesten vitner om at et nytt skifte er i ferd med å skje. Det er vanskelig å argumentere for at Forbudstraktaten mot atomvåpen fra 2017 er blitt etablert i en verdensorden lik den Minekonvensjonen fra 1997 ble etablert i. Likevel argumenterer jeg for at det innovative diplomati som Cooper legger fram, hvor små stater og det globale sivilsamfunnet har en reell påvirkningskraft, i mer eller mindre grad fortsatt kan observeres i dag. Avtaler etablert etter den kalde krigen kan i så måte ses på

¹ Jeg har i denne oppgaven brukt de uformelle, forkortede, norske navnene til disse fire avtalene. Under følger en oversikt over de formelle navnene til hver avtale:

Kjemivåpenkonvensjonen: Convention on the Prohibition of the Development, Production, Stockpiling and Use of Chemical Weapons and on their Destruction

Minekonvensjonen: Convention on the Prohibition of the Use, Stockpiling, Production and Transfer of Anti-Personnel Mines and on their Destruction

Konvensjonen om klaseammunisjon: Convention on Cluster Munitions

Forbudstraktaten mot atomvåpen: Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons

som moderne verktøy som har blitt opprettet i et miljø av samarbeid heller enn bare sameksistens (Rietiker 2018: 7).

I motsetning til flere nyere nedrustningsinitiativ, hadde ikke Biologivåpenkonvensjonen, som er utelatt fra denne analysen, noen markant nedrustningskampanje knyttet til seg. Fraværet av en bred bevegelse for et forbud mot biologiske våpen gjorde at statlige aktører i seks år kunne forhandle seg imellom før konvensjonen ble vedtatt i FNs generalforsamling. Dette skjedde uten den offentlige oppmerksomheten man har sett ved nyere nedrustningsavtaler. Stater følte seg dermed mindre presset på nasjonalt plan for å ta en klar stilling (Atwood 2002: 7-8).

Hvordan stater forholder seg til mellomstatlige forhandlinger, påvirkes av det internasjonale politiske miljøet som forhandlingene springer ut av, og slutten på den kalde krigen representerer et brudd. Biologivåpenkonvensjonen er et analytisk interessant tilfelle, men disse forskjellene gjør den vanskelig å sammenlikne på lik linje som de andre nedrustningsavtalene i mitt utvalg.

Det andre kriteriet jeg legger til grunn for mitt utvalg, er at avtalene skal ta sikte på å oppnå universell tilslutning samt ha et mål om en verden fri fra farene disse våpnene medfører. Dette gjelder med andre ord bare multilaterale avtaler som alle stater kan slutte seg til og hvor det er et mål i seg selv. Avtaler som omhandler atomvåpenfrie soner, er eksempler på avtaler som ikke tas med. Ved å ta i bruk dette kriteriet, vil jeg kunne undersøke hvordan stater forholder seg til nedrustningsavtaler der deres egen sikkerhetspolitiske nytte av å slutte seg til påvirkes av alle andre staters tilslutning (Rietiker 2018: 7).

Det tredje kriteriet jeg har tatt hensyn til er at avtalene skal ta sikte på å avskaffe hele kategorier av våpen. Med avskaffelse mener jeg forbud mot en hver befatning med våpnene², samt en forpliktelse til å destruere våpnene. Avtaler som faller utenfor, er eksempelvis Ikke-spredningsavtalen (NPT) eller prøvestansavtalene (CTBT). Forbudstraktaten mot atomvåpen går mye lenger enn både NPT og CTBT når det gjelder avskaffelse av atomvåpen, men er samtidig mindre konkret når det gjelder implementering. Logikken som de ulike avtalene bygger på, er ulik av natur og det finnes en iboende spenning mellom dem. Forbudstraktaten mot atomvåpen har som målsetning å stigmatisere atomvåpen og dermed skape normativt press. Selv om NPT har en formell forpliktelse om nedrustning, tas ikke denne nødvendigvis

² Det er noen unntak fra, og uklarheter vedrørende, omfanget av avtalene. Et unntak er i forbindelse med Minekonvensjonen og Konvensjonen om klaseammunisjon, hvor lagring av et lite antall våpen utelukkende til treningsformål er tillatt. Spørsmålet om transitt av våpentypene er et ikke-avklart, omdiskutert tema (Mukhatzhanova 2017).

på alvor. Avtalen gir samtidig fem stater legitim rett til å forbli atommakter og kan i så måte sies å legitimere atomvåpen.

Ved å ikke ta med avtaler som er begrenset med hensyn til tid, geografi eller ulike former eller grader av nedrustning, vil jeg bare sammenlikne nedrustningsavtaler av den mest omfattende typen. Disse avtalene er politisk viktige fordi de fremstår som staters uttrykk for å ta nedrustningsspørsmål til et nytt nivå, hvor bare en ubetinget avskaffelse av våpnene er bra nok (ibid.; Carlson 2019).

Det er fire avtaler som oppfyller disse kriteriene:

Tabell 1.1: Utvalg av nedrustningsavtaler

Navn	Åpnet for tilslutning	Trådte i kraft	Antall stater ratifisert
Kjemivåpenkonvensjonen	13.01.1993	29.04.1997	193
Minekonvensjonen	18.09.1997	01.03.1999	164
Konvensjonen om klaseammunisjon	30.05.2008	01.08.2010	106
Forbudstraktaten mot atomvåpen	20.09.2017	90 dager etter at 50 stater har ratifisert	48 signert + 23 ratifisert

Tabellen er oppdatert 1. mai 2019.

1.2 Hvorfor studere normpress?

Å forstå hvilken rolle normpress spiller når stater skal slutte seg til nedrustningsavtaler er analytisk interessant i flere henseender. Denne oppgaven bidrar til en dypere forståelse av normers rolle, som tjener til at stater, med empiribasert kunnskap, kan vurdere om de skal slutte seg til nedrustningsavtaler nettopp for å styrke en nedrustningsnorm, som igjen kan presse andre stater til å slutte seg til. Dette er en aktuell problemstilling når Norges regjering og politiske partier tar stilling til om de skal støtte tilslutning til Forbudstraktaten mot atomvåpen. Den offentlige diskursen i Norge har blant annet nettopp handlet om hvorvidt en eventuell norsk tilslutning kan styrke en norm som vil presse også andre NATO-stater til å slutte seg til.

En dypere forståelse av hvilken rolle normpress spiller i forbindelse med nedrustningsavtaler, kan også gi økt innsikt i hvordan etableringen av mellomstatlige avtaler generelt virker. Den typen avtaler som denne oppgaven tar for seg – multilaterale avtaler med sikte på universell tilslutning hvor tilslutning i seg selv ikke gir noen umiddelbar gevinst – finnes også innenfor andre områder i folkeretten, eksempelvis Parisavtalen. Denne typen avtaler står i kontrast

til avtaler som bringer umiddelbare gjensidige goder, eksempelvis avtaler som krever gjensidig redusering av tollsatser, eller avtaler som den bilaterale INF-avtalen mellom USA og Russland om gjensidig rustningskontroll. Den typen avtaler som denne oppgaven tar for seg, gir ikke stater full uttelling før et visst antall betydelige stater har sluttet seg til, og det er dermed mindre åpenbart hvorfor stater slutter seg til denne typen avtaler.

Noe som gjør staters tilslutning til nedrustningsavtaler interessante å studere, er variasjonen i graden av hvor raskt og hvor forpliktende stater velger å slutte seg til disse avtalene. Variasjonen er stor både mellom og innenfor avtalene i mitt utvalg. Denne variasjonen kommer til syne på flere måter. Når det gjelder Kjemivåpenkonvensjonen, var det bare 20 stater som ratifiserte avtalen innen to år etter at avtalen åpnet for tilslutning i 1993, mens ytterligere 173 stater ratifiserte i tiden etterpå. Dette står i kontrast til Minekonvensjonen der hele 89 stater ratifiserte innen to år. Når det gjelder Minekonvensjonen og Konvensjonen om klaseammunisjon, er det fortsatt henholdsvis 10 og 14 stater som stemte for opprettelsen av avtalene som fortsatt verken har signert eller ratifisert avtalene henholdsvis 22 og 11 år etter at de åpnet for tilslutning. Filipinene ratifiserte nylig Konvensjonen om klaseammunisjon 3. januar i år, ti år etter at staten signerte avtalen. Vedrørende Forbudstraktaten mot atomvåpen, er det fortsatt mye som gjenstår å se. Nå, 20 måneder etter at avtalen åpnet for tilslutning, har 23 stater ratifisert avtalen. Det er 48 stater som har signert avtalen, men som fortsatt likevel ikke har ratifisert den.

Det er denne variasjonen i hvor raskt og hvor forpliktende stater slutter seg til nedrustningsavtaler jeg undersøker i denne oppgaven. Under hvilke betingelser kan normpress forklare denne variasjonen? Normpress har blitt studert i sammenheng med mellomstatlige avtaler både på menneskerettighetsfeltet og avtaler som har å gjøre med monetære spørsmål. Disse studiene har vist en klar sammenheng mellom normpress og staters tilslutning (Simmons 2000; 2002; Goodliffe og Hawkins 2006). Det er derfor bemerkelsesverdig at normpress ikke har blitt grundigere undersøkt i forbindelse med nedrustningsavtaler. Dette er et hull i nedrustningslitteraturen som jeg søker å fylle.

1.3 Hvordan studere normpress?

Til tross for at avtalene i mitt utvalg er valgt ut etter noen kriterier, sitter jeg igjen med fire avtaler som også skiller seg fra hverandre på flere viktige områder. De er ulike når det kommer til blant annet hvordan stater forholder seg til de ulike våpenkategoriene som avtalene

handler om, hvor vanskelig det er å anskaffe de ulike våpnene, samt hvilken rolle normentrepreneurer har spilt i etableringen av de ulike avtalene. For å kunne studere normpress i sammenheng med de ulike avtalene, er det viktig å være bevisst de rammene de ulike avtalene setter. I dette avsnittet gjør jeg først rede for og diskuterer hvordan avtalene skiller seg fra hverandre. Deretter diskuterer jeg det jeg har valgt å kalle skjæringsfeltet mellom sikkerhetspolitiske hensyn og normpress. Endelig presenterer jeg i dette avsnittet det forskningsopplegget jeg har brukt i analysen av denne oppgaven.

Variasjon i utvalget av nedrustningsavtaler

I delen som følger, gjør jeg rede for de grunnleggende forskjellene mellom avtalene. Disse forskjellene drøfter jeg grundigere i teorikapitlet under. Avtalene varierer på tre substansielt ulike måter: For det første varierer de iboende egenskapene til våpenkategoriene som avtalene omhandler. Dette kommer til syne som hvorvidt de handler om konvensjonelle våpen eller masseødeleggelsesvåpen, hvilken plass våpenkategorien har i staters sikkerhetsstrategi og hvor lett det er å trekke seg fra avtalen og gjenoppta produksjonen av våpenkategorien. For det andre varierer den rollen sivilsamfunnet har hatt i etableringen av de ulike avtalene samt hvordan normer spres mellom og virker på stater. For det tredje er det variasjon mellom avtalene når det gjelder avtalenes alder og i hvilken grad man kan si noe om de har fungert etter deres intensjon.

To av avtalene i mitt utvalg omhandler konvensjonelle våpen. De to andre avtalene, om kjemiske våpen og atomvåpen, omhandler våpentyper som er svært ulike når det gjelder hvilken virkning de har, og hvordan man beskytter seg mot dem. Den globale diskursen plasserer dem likevel sammen som ikke-diskriminerende masseødeleggelsesvåpen (Müller mfl. 2013: 51; Regjeringen 2018). Når det gjelder kjemiske våpen, er denne våpentypen utdatert i de aller fleste staters offensive sikkerhetsstrategier. Selv om kjemiske våpen ikke utgjør noen betydelig trussel mot staters sikkerhet, er våpentypen av en slik karakter at et globalt forbud mot den blir sett på som et kollektivt gode. Det må likevel påpekes at Kjemivåpenkonvensjonen fortsatt er aktuell, noe som kan illustreres ved å peke på bruken av saringass i borgerkrigen i Syria eller på Nord-Koreas arsenaler med kjemiske våpen.

Atomvåpen representerer en betydelig trussel mot stater. Atomvåpen har også en særdeles betydningsfull plass i den overordnede sikkerhetsstrategien til statene som besitter dem, samt til mange av statene som har en sikkerhetsgaranti fra en atommakt, såkalte atomparaplyer (Tertrais 2011; Williams 2016: 40).

Når det gjelder konvensjonelle våpen som klaseammunisjon og antipersonellminer, utgjør ikke en spredning av disse våpnene en trussel mot stater på lik linje med masseødeleggende våpen. Det er også varierende hvor viktig disse våpnene er for forsvaret til stater som besitter dem.

Stater vil ha større insentiver til å slutte seg til avtaler i tilfeller hvor det man faktisk må gi opp er begrenset. Hva man faktisk må gi opp, kommer an på hvilke våpen man faktisk må fjerne fra sine arsenaler eller unnlate å erverve seg, eller i hvilken grad man må gi avkall på dem, altså i hvilken grad muligheten til å ombestemme seg er til stede. Selv etter at alle produksjonsfasiliteter for kjemiske våpen, antipersonellminer og klaseammunisjon i en stat er destruert, vil det være kort vei for stater til å igjen kunne produsere store mengder av disse våpnene hvis de skulle ombestemme seg (Utgoff 1990: 235). Når det gjelder atomvåpen, er det større variasjon mellom stater med tanke på hvor langt de vil være fra å skaffe seg atomvåpen hvis de skulle ombestemme seg og trekke seg ut av Forbudstraktaten mot atomvåpen (Levite 2002).

Omfanget av normspredningen mellom stater, og hvordan normene virker på stater, varierer mellom avtalene. Spredningen av normer som omhandler nedrustning, samt i hvilken grad stater internaliserer normene, påvirkes av de ovennevnte hensynene. Blant de fire avtalene jeg tar for meg var for eksempel sivilsamfunn i rollen som normentreprenører minst fremtredende i etableringen av Kjemivåpenkonvensjonen. Sivilsamfunn hadde også i dette tilfellet en sentral rolle, men Kjemivåpenkonvensjonen ble forhandlet frem langs mer tradisjonelle mellomstatlige kanaler hvor tradisjonelle sikkerhetshensyn sto sterkere enn de andre avtalene (Rietiker 2018: 32-3). Selv om man kan slå fast at ulikhetene mellom avtalene som er presentert over påvirker måten normer spres på og hvordan de virker på stater, er det fortsatt uklart konkret under hvilke betingelser normpress kan forklare variasjonen i staters tilslutning. Har normpress bare noe å si hvis det man faktisk må gi opp er lite? Eller fungerer normpress bare i samspill med et sivilsamfunn mot nedrustning innad i en stat?

Endelig varierer avtalene når det gjelder deres alder og hvor mye man kan si om de har fungert. Kjemivåpenkonvensjonen og Minekonvensjonen har fungert etter avtalenes intensjon. Konvensjonen om klaseammunisjon er fortsatt relativt fersk, og det gjenstår å se om dens mål vil bli nådd (ibid.: 7). Forbudstraktaten mot atomvåpen har enda ikke trådt i kraft, og mer usikkerhet er følgelig knyttet til den.

Å ta med en så fersk avtale som Forbudstraktaten mot atomvåpen byr på utfordringer, spesielt siden prosessen hvor stater signerer og ratifiser avtalen fortsatt er aktiv. Senest 11. april

2019 ratifiserte en stat, Panama, avtalen. Det er interessant å ta med avtalen fordi dens utvikling så langt er lite forsket på. Denne oppgaven fyller derfor ikke bare et hull i forskningslitteraturen, men er også relevant fordi den søker svar på et spørsmål som kan være viktig for avtalens videre utvikling, nemlig hvordan normpress påvirker stater til å slutte seg til.

Skjæringsfeltet mellom normpress og sikkerhetspolitiske hensyn

I delen som følger, diskuterer jeg hvordan ulike forståelser av hva en nedrustningsavtale representerer, vektlegger ulike hensyn som en stat må forholde seg til når den skal ta beslutningen om hvor raskt og hvor forpliktende den skal slutte seg til.

Nedrustningsavtaler hører til det tradisjonelle sikkerhetsdomenet, og en stats sikkerhetspolitiske hensyn er derfor vesentlig å ta i betraktning når staters beslutninger skal analyseres. Hensyn som stater må forholde seg til som er mindre intuitive, er de som omhandler normer. Jeg bygger videre på Finnemore og Sikkink sin forskning på normer, og søker å undersøke under hvilke betingelser normpress kan forklare variasjonen i hvor raskt og hvor forpliktende stater slutter seg til nedrustningsavtaler.

For å forstå hvordan normpress og dets motkrefter påvirker staters tilslutning til nedrustningsavtaler, utforsker jeg i denne oppgaven hvordan normpress inngår i defineringen av staters nasjonale interesser på et felt hvor rasjonalistiske sikkerhetshensyn står sterkt. Nasjonale og internasjonale sikkerhetsinteresser blir gjerne trukket frem som det viktigste hensynet stater vurderer når de setter seg ved forhandlingsbordet for å diskutere nedrustningsavtaler. Hvorvidt en stat slutter seg til eller holder seg utenfor en nedrustningsavtale, kan i så måte forstås som ren maksimering av nasjonal interesse (Albin og Druckman 2014: 427; Snyder og Diesing 1977).

Et annet hensyn stater må forholde seg til, er press fra det globale sivilsamfunnet bestående av individer og ikke-statlige organisasjoner som setter søkelyset på staters (fravær av) handlinger og i så måte fungerer som normentreprenører. Normentreprenører presser stater til å slutte seg til en nedrustningsavtale ved å for det første sette nedrustning på dagsordenen og tvinge stater til å ta stilling, og for det andre påpeke uoverensstemmelse mellom det stater hevder de står for og hvordan de handler, i tillegg til uoverensstemmelse mellom hvordan de handler og en forståelse av en universell kosmopolitisk moral (Finnemore og Sikkink 1998; Shapcott 2014: 198-210; Rietiker 2018: 33; Borrie 2014).

Finnemore og Sikkink (1998) argumenterer for at normentreprenører påvirker hvorvidt stater slutter seg til en gitt norm. Hvilken påvirkningskraft normen i seg selv har på en stats

beslutningsprosess, er et konseptuelt separat spørsmål. Normentreprenører har som mål å overbevise en kritisk masse av stater, såkalte normledere, til å ta til seg en norm. Videre skjer en imitasjonsprosess hvor normledere har som mål å, gjennom sosialisering, få ytterligere stater til å følge normen.

Proessen som foregår når nye normer etableres og blir inkorporert hos noen lederstater, kalles en normkaskade. Når en slik bølge av stater slutter seg til en norm, vil andre stater bli utsatt for et konformitetspress for ikke å miste sin legitimitet. Denne mekanismen kan observeres både på globalt plan og innenfor regioner. Dette normpresset er et hensyn stater vanskelig kan ignorere når beslutningen om å slutte seg til en nedrustningsavtale skal tas (ibid.).

Jeg argumenterer i denne oppgaven for at man i ulike tidsvinduer i etableringen av de ulike avtalene i varierende grad kan observere tilslutningsbølger med kjennetegnene til en normkaskade. Disse tidsvinduene kommer til syne som perioder hvor en fortetning av stater kan observeres. Dette utspiller seg når stater stemmer for opprettelsen av, signerer, eller ratifiserer avtalene. Det er normers påvirkningskraft i løpet av disse tidsvinduene jeg undersøker i denne oppgaven.

Hvor omfattende disse tilslutningsbølgene er, varierer på flere plan. For det første varierer andelen stater som slutter seg til i de ulike tidsvinduene ved henholdsvis avstemning, signering og ratifisering. For det andre varierer tilslutningsbølgene mellom de ulike nedrustningsavtalene. For det tredje varierer styrken på tilslutningsbølgene mellom ulike regioner i verden. I forbindelse med hvert tidsvindu innenfor hver enkelt avtale, kan det observeres at i noen regioner slutter en stor andel stater seg til, mens i andre regioner slutter en liten andel seg til.

Forskningsopplegg

For å undersøke under hvilke betingelser normpress kan forklare variasjonen i hvor raskt og hvor forpliktende stater slutter seg til nedrustningsavtaler, har jeg analysert alle verdens 197 stater som kan tilslutte seg mellomstatlige avtaler som enheter. Jeg har kodet disse statene med hensyn til en rekke betingelser i forbindelse med hver av avtalene slik at de kan måles kvantitativt. Observasjonene er således i formatet avtale-stat. Kildene jeg har tatt i bruk for å samle data er først og fremst FNs traktatsamling og andre dokumenter fra FN. Jeg har også brukt andre organisasjoner, hovedsaklig tilknyttet ulike nedrustningskampanjer, som kilder. Hvilke betingelser jeg har tatt med i analysen kommer fram av kapittel 2, og hvordan jeg har operasjonalisert betingelsene og utfallsvariabelen, samt en grundigere diskusjon av mine datakilder kommer fram av kapittel 3 om forskningsopplegg.

For å svare på min problemstillingen har jeg anvendt to metodiske verktøy, nemlig fuzzy-set-varianten av kvalitativ komparativ analyse (fsQCA) og statistiske analyser i form av binomisk logistisk regresjon og OLS-regresjon. Jeg har lagt mest vekt på QCA fordi det er spesielt egnet til å avdekke kausal kompleksitet og ekvifinalitet, hvor flere ulike kausale betingelser eller kombinasjoner av kausale betingelser på samme tid kan representere tilstrekkelige veier til at stater slutter seg til nedrustningsavtaler. Ved å ta i bruk statistiske analyser, har jeg understøttet funnene fra QCA ved å også se på den gjennomsnittlige effekten normpress har på staters tilslutning.

To sett med analyser er blitt utført hver for seg, hvor Forbudstraktaten mot atomvåpen har blitt analysert adskilt fra de tre øvrige avtalene. Jeg har for enkelthets skyld forkortet betegnelsen til de tre avtalene som har blitt analysert sammen, Kjemivåpenkonvensjon, Minekonvensjonen og Konvensjonen om klaseammunisjon, til KMK-avtalene.

Forbudstraktaten mot atomvåpen er blitt analysert for seg selv fordi den på flere viktige områder skiller seg fra de andre avtalene. Både avtalens alder, egenskapene til atomvåpen som masseødeleggelsesvåpen, staters evne til å anskaffe våpentypen samt våpentypens særegne plass i staters sikkerhetsstrategi, skiller Forbudstraktaten mot atomvåpen fra de andre avtalene.

1.4 Oppgavens struktur

Denne oppgaven består av seks kapitler. I dette første kapitlet har jeg tatt for meg utvalget av nedrustningsavtaler, oppgavens relevans og en diskusjon av hvordan normpress kan studeres. I kapittel 2 diskuterer jeg det teoretiske grunnlaget jeg bygger de videre antakelsene på, samt presenterer relevant forskningslitteratur. Kapittel 3 om forskningsopplegg inneholder en redegjørelse for de to metodiske verktøyene jeg har brukt og operasjonaliseringene av de betingelsene og utfallsvariabelen jeg har tatt med i analysen. De to analysesettene fremgår av henholdsvis kapittel 4 og 5. Først presenteres analysesettet av Forbudstraktaten mot atomvåpen, og deretter analysen av KMK-avtalene. Endelig følger mine konkluderende bemerkninger i oppgavens sjette og siste kapittel.

2 Mellomstatlige forpliktelser og nedrustning

De mer enn 50.000 mellomstatlige avtalene som inngår i FNs traktatsamling dekker så å si alle aspekter ved internasjonal politikk og nær alle sider ved en stats autoritet. De fleste stater har sluttet seg til avtaler som begrenser deres frihet på ulike måter – fra hvilke våpen de kan ha befatning med, via hvilke tollsatser importerte varer kan ha, til hvordan de kan behandle sin egen befolkning. Fortsatt gjenstår likevel mye i arbeidet med å forstå hvorfor mellomstatlige avtaler finnes og hvorfor stater slutter seg til eller holder seg utenfor dem. Normpress som betingelse for statlig tilslutning, har i noen grad blitt undersøkt i sammenheng med for eksempel menneskerettighetsavtaler, men i tilknytning til nedrustningsavtaler er normpress et hensyn det gjenstår å utforske (Hathaway 2007: 588; United Nations Treaty Collection 2019).

Nedrustning har stått på dagsordenen siden slutten av 1800-tallet, men først etter den første verdenskrig resulterte det i konkrete avtaler. Disse avtalene fikk liten oppslutning og hadde begrenset effekt. Etter andre verdenskrig skjøt nedrustningsarbeidet fart i nær tilknytning til FN. Den kalde krigens motsetninger gjorde arbeidet trådt, men i 1963 ble den delvise prøvestansavtalen, som omhandlet atomvåpen i atmosfæren, det ytre verdensrom og under vannet, inngått, etterfulgt av ikkespredningsavtalen fra 1968 som også omhandlet atomvåpen. Biologivåpenkonvensjonen trådte i kraft i 1975, og forbød omgang med biologiske våpen og toksinvåpen. I løpet av 1970-årene kom de to SALT-avtalene som tok sikte på å begrense produksjon og utplassering av strategiske atomvåpen. De fleste av disse avtalene handlet imidlertid om rustningskontroll og ikke egentlig om nedrustning. Mot slutten av den kalde krigen og i dens kjølvann ble flere nye bi- og multilaterale rustningskontroll- og nedrustningsavtaler etablert med varierende grad av tilslutning (Knudsen 2018).

Avtalene som jeg tar for meg i denne oppgaven, handler om nedrustning, eller enda mer presist avrustning, og ikke rustningskontroll eller ikke-spredning. Rustningskontroll handler om å gjensidig regulere og begrense staters rustning, mens nedrustning handler om reduksjon eller fullstendig avskaffelse (ibid.; Thee 1977). Ikke-spredning handler om at stater som allerede har våpentypen får lov til å holde på den, mens spredning eller tilegnelse av våpentypen blir gjort ulovlig. Jeg tar for meg fire nedrustningsavtaler vedtatt etter den kalde krigen slutt

som omhandler avskaffelse av hele kategorier av våpen og stiller spørsmålet *under hvilke betingelser kan normpress forklare variasjonen i hvor raskt og hvor forpliktende stater slutter seg til nedrustningsavtaler?*

Dette kapitlet inneholder for det første en gjennomgang av omstendighetene rundt etableringen av hver av de fire avtalene. Deretter presenteres det teoretiske grunnlaget som jeg bygger mine antakelser på. Her diskuterer jeg både en rasjonalistisk tankegang med fokus på sikkerhetsinteresser, sprunget ut av realistisk tankegods, samt en mer konstruktivistisk tankegang basert på ideen om et normpress. Dernest presenterer jeg relevant forskningslitteratur som tar for seg ulike aspekter av mellomstatlige forpliktelser generelt, og etableringen av nedrustningsavtaler spesielt. Avslutningsvis i dette kapitlet oppsummerer jeg hovedpunktene for hva som forklarer variasjonen i staters tilslutning til nedrustningsavtaler. Dette kapitlet har som mål å identifisere de viktigste hensynene som stater må forholde seg til når de skal ta beslutningen om hvorvidt og hvor forpliktende de skal slutte seg til nedrustningsavtaler.

2.1 Omstendighetene rundt etableringen av avtalene

Kjemivåpenkonvensjonen

Nedrustning i sammenheng med kjemiske våpen har en lang historie. Kjemiske stridsmidler ble for første gang brukt i større skala under første verdenskrig, noe som førte til Genève-protokollen fra 1925 som forbød bruk av kjemiske og biologiske våpen i krig. Til tross for dette fortsatte utviklingen og produksjonen av slike våpen. Etter andre verdenskrig var den rådende tankegangen at biologiske og kjemiske våpen burde bli forbudt samtidig. På 60-tallet ble denne tankegangen skrotet til fordel for en tostegstilnærming. Mens kjemiske våpen hadde blitt brukt i krigssituasjoner i stort omfang, ble biologiske våpen sett mer på som våpen brukt til terror. Etter at Biologivåpenkonvensjonen åpnet for tilslutning i 1972, fortsatte diskusjonen om en forbudsavtale mot kjemiske våpen, både bilateralt mellom USA og Sovjetunionen og multilateralt. Så sent som i 1990 insisterte USA og Sovjetunionen, statene med mest kjemiske våpen, på å beholde en viss mengde våpen. I 1991 ga de etter og det største hinderet for en avtale var borte. Kjemivåpenkonvensjonen åpnet for tilslutning i Paris 13. januar 1993. Avtalen trådte i kraft 29. april 1997, 6 måneder etter at den 65. staten ratifiserte avtalen (Rietiker 2018: 17-9).

Minekonvensjonen

Etter en rekke mislykkede forsøk i tiden etter andre verdenskrig på å få på plass en omfattende avtale om forbud mot antipersonellminer, skjedde det en rask utvikling på midten av 90-tallet, hvor en kampanje igangsatt av en rekke ikke-statlige organisasjoner, støttet av en håndfull stater, skjøt fart. I motsetning til Kjemivåpenkonvensjonens tilfelle, skjedde utviklingen utenfor de tradisjonelle nedrustningsforaene, og besto blant annet av en rekke konferanser i Ottawa og Wien. Den internasjonale Røde Kors-komiteen (ICRC) og Den internasjonale kampanjen mot landminer (ICBL), støttet av en liten gruppe stater, var de største pådriverne for det som har blitt kalt Ottawa-prosessen. 3. desember 1997, bare 14 måneder etter at den første konferansen hadde funnet sted, var Minekonvensjonen åpnet for tilslutning og 121 stater signerte i løpet av de første dagene. Avtalen trådte i kraft 1. mars 1999, 6 måneder etter at den 40. stater ratifiserte avtalen. Både ICRCs og ICBLs innsats ble eksplisitt nevnt i avtaleteksten. ICBL fikk senere Nobels fredspris for innsatsen (ibid.: 20-3).

Konvensjonen om klaseammunisjon

Også når det gjaldt klaseammunisjon måtte det en rekke halvhjertede forsøk til før en reell utvikling fant sted. Etter at NATO slapp mer enn 1700 klasebomber over Kosovo i 1999, ble arbeidet for alvor satt på dagsordenen, og etter en rekke sivile dødsfall forårsaket av klaseammunisjon i krigen mellom Israel og Hizbollah i 2006 fikk arbeidet momentum. Etter samme oppskrift som Minekonvensjonen, opprettet en rekke organisasjoner fra sivilsamfunnet *Cluster Munition Coalition* (CMC). Etter at flere forsøk på å etablere en forbudsavtale feilet i tradisjonelle nedrustningsfora, bestemte et lite antall stater seg for å fortsette arbeidet utenfor disse foraene. Dette initiativet ble starten på det som har blitt kalt Oslo-prosessen, hvor Norge og sivilsamfunnet gikk i bresjen, støttet av en håndfull likesinnede stater. Forhandlinger startet i Oslo i 2007, og var åpen for sivilsamfunnet og alle stater som umiddelbart ville signere en forbudsavtale mot klaseammunisjon. Etter en rekke internasjonale og regionale konferanser, åpnet Konvensjonen om klaseammunisjon for tilslutning 30. mai 2008, bare 15 måneder etter den første Oslo-konferansen. Avtalen trådte i kraft 1. august 2010, 6 måneder etter at den 30. stater ratifiserte avtalen (ibid.: 24-7).

Forbudstraktaten mot atomvåpen

Motstanden mot atomvåpen er like gammel som atomvåpen selv. Ikkespredningsavtalen fra 1968 (NPT) har ofte blitt kalt hjørnesteinen når det gjelder nedrustning av atomvåpen. Avta-

len forplikter stater til å ta sikte på full nedrustning, men bare begrensede multilaterale skritt har blitt tatt. Partene til NPT møtes hvert femte år, noe som har representert et viktig nedrustningsforum. Det var i dette forumet at diskursen blant en rekke stater endret seg til å bli mer og mer kritisk til atomvåpen på starten av dette århundreskiftet. Denne utviklingen ble fulgt opp at Den internasjonale kampanjen for forbud mot atomvåpen (ICAN) ble lansert i 2007. Videre arrangerte Norge i 2013 en konferanse om de humanitære konsekvensene av atomvåpen. Konferansen ble fulgt opp av Mexico og Østerrike som de neste to årene arrangerte liknende konferanser i Nayarit og Wien. Mer enn 125 stater, i tillegg til sivilsamfunnet, deltok. Den økende bevisstheten rundt atomvåpen og dets konsekvenser førte til at FNs generalforsamling i 2013 opprettet en arbeidsgruppe for å sette igang multilaterale nedrustningsforhandlinger. Over 100 stater og sivilsamfunn deltok de neste årene på forhandlingene, som munnet ut i at 122 stater den 7. juli 2017 stemte for opprettelsen av Forbudstraktaten mot atomvåpen i FNs generalforsamling. Avtalen åpnet for tilslutning 20. september samme år. I mai 2019 har 23 stater ratifisert og ytterligere 48 stater signert. Senere har ICAN fått Nobels fredspris for sin innsats. Avtalen trer i kraft 90 dager etter at den 50. staten ratifiserer avtalen (Rietiker 2019).

2.2 Skjæringsfeltet mellom normpress og sikkerhetspolitiske interesser

Jeg argumenterer for at det finnes et skjæringsfelt mellom staters rasjonalistiske tankegang om nasjonale sikkerhetspolitiske interesser og ideen om et normpress som stater blir påvirket av. Stater må forholde seg til stadig skiftende hensyn når de skal ta beslutningen om å samarbeide i form av gjensidig nedrustning. Dette avsnittet tar for seg den prosessen som foregår i dette skjæringsfeltet, hvor normpress inngår i defineringen av staters interesser på et felt hvor rasjonalistiske sikkerhetshensyn står sterkt. Jeg diskuterer først ulike aspekter ved staters rasjonalistiske tankegang når tilslutning til nedrustningsavtaler skal vurderes. Deretter drøfter jeg hvordan normer også påvirker denne vurderingen. Jeg argumenterer for at normpress kan observeres når tilslutningsbølger oppstår i ulike tidsvinduer av normers livssyklus, og særlig i normens kaskadefase.

Sikkerhetspolitiske interesser, rasjonalisme og realisme

Nedrustningsavtaler er gjerne tett knyttet opp mot staters vitale sikkerhetspolitiske hensyn. I denne delen diskuterer jeg hvordan ulike sikkerhetspolitiske aspekter påvirker sannsynligheten

for at stater velger gjensidig samarbeid i form av gjensidig nedrustning. Med en antakelse om at en stats øverste mål er maksimering av nasjonal interesse, som til syvende og sist er nasjonal autonomi og sikkerhet, kan det synes kontraintuitivt at stater frivillig går med på å begrense muligheten til eget forsvar. Folkeretten kan imidlertid anses som et verktøy stater tar i bruk for å fremme nettopp nasjonal interesse. Nedrustningsavtaler kan forstås som en alternativ måte å ivareta staters interesser på, som både kan være mer effektiv og mindre kostbar og risikabel enn et uavbrutt våpenkappløp. Det kan derfor argumenteres for at nasjonale interesser alltid vil være et bakenforliggende hensyn stater forholder seg til når de skal vurdere tilslutning til nedrustningsavtaler (Albin og Druckman 2014: 427; Snyder og Diesing 1977; Reus-Smit 2014: 285).

Selv om alle stater skulle være tjent med en universell nedrustningsavtale, og selv om alle stater skulle være klare over at dette felles målet er i alles interesse, kan det likevel være vanskelig å oppnå. Det internasjonale systemet er anarkisk. Det vil si at internasjonal politikk finner sted på en arena hvor det ikke finnes noen overnasjonal autoritet over de suverene statene. Forholdet mellom de uavhengige suverene statene er preget av usikkerhet, farer og trusler mot den enkelte stats eksistens. Statene er i en konstant konkurranse over makt og sikkerhet, en konkurranse som blir sett på som et nullsumspill der mer til én stat nødvendigvis betyr mindre for den andre (Dunne og Schmidt 2014: 100-10; Jervis 1978: 168-70).

Historisk har realister illustrert mangelen på tillit mellom stater med Rousseaus *hortejaktliknelse*. Den strukturelle realisten Kenneth Waltz gjengir liknelsen i sin mye siterte bok *Man, the State and War*:

Assume that five men who have acquired a rudimentary ability to speak and to understand each other happen to come together at a time when all of them suffer from hunger. The hunger of each will be satisfied by the fifth part of a stag, so they 'agree' to cooperate in a project to trap one. But also the hunger of any one of them will be satisfied by a hare, so, as a hare comes within reach, one of them grabs it. The defector obtains the means of satisfying his hunger but in doing so permits the stag to escape. His immediate interest prevails over consideration for his fellows.

(Waltz 1959: 167-8)

For stater i det internasjonale systemet vil analogien til hortejaktliknelsen når det kommer til nedrustning være i) å samarbeide om å fange hjorten, det vil si å komme frem til en

gjensidig nedrustningsavtale, ii) å fange haren mens de andre forsøker å fange hjorten, det vil si å holde på et stort våpenarsenal mens andre ruster ned, iii) at alle jakter på harer, det vil si et kontinuerlig våpenkappløp, og iv) insistere på å fange hjorten mens alle andre jakter på harer, det vil si å forholde seg passiv mens alle andre stater ruster opp. En slik anvendelse av hjortejaktliknelsen på nedrustning kan også illustreres slik det fremgår av Tabell 2.1 under, hvor to aktører kan velge mellom enten nedrustning eller opprustning. Tallene i tabellen representerer rangeringen av foretrukne utfall for hver av aktørene, hvor 1 er det mest foretrukne og 4 er det minst foretrukne (Jervis 1978: 167, 171).

Tabell 2.1: Hjortejaktliknelsen og nedrustning

		A	
		Nedrustning	Opprustning
B	Nedrustning	1	2
	Opprustning	4	3

Stater må ta en rekke hensyn når de skal ta beslutningen om hvilken av disse tilnærmingene de skal velge. Robert Jervis (1978: 171) argumenterer for at det spesielt er tre typer faktorer som påvirker sannsynligheten for at stater velger gjensidig samarbeid, eller i dette tilfellet, gjensidig nedrustning. Den første typen er alt som forsterker insentivene til å ruste ned. Dette kan gjøres ved å øke fordelene ved gjensidig nedrustning eller ved å senke en stats kostnader ved ensidig nedrustning. Den andre typen faktor er alt som innskrenker insentivene til å ruste opp. Dette kan gjøres ved å innskrenke fordelene av å dra nytte av andre staters ensidige nedrustning. Den tredje og endelige faktoren som øker sannsynligheten for at stater velger gjensidig nedrustning er alt som øker staters forventning om at andre stater også vil ruste ned.

Hvordan stater vurderer muligheten for samarbeid, er direkte berørt av hvordan de oppfatter egen sikkerhet, og ulike nedrustningsinitiativer påvirker hvordan stater vurderer disse punktene på ulike måter. Spredningen av nedrustningsnormer kan forsterke disse faktorene ved å legge til rette for utveksling av informasjon som igjen reduserer staters usikkerhet om andres oppførsel, evner og intensjoner. Slike normer kan øke kostnaden av å dra nytte av andre og på den måten fremme samarbeid (Fuhrmann og Lupu 2016: 531).

Det er mange hensyn som spiller inn når stater skal vurdere den potensielle sikkerhetspolitiske kostnaden som tilslutning til ulike nedrustningsinitiativ innebærer. Disse faktorene omfatter hva stater faktisk må gi opp ved å slutte seg til, hvor viktig våpentypen er i en stats sikkerhetsstrategi og hvor vanskelig det er å ombestemme seg etter tilslutning. I tillegg må stater ta hensyn til forholdet mellom den trusselen våpenkategorien utgjør for staten og hvor mye våpenkategorien bidrar til statens forsvar.

Størrelsen på den sikkerhetspolitiske kostnaden som tilslutning til en nedrustningsavtale innebærer, avhenger først og fremst av hva staten faktisk må gi opp ved å slutte seg til. Stater som selv produserer eller lagrer den aktuelle våpentypen, eller som har våpentypen som en sentral del av sin sikkerhetsstrategi, vil ha mer å gi opp enn stater som ikke har hatt noen befatning med våpnene. Når det er sagt, innebærer ikke nødvendigvis tilslutning til, og etterlevelse av nedrustningsavtaler at stater vil ha vansker med å tilegne seg de aktuelle våpenkategoriene på et senere tidspunkt. Både kjemiske våpen, klaseammunisjon og antipersonellminer regnes som enkle å anskaffe for nær alle stater, selv etter at de har sluttet seg til en nedrustningsavtale (Utgoff 1990: 235). Denne muligheten til å ombestemme seg legger til rette for gjensidig samarbeid fordi risikoen for stater som ensidig rustet ned blir mindre.

Angående atomvåpen, er det større variasjon mellom stater for hvor lett det vil være å etablere eller gjenoppta et atomvåpenprogram. Selv om stater slutter seg til Forbudstraktaten mot atomvåpen og følger dens vilkår, har de mulighet til å velge en nasjonal atomstrategi som ligger mellom anskaffelse og avskaffelse. Dette kan gjøres ved å holde på teknologien og kompetansen som er nødvendig for å i løpet av få år kunne produsere atomvåpen igjen. Igjen vil denne muligheten til raskt å ombestemme seg senke staters kostnader ved ensidig nedrustning. Japan og Sverige er to eksempler på stater som har hatt en slik atomstrategi som ligger mellom anskaffelse og avskaffelse, og som er sterke forkjempere for ikke-spredning og nedrustning, men som har opprettholdt kompetansen og teknologien som skal til for å lage en atom-bombe (Levite 2002).

Når stater skal vurdere hvilken sikkerhetspolitisk kostnad tilslutning til en nedrustningsavtale medfører, må de også ta hensyn til forholdet mellom den trusselen våpenet utgjør for staten og hvor mye våpenet bidrar til statens forsvar. For det første må stater ta hensyn til den reduksjonen av sikkerhet som inngår i å destruere eller unnlate å erverve en hel våpenkategori samt å binde seg til å ikke ha noen befatning med våpenkategorien. For det andre må stater forholde seg til den økningen av sikkerhet som inngår i å etablere legitimitet rundt en universell avskaffelse av en våpenkategori som representerer en trussel mot en selv.

En grunn til at Kjernivåopenkonvensjonen er den eneste av de fire avtalene i mitt utvalg som USA og Russland har signert, kan være at våpentypen er utdatert i statenes offensive sikkerhetsstrategi. Både Russland og USA har utviklet bedre og mer anvendelige våpen, samtidig som den ikke-diskriminerende måten kjemiske våpen fungerer på, gjør dens avskaffelse til et kollektivt gode. Insentivene til å ruste ned ble med andre ord forsterket, samtidig som insentivene til å ruste opp ble svekket. I denne situasjonen hadde begge statene insentiver til å kjempe for universell tilslutning til et forbud mot kjemiske våpen. Kjernivåopenkonvensjonen er likevel fortsatt en høyst aktuell avtale, noe en rekke tilfeller de siste årene illustrerer, hvor kjemiske våpen angivelig har blitt brukt i krigssituasjoner.

Atomvåpen har en særegen stilling både når det gjelder hvilken sikkerhetspolitisk trussel våpenkategorien representerer for stater, samt i den overordnede sikkerhetsstrategien til atommakter og stater som er under en atomparaply. Forbudsstraktaten mot atomvåpen skiller seg derfor klart fra de andre avtalene fordi ensidig nedrustning av atomvåpen kan ha store sikkerhetsmessige kostnader for stater som baserer sin sikkerhet på den avskrekkende mekanismen som atomvåpen medfører.

Disse hensynene inngår i større eller mindre grad i vurderingen stater foretar når tilslutning til nedrustningsavtaler skal vurderes. En rasjonalistisk tankegang, basert på realistisk tankegods, om størrelsen på den sikkerpolitiske kostnaden som tilslutning innebærer, representerer et viktig hensyn som stater må forholde seg til når de skal ta beslutningen om hvorvidt og hvor forpliktende de skal slutte seg til nedrustningsavtaler.

Normpress og konstruktivisme

Jeg argumenterer for at normer spiller en betydelig rolle i hvordan en stat vurderer de tre typene faktorer som Jervis presenterer. I denne delen kaster jeg først lys over hvordan normpress faktisk påvirker stater. Deretter gjør jeg rede for teorien om normers livssyklus, og diskuterer nedrustningsnormene vedrørende avtalene i mitt utvalg i lys av denne teorien.

Definert som *en delt forventning om passende adferd for aktører med en gitt identitet* (Finnemore og Sikkink 1998: 891; Tannenwald 1999: 436), kan normer modifisere en stats oppfatning av fordelene ved samarbeid, fordelene ved å ikke samarbeide, samt tilliten til at andre vil samarbeide. Denne tankegangen er forenlig med Jervis' argument om at ulike faktorer påvirker sannsynligheten for samarbeid, men står i kontrast til strukturelle realisters argument om at normer bare er et resultat av makt og nasjonal interesse, og følgelig at en analytisk forankring i normer ikke er særlig fruktbart. Nina Tannenwald (1999: 434-5) argumenterer for at selv om

normer i seg selv ikke kan bestemme et utfall, så kan de forme sfæren av muligheter som finnes, og videre at normer påvirker sannsynligheten for at visse handlingsmønstre skal forekomme. Finnemore og Sikkink argumenterer i tråd med dette for at studiet av normer når det gjelder nedrustningsavtaler er spesielt interessant:

Laws of war allow us to discuss the impact of norms where we might least expect it – the traditional security field, where such norms limit state discretion in an area perceived as essential to national sovereignty and security.

(Finnemore og Sikkink 1998: 194-5)

Alexander Wendt (1992: 398) argumenterer for at en stats identitet er hva som legger grunnlaget for dens interesser, og at stater ikke har noen fastsatt portefølje av interesser som de har uavhengig av den sosiale konteksten de er en del av. Staters interesser blir derimot bestemt gjennom prosessen staten går gjennom når den definerer ulike situasjoner. Interesser og normer påvirker hverandre gjensidig. Normer inngår i, og endrer måten stater beregner balansen mellom fordeler og ulemper, men de påvirker også hvordan disse interessene, identitetene og praksisene blir definert i utgangspunktet.

Når normer inngår i definisjonen av hva stater anser som sine interesser, kan dette forsterke insentivene til gjensidig nedrustning eller innskrenke insentivene til opprustning. Dette kan skje ved at staten endrer sin oppfattelse av den situasjonen den er i. Det at USA faktisk forklarer seg om hvorfor de føler seg tvunget til å fortsette å bruke antipersonellminer i Sør-Korea, viser at USA oppfatter situasjonen de er i på en viss måte som bryter med en mellomstatlig norm om å ikke ha befatning med antipersonellminer. Uten noen norm ville det ikke være nødvendig å komme med en slik forklaring. Selv om USA ikke unnlater å bruke antipersonellminer, er dette et eksempel på hvordan normer påvirker en stats måte å beregne balansen mellom fordeler og ulemper (Finnemore og Sikkink 1998: 892; Tannenwald 1999: 463).

Stater innenfor et gitt identitetsfellesskap kan bli overbevist om at en viss adferd, som gjensidig nedrustning, i en gitt situasjon er den eneste anstendige måten å oppføre seg på. En annen grunn til at stater føyer seg kan være på grunn av de belønningene det å innrette seg fører til, samt de sanksjonene et normbrudd fører til. Disse belønningene og sanksjonene kan handle om konkrete ting som investeringer, handel, bistand og politiske forhold. I så måte er ikke denne motivasjonen så langt unna den mer tradisjonelle rasjonalistiske tankemåten (Finnemore 1996; Goodliffe og Hawkins 2006: 361; March og Olsen 1998).

Videre kan normer også spille en sentral rolle i å øke forventningene om samarbeid hos andre stater. Stater innenfor samme identitetsfellesskap, som det nordiske eller det atlantiske, kan gradvis utvikle sine interesser til å omfatte en felles forpliktelse til visse normer. Når egoistiske stater i det internasjonale systemet velger å samarbeide i form av nedrustning, foregår det en prosess hvor en kollektiv forpliktelse til normer inngår i definisjonen av deres interesser. Over tid kan en stats tilslutning til en nedrustningsavtale utvikle seg fra å være motivert av mulige belønninger og sanksjoner til å bli motivert av den kollektive interessen av å overholde en nedrustningsnorm i seg selv (Fuhrmann og Lupu 2016: 532; Wendt 1992: 417).

Normers livssyklus

Normer varierer i hvor institusjonaliserte de er, altså i hvilken grad de blir tatt for gitt. Finnemore og Sikkink beskriver hvordan normative strukturer utvikler seg over tid i normers livssyklus. Hva som regnes som passende adferd, kan variere både over tid og rom. Hvordan normer oppstår og utvikler seg, er derfor viktig å forstå for å kunne oppfatte hvilken påvirkningskraft de har på hvordan stater definerer nasjonal interesse og videre hva de anser som passende adferd, også når beslutningen om å tilslutte seg en nedrustningsavtale skal tas (Barnett 2014: 159; Finnemore og Sikkink 1998).

Jeg argumenterer for at normene knyttet til de respektive nedrustningsavtalene i mitt utvalg er institusjonaliserte i ulik grad. Normen om å ikke ha befatning med kjemiske våpen er både den eldste og den som blir tatt mest for gitt. I den andre enden er normen om å ikke ha befatning med atomvåpen. Denne normen er yngre og i mye mindre grad institusjonalisert. Det er dessuten et omstridt tema om Forbudstraktaten mot atomvåpen konkurrerer med andre mindre omfattende, men mer institusjonaliserte normer som omhandler atomvåpen, som normen om ikke-spredning og normen om ikke-bruk (Tannenwald 1999; Williams 2016). Normene om ikke å ha befatning med antipersonellminer eller klaseammunisjon plasserer seg et sted mellom normene om kjemiske våpen og atomvåpen både når det gjelder alder og hvor institusjonaliserte de er.

Hvilken påvirkningskraft normer har, varierer med hensyn til hvilket steg i det Finnemore og Sikkink kaller *normers livssyklus* de befinner seg. Finnemore og Sikkink argumenterer for at livssyklusen består av tre steg: normers fremvekst, normkaskade og internalisering. I overgangen mellom de to første stegene finnes et vippepunkt hvor en kritisk masse av relevante stater har tatt til seg normen. Mekanismene i det første steget, normens fremvekst, kjennetegnes av normentreprenører som søker å overbevise en kritisk masse av stater, såkalte normlede-

re, til å slutte seg til normen. For at massen av stater skal ha betydning må noen kritiske stater inngå, stater som er nødvendige å ha med for at normens mål skal bli nådd (Finnemore og Sikkink 1998: 895, 901).

Når det gjelder normene knyttet til de respektive nedrustningsavtalene i mitt utvalg, kan man tydelig se normentreprenørens rolle i fremvekstfasen. Normentreprenører kommer til syne både som et sivilsamfunn for nedrustning, samt et lite antall pådriverstater. Hvor vellykket normentreprenørene i mine tilfeller har vært med å overbevise en kritisk masse av stater har vært noe varierende. Når det gjelder Forbudstraktaten mot atomvåpen, har ikke en eneste atommakt, og bare én stat under en atomparaply, Kasakhstan, signert avtalen. Angående KMK-avtalene, altså Kjemivåpenkonvensjonen, Minekonvensjonen og Konvensjonen om klaseammunisjon, har kritiske stater inngått i massen av stater som har sluttet seg til.

Mens et sivilsamfunn for nedrustning er godt dokumentert i sammenheng med de ulike nedrustningsinitiativene, er ikke-statlige krefter som kjemper *mot* nedrustning mindre diskutert. Jeg vil heller ikke gå dypt inn på de kreftene som representerer en motkraft mot nedrustning, men det er viktig å påpeke at der normentreprenører finnes, finnes også de som vil bevare normene slik de er. I mine tilfeller kan interessegrupper i industrien være et eksempel på en type aktører som representerer mulige vetospillere som må overbevises før et skifte i en stats rustningspolitikk finner sted (Hymans 2011).

Mekanismene i det andre steget, normkaskade, kjennetegnes av imitasjon, sosialisering og strategisk tilpasning. Her søker normlederne å sosialisere andre stater til å bli normfølgere, og normfølgere demonstrerer at de har tilpasset seg til det sosiale miljøet de hører til, ved å etterleve normene. Endelig kan en internalisering av normene skje. Normene vil da bli tatt for gitt og vil ikke lenger være et tema som diskuteres. Finnemore og Sikkink trekker frem Minekonvensjonen som et eksempel på hvor normkaskaden skjedde da en kritisk masse, omlag to tredjedeler av verdens stater, signerte avtalen i løpet av de første tre dagene etter at avtalen åpnet for tilslutning, inkludert kritiske stater som de to tidligere mineproduserende statene Storbritannia og Frankrike (Axelrod 1986: 1105; Finnemore og Sikkink 1998: 895-903; Price 1998: 653).

Jeg argumenterer for at det ikke er en selvfølge at normkaskaden til de ulike nedrustningsnormene skjedde i dagene etter at avtalene åpnet for tilslutning. For å undersøke under hvilke betingelser normpress kan forklare variasjonen i hvor raskt og hvor forpliktende stater slutter seg til nedrustningsavtaler, har jeg derfor sett nærmere på tre tidsvinduer i etableringen av de ulike nedrustningsavtalene. Stater kan slutte seg til nedrustningsavtalene i mitt utvalg

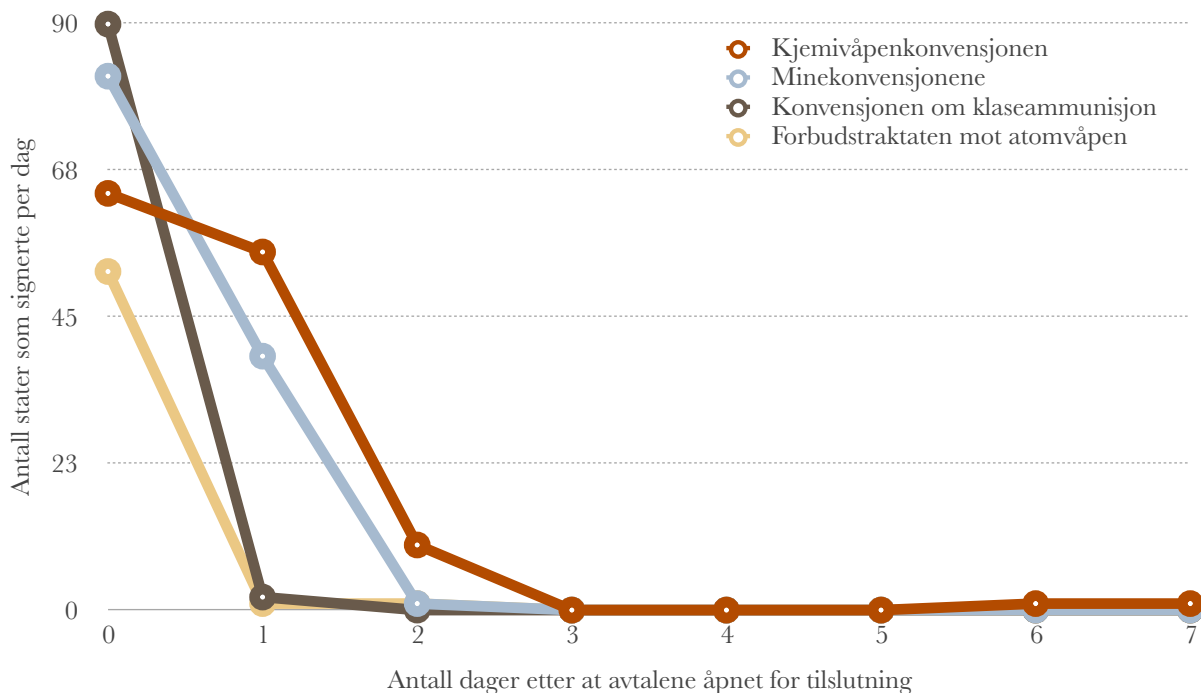
med ulik grad av forpliktelse gjennom enten å stemme for opprettelsen av, signere eller ratifisere avtalene. Spor av normkaskader kan i ulik grad observeres i hvert av disse tidsvinduene, og jeg er interessert i å undersøke hvordan normpress påvirker staters beslutninger der normkaskaden er sterkest.

De ulike avtalene varierer i stor grad når det gjelder staters tilslutning i de ulike tidsvinduene. Når det gjelder avstemningene for opprettelsen av avtalene, så ble tre av avtalene i mitt utvalg opprettet etter avstemninger i FNs generalforsamling. Kjemivåpenkonvensjonen ble vedtatt ved konsensus uten avstemning i generalforsamlingen. Når det gjelder de andre avtalene, stemte 142 stater for opprettelsen av Minekonvensjonen, 107 stater for Konvensjonen om klaseammunisjon og 122 stater for Forbudstraktaten mot atomvåpen. Både i avstemningen for opprettelsen av Minekonvensjonen og Konvensjonen om klaseammunisjon, var det en rekke stater som hadde våpentypen på lager og som hadde produsert våpentypen, som stemte for avtalene. I avstemningen for opprettelsen av Forbudstraktaten mot atomvåpen stemte ingen av atommaktene, og bare én stat under en atomparaply, for opprettelsen av avtalen.

Liknende tilslutningsbølger i form av *signering* som det Finne more og Sikkink beskriver vedrørende Minekonvensjonen, kan også observeres i to av de andre avtalenes tilfeller, om enn i noe mindre grad. 129 stater signerte Kjemivåpenkonvensjonen i løpet av de tre første dagene, 122 stater signerte Minekonvensjonen og 92 stater signerte Konvensjonen om klaseammunisjon. Blant disse var flere stater som hadde henholdsvis kjemiske våpen, antipersonellminer og klaseammunisjon på lager. Forbudstraktaten mot atomvåpen hadde en mindre omfattende tilslutningsbølge etter at avtalen åpnet for tilslutning, hvor 54 stater signerte i løpet av de første tre dagene. Figur 2.1 under illustrerer denne fortetningen og viser antall stater som signerte hver avtale hver dag i løpet av den første uken etter at avtalene åpnet for tilslutning. Etter de første tre dagene har stater signert avtalene sporadisk.

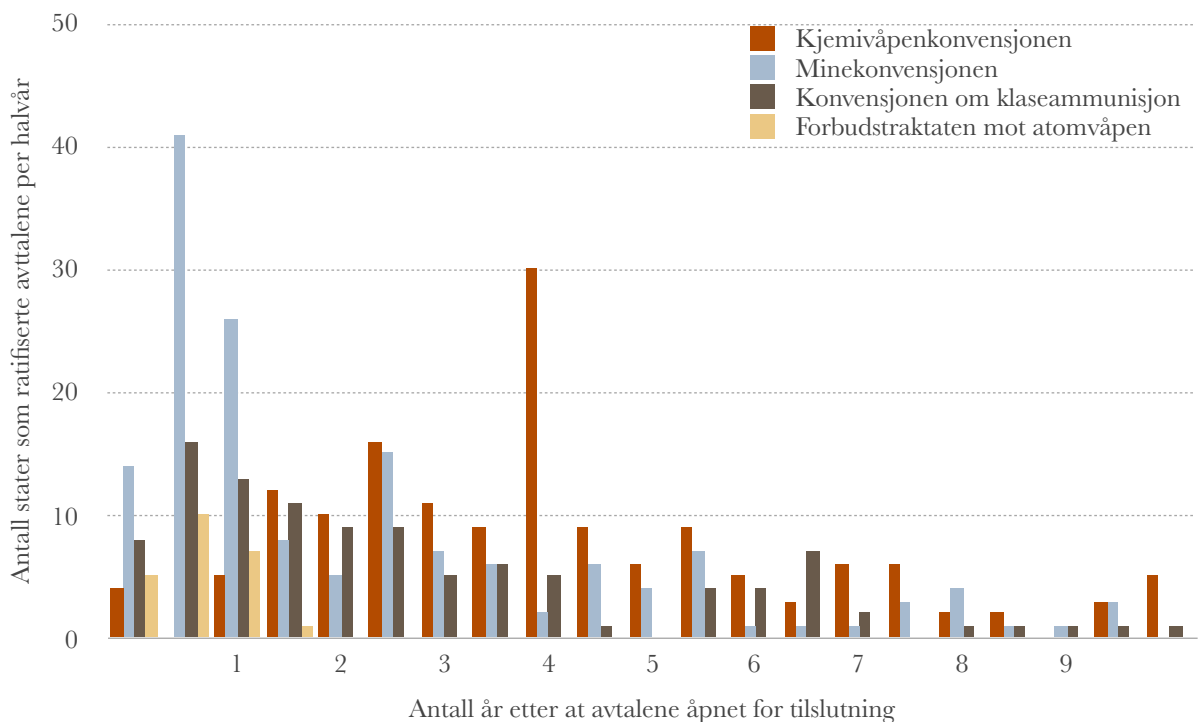
Det er nærliggende å anta at statene som signerte avtalene i løpet av disse tre første dagene, allerede hadde bestemt seg for å signere avtalene allerede en tid i forkant av at de åpnet for tilslutning. Dynamikken som fremkommer i Figur 2.1., kan dermed fremstå som mer spontan enn den egentlig er. Normpresset som kan observeres i dette tidsvinduet, forventes å ha fungert og utviklet seg også i tiden i forkant av at avtalen åpnet for tilslutning, blant annet under forhandlingene av avtaleteksten. Tidspunktet en avtale åpner for tilslutning er likevel en konkret mulighet for stater til å formelt slutte seg til avtalen, hovedsaklig gjennom signering. Antallet stater og hvilke stater som slutter seg til i avtalenes første dager, gir en tydelig signaleffekt til andre stater om hvor sterk den aktuelle nedrustningsnormen er på det stadiet.

Figur 2.1: Antall stater som signerte avtalene per dag den første uken etter at avtalene åpnet for tilslutning

Den mest forpliktende måten å slutte seg til mellomstatlige avtaler på er gjennom ratifisering. Figur 2.2 under illustrerer antall stater som ratifiserte avtalene i mitt utvalg for hvert halvår etter at avtalene åpnet for tilslutning.

Figur 2.2: Antall stater som ratifiserte avtalene per halvår de ti første årene etter at avtalene åpnet for tilslutning

I Figur 2.2 skiller Kjernivåopenkonvensjonen seg fra de andre avtalene fordi den halvårsperioden med flest ratifiseringer først kom fire år etter at avtalen åpnet for tilslutning. En mulig forklaring på dette kan være at Kjernivåopenkonvensjonen trengte 65 ratifiserende stater for å tre i kraft, og Ungarn ratifiserte avtalen som den 65. staten etter om lag 3 år og 10 måneder etter at avtalen åpnet for tilslutning. Det kan se ut til at oppnåelsen av antallet ratifiserende stater nødvendig for ikrafttredelse førte til denne bølgen av ratifisering.

Minekonvensjonen trengte 40 ratifiserende stater for å tre i kraft, mens Konvensjonen om klaseammunisjon trengte 30 ratifiserende stater for å tre i kraft. Ekvatorial-Guinea ratifiserte Minekonvensjonen som den 40. staten om lag ni måneder etter at avtalen åpnet for tilslutning, mens Moldova ratifiserte Konvensjonen om klaseammunisjon som den 30. staten om lag to måneder etter at avtalen åpnet for tilslutning. Ekvatorial-Guinea og Moldova sin ratifisering av avtalene følges altså av en bølge av ratifiserende stater, om enn ikke like tydelig som i Kjernivåopenkonvensjonens tilfelle.

Finnemore og Sikkink argumenterer for at stater tar del i en normkaskade av grunner som har med deres identiteter som medlemmer av et mellomstatlig samfunn å gjøre. En stats identitet påvirker hvordan staten oppfører seg. Videre blir statens identitet formet av hvilke kulturelle og institusjonelle omgivelser staten handler innenfor. Når normens livssyklus er på vippepunktet, har tilstrekkelig mange stater og tilstrekkelig mange kritiske stater tatt til seg normen til å forme oppfattelsen av hva som er passende adferd for den undermengde av stater som staten anser seg å ha tilhørighet til, som for eksempel liberale stater eller europeiske stater. Sosialiseringen som finner sted under en normkaskade kan beskrives som et gruppepress hvor stater som er nær hverandre, enten geografisk eller ideologisk, har en tendens til å imitere hverandre (Finnemore og Sikkink 1998: 902-3; Ramirez mfl. 1997: 740).

Jeg har identifisert tre tidsvinduer i etableringen av de ulike nedrustningsavtalene som i varierende grad har karakteristikkene til en normkaskade. Disse tre tidsvinduene representerer en fortetning av stater som slutter seg til avtalene med ulik grad av forpliktelse: når stater stemmer for opprettelsen av, når de signerer og når de ratifiserer avtalene. Et interessant spørsmål som dermed dukker opp er i hvilket tidsvindu normpresset er mest avgjørende for om stater slutter seg til nedrustningsavtalene. Slik det kommer frem av delen om operasjonalisering i kapittel 3, måler jeg regionalt og globalt normpress som andelen stater som slutter seg til avtalene i løpet av normkaskaden. I forbindelse med Forbudstraktaten mot atomvåpen måler jeg dette normpresset i tidsvinduet der stater stemmer for opprettelsen av avtalen. I forbindelse med KMK-avtalene måler jeg normpresset i tidsvinduet der stater signerer avtalene i

dagene etter at de åpner for tilslutning. Disse tidsvinduene er valg fordi det er her en normkaskade tydeligst kan observeres.

Jeg bygger mine undersøkelser på en tilnærming til nedrustningsavtaler som resultat av normative strukturer som inngår i definisjonen av staters nasjonale interesse. Med dette som grunnlag, har jeg undersøkt under hvilke betingelser globalt og regionalt normpress kan forklare variasjonen i hvor raskt og hvor forpliktende stater slutter seg til nedrustningsavtaler.

2.3 Staters tilslutning til mellomstatlige forpliktelser

Forskningslitteraturen som omhandler hvorfor stater slutter seg til ulike mellomstatlige forpliktelser, er omfattende. Spørsmålet «under hvilke omstendigheter slutter stater seg til» er stilt i sammenheng med forpliktelser som har å gjøre med monetære spørsmål, menneskerettigheter og andre universelle avtaler. I dette avsnittet presenterer og diskuterer jeg relevant forskningslitteratur som tar for seg ulike aspekter ved etableringen av nedrustningsavtaler spesielt, og mellomstatlige forpliktelser generelt. Målet med dette avsnittet er å undersøke hvilken tilnærming denne litteraturen har når det gjelder forklaringsmodeller og operasjonaliseringer av forklaringsvariabler for hvorfor stater slutter seg til mellomstatlige forpliktelser (Goodliffe og Hawkins 2006; Simmons 2000; 2002; Lupu 2016).

I den delen av forskningslitteraturen som omhandler nedrustning, har innfallsvinkelen i stor grad vært som svar på spørsmålet «hvordan ble avtalen etablert» heller enn «når slutter den enkelte stat seg til». De hensynene som en stat må forholde seg til når den vurderer tilslutning, er relevant for begge spørsmålene. I litteraturen som omhandler etableringen av nedrustningsavtaler, diskuteres i særlig grad det globale sivilsamfunnets rolle som agendasettere, egenskaper ved de ulike våpentypene, de forutgående forhandlingene, og det internasjonale klimaet som avtalen ble skapt i. Hvilken rolle normpress spiller når stater skal slutte seg til, er et spørsmål som er fraværende når det gjelder nedrustningsavtaler.

På grunn av Forbudstraktaten mot atomvåpens unge alder finnes det ikke mye litteratur som har tatt den med i komparative studier av nedrustningsavtaler. John Borrie er en av få som ser Forbudstraktaten mot atomvåpen opp mot andre nedrustningsavtaler. I hans artikkel fra 2014 ser han det da allerede pågående arbeidet med å få på plass Forbudstraktaten mot atomvåpen i sammenheng med Minekonvensjonen, Konvensjonen om klaseammunisjon og Ikke-spredningsavtalen.

Borrie (2014) forklarer at tilhengere av Forbudstraktaten mot atomvåpen forventet liknende prosesser som ved de andre nedrustningsavtalene: nye normer for hva som er passende adferd for stater som over tid vil føre til at visse typer våpen blir delegitimert. Andre stater, og spesielt representanter fra atommaktene bestrider at avskaffelse av atomvåpen kan ses i samme lys som avskaffelse av andre typer våpen.

Borrie argumenterer videre for at atomvåpen spiller en helt annen rolle i staters militære strategier enn klaseammunisjon eller antipersonellminer. Atommakter og stater under en atomparaply står derfor i en særstilling, noe som direkte påvirker deres insentiver til å holde seg utenfor en avtale om forbud mot atomvåpen. Dette spesielt fordi et syn som har fått rotfeste, er at den avskrekkingsmekanismen som atomvåpen medfører er nødvendig for global sikkerhet. Borrie understreker likevel viktigheten av et aktivt sivilsamfunn når en avtale om avskaffelse av atomvåpen skal etableres. Sivilsamfunnet kan sette temaet på dagsordenen, samt presse stater til å ta en eksplisitt stilling til om de støtter avtalen eller ikke (ibid.).

Beth A. Simmons stiller i sin artikkel fra 2000 blant annet spørsmålet om hvorfor stater inngår forpliktelser som handler om mellomstatlige monetære spørsmål. Simmons argumenterer for at stater bryr seg om sitt omdømme. Funnene hennes indikerer at andre staters adferd, og særlig stater innenfor ens egen region, har mer påvirkningskraft på en stats handlinger enn hva tidligere har vært antatt. Basert på sine funn argumenterer hun for at stater forplikter seg til mellomstatlige avtaler i større grad hvis andre stater i dens geografiske nærhet gjør det samme.

Simmons stiller det samme spørsmålet i en annen artikkel fra 2002, men denne gangen i forbindelse med menneskerettighetsavtaler. Blant en rekke forklaringsvariabler finner hun igjen at drivkraften med sterkest empirisk støtte er regional normspredning. Funnene er stabile selv etter at hun kontrollerer for en rekke forhold som demokratinivå, religion og politisk orientering. Simmons argumenterer for at funnene derfor vanskelig kan avfeies med forklaringen at stater innenfor en region er like hverandre og derfor oppfører seg likt.

Jay Goodliffe og Darren G. Hawkins følger i Simmons' fotspor når de i sin artikkel fra 2006 stiller spørsmål om hvilke stater som forpliktet seg til torturkonvensjonen og hvorfor. Videre stiller de spørsmålet om hvorfor noen stater forplikter seg før andre. Forfatterne finner sterke belegg for at normpress har en sterk påvirkningskraft på staters tilslutning.

Måten disse forfatterne argumenterer for og måler regionalt normpress er fraværende i litteraturen som omhandler nedrustning. Basert på hvor vesentlig regionalt normpress har vist seg å være for staters tilslutning til ulike mellomstatlige forpliktelser, er det slående at dette

hensynet ikke har blitt grundigere undersøkt i forbindelse med nedrustningsavtaler. Dette er et hull i nedrustningslitteraturen som jeg søker å fylle.

2.4 Staters tilslutning til nedrustningsavtaler

Med utgangspunkt i det teoretiske grunnlaget og forskningslitteraturen presentert i dette kapitlet, har jeg identifisert de viktigste hensynene som stater må forholde seg til når de skal ta beslutningen om hvorvidt og hvor forpliktende de skal slutte seg til nedrustningsavtaler. I dette avsnittet konkretiserer jeg disse funnene til tre hovedhensyn og drøfter hvordan hver av disse isolert sett eller i samspill med de andre hensynene, representerer tilstrekkelige eller nødvendige betingelser for staters tilslutning til nedrustningsavtaler.

Grovt sett undersøker jeg normers påvirkningskraft i to ulike henseender, nemlig i) som globalt og regionalt normpress og ii) som et sivilsamfunn for nedrustning som fungerer som normentreprenører. Det tredje hensynet jeg har identifisert som stater må forholde seg til er iii) den sikkerhetspolitiske kostnaden som tilslutning medfører for en stat. Jeg gjør i dette avsnittet rede for hvilke kausalmekanismer som knytter disse hensynene til hvorvidt og hvor raskt stater slutter seg til nedrustningsavtaler.

Den forventede kausalmekanismen de ulike hensynene har, er presentert som betingelser som enten fungerer som en fremmer eller en hemmer på utfallet. Utfallet er altså hvor raskt og hvor forpliktende stater slutter seg til nedrustningsavtaler. Sivilsamfunn for nedrustning og normpress forventes å fungere som fremmere for utfallet. Det vil si at en større grad av nærvær av betingelsene fører til raskere og mer forpliktende tilslutning. En sikkerhetspolitisk kostnad for en stat forventes å fungere som en hemmer for utfallet. Dette betyr på samme måte at en større sikkerpolitisk kostnad fører til tregere og mindre forpliktende tilslutning. Slik det blir beskrevet i kapitlet om forskningsopplegg kan hvert hensyn alene eller i samspill med en eller flere andre betingelser fungere som en nødvendig eller tilstrekkelig vei til utfallet.

Selv om jeg ut fra litteraturen har identifisert tre viktige hensyn, er det en iboende del av analyseprosessen i QCA å revurdere disse. Ved å anvende QCA, gjennomfører jeg en dialog mellom teori og empiri. Å undersøke noen stater mer intensivt opp mot teorien kaster gjerne nytt lys over hvilke betingelser som er mest relevante og hvordan disse bør operasjonaliseres. Den modellen som her presenteres, representerer en innledende oppfattelse av de viktigste hensynene som kan bidra til å svare på min problemstilling. Modellen er på ingen måte lukket for forandring basert på nye innsikter som følge av analysestegene i QCA.

Sivilsamfunn for nedrustning

Som en del av min overordnede problemstilling, *under hvilke betingelser normpress kan forklare variasjonen i hvor raskt og hvor forpliktende stater slutter seg til nedrustningsavtaler*, står jeg etter gjennomgangen av teori og forskningslitteratur igjen med et spørsmål om «under hvilke betingelser kan normentreprenører innad i stater forklare variasjonen i hvor raskt og hvor forpliktende stater slutter seg til nedrustningsavtaler?» Den forventede kausalmekanismen her er at nærvær av normentreprenører i form av et sivilsamfunn for nedrustning innad i en stat representerer en fremmer for at staten raskere og mer forpliktende slutter seg til nedrustningsavtaler.

Antakelsen lener seg på tankegods fra både sosialkonstruktivismen og liberalismen. Kausalmekanismen er todelt. For det første setter sivilsamfunnet nedrustning på dagsordenen og tvinger stater til å ta stilling. For det andre påpeker sivilsamfunnet uoverensstemmelser mellom det stater hevder de står for og hvordan de handler, i tillegg til uoverensstemmelser mellom hvordan de handler og en forståelse av en universell kosmopolitisk moral, og i så måte å presse staten til å slutte seg til avtalen. Normentreprenører har en avgjørende rolle i normens fremvekst. Dette hensynet sier likevel ikke noe om normers påvirkningskraft i seg selv, men i hvilken grad normentreprenører påvirker stater til å slutte seg til normen (Rietiker 2018: 33; Borrie 2014; Shapcott 2014: 198-210).

I litteraturen som omhandler nedrustningsavtaler, blir sivilsamfunn trukket frem som et avgjørende hensyn i etableringsfasen. Også i litteraturen som omhandler avtaler på andre politikkområder, blir sivilsamfunnets betydning diskutert. Funnene peker mot at et sterkere sivilsamfunn innad i en stat og globalt virker som en sterk fremmer for forpliktelse. Jeg søker å bygge videre på disse funnene, og å få klarhet i sivilsamfunnets betydning, alene eller i spill med andre hensyn, som en tilstrekkelig eller nødvendig betingelse for hvor raskt og hvor forpliktende stater slutter seg til nedrustningsavtaler.

En kritikk som kan rettes mot Finnemore og Sikkink sitt teoretiske rammeverk, er at noen aspekter ved deres teori er mer dekkende for demokratier enn autokratier. I demokratier gir det mening å snakke om at sivilsamfunn globalt eller innad i en stat representerer en reell kraft for å endre en stats politikk. I autokratier vil et slikt sivilsamfunn ha mindre spillerom for å både sette nedrustning på dagsordenen, samt å påpeke uoverensstemmelser i en stats politikk. Dette er en distinksjon Finnemore og Sikkink ikke tar hensyn til. Ulike ikke-statlige organisasjoner som kjemper for nedrustning, finnes i en rekke autoritære stater, men det er vanskelig å avgjøre hvor sterk påvirkningskraft dette sivilsamfunnet faktisk har. Selv om jeg har vært bevisst på denne forskjellen gjennom forskningsopplegget, er det vanskelig å oppnå den opti-

male følsomhet for i hvilken grad sivilsamfunnets påvirkningskraft er reell eller ikke når sivilsamfunn for nedrustning måles.

Globalt og regionalt normpress

Det andre interessante spørsmålet jeg sitter igjen med som omhandler normers påvirkningskraft, er «under hvilke betingelser kan globalt og regionalt normpress forklare variasjonen i hvor raskt og hvor forpliktende stater slutter seg til nedrustningsavtaler?» Her er den forventede kausalmekanismen at et normpress for tilslutning representerer en fremmer for at stater globalt eller i en region, raskere og mer forpliktende slutter seg til nedrustningsavtaler. Antakelsen er hovedsaklig basert på sosialkonstruktivistisk tankegods, og fokuserer på normens styrke etter at normen har nådd vippepunktet i livssyklusen og en normkaskade har oppstått. Med andre ord antas det at jo høyere andel stater innad i en region og globalt som slutter seg til en avtale i løpet av normkaskaden, desto sterkere er fremmeren for at andre stater følger etter.

Akkurat hvilken kausale logikk som knytter normer til staters adferd, er en pågående debatt. James G. March og Johan P. Olsen (1998) trekker et skille mellom en *anstendighetens logikk* og en *konsekvensens logikk*. Førstnevnte går ut på at stater slutter seg til en norm fordi de blir overbevist om at adferden som normen representerer er det eneste anstendige eller passende for en gitt identitet (Finnemore 1996; Goodliffe og Hawkins 2006: 361). Konsekvensens logikk går ut på at stater slutter seg til normer på grunn av de belønningene som tilslutning fører med seg, samt de sanksjonene et normbrudd fører med seg. Denne logikken har i så måte likhetstrekk med den rasjonalistiske tankegangen fra Jervis presentert over. Ifølge denne logikken slutter stater seg til normer for å etablere troverdighet i en gitt sak. Når staten har oppnådd troverdighet, vil andre stater og andre aktører belønne staten gjennom investeringer, handel, bistand og positive politiske forhold (Goodliffe og Hawkins 2006: 361; Schimmelfennig 2001; Simmons 2000).

Selv om disse to tilnærmingene er forskjellige kan de i praksis fungere samtidig og forsterke hverandre. Stater kan slutte seg til en norm både fordi de anser det som anstendig og fordi de kan høste gevinster av det. Fordi de to mekanismene kan forsterke hverandre, kan det være vanskelig å avgjøre hvilken som er den viktigste på et gitt tidspunkt. Risse og Sikkink (1999) argumenterer for at begge mekanismene kan fungere samtidig, men at det gjerne er én av dem som er tydeligst. På et tidlig stadium, når staters motstand mot en norm er stor, kan konsekvensens logikk være tydeligere, mens når stater går i dialog med hverandre og blir villi-

ge til å sette spørsmålstegn ved sine egne antakelser, kan anstendighetens logikk få mer spillerom (Goodliffe og Hawkins 2006: 361).

En tredje logikk som knytter normer til staters adferd, er en *argumentasjonens logikk*. Risse (2000) argumenterer for at prosesser preget av argumentasjon, diskusjon og overtalelse danner en ny måte sosial interaksjon kan uttrykkes på, som skiller seg både fra anstendighetens- og konsekvensens logikk. Sending (2002) utdyper at argumentasjonens logikk gjør seg gjeldende i prosesser når *nye* normer blir internalisert. Gjennom argumentasjon kan stater overtales til at tidligere internaliserte normer ikke moralsk kan rettferdiggjøres, og at staten ikke lenger kan stå for de handlingene normen peker mot. En stat kan i så måte endre sin identitet og nasjonale interesser gjennom argumentasjon, diskusjon og overtalelse.

I litteraturen som omhandler etableringen av nedrustningsavtaler, er regionale og globale normer som et hensyn stater må forholde seg til mindre fremtredende. Borrie (2014) er imidlertid inne på dette når han argumenterer for at stater blir påvirket av andre staters adferd, og at tilslutning til en avtale vil være betinget av at de anser seg som å være i et selskap av likesinnede stater som også vil slutte seg til. I litteraturen som omhandler tilslutning til avtaler på andre politikkområder, får både globalt og regionalt normpress likevel sterk støtte som et hensyn stater må forholde seg til. Jeg undersøker derfor om dette hensynet kan være undervurdert når det gjelder nedrustningsavtaler. Dette undersøker jeg ved å teste hvorvidt globalt og regionalt normpress i seg selv eller i samspill med andre hensyn representerer nødvendige eller tilstrekkelige betingelse for hvor raskt og hvor forpliktende stater slutter seg til nedrustningsavtaler.

Sikkerhetspolitisk kostnad

Det fjerde og endelige konkrete hensynet jeg har utledet fra teorien og forskningslitteraturen presentert i dette kapitlet, er den sikkerhetspolitiske kostnaden som tilslutning medfører for en stat. Den forventede kausalmekanismen her bygger på rasjonalistisk tankegang om at hvis tilslutning til en nedrustningsavtale medfører en stort sikkerhetspolitisk kostnad for en stat, så vil dette representere en hemmer for at staten raskere og mer forpliktende slutter seg til.

Jeg har i dette kapitlet presentert flere hensyn som i større eller mindre grad inngår i en stats beregning av fordeler og ulemper når beslutningen om tilslutning skal tas. Disse hensynene omfatter hva staten faktisk må gi opp ved å slutte seg til, hvor viktig våpentypen er i en stats sikkerhetsstrategi, hvor vanskelig det er å ombestemme seg etter tilslutning, samt forhold

det mellom i hvilken grad den aktuelle våpentypen representerer et effektivt forsvar for en stat og i hvilken grad den representerer en trussel for staten.

Jeg har på bakgrunn av dette undersøkt om den sikkerhetspolitiske kostnaden tilslutning representerer for en stat, i seg selv eller i samspill med andre betingelser, representerer en nødvendig eller tilstrekkelig betingelse for hvor raskt og hvor forpliktende stater slutter seg til nedrustningsavtaler.

3 Forskningsopplegg

I det internasjonale systemet finnes det 197 stater som kan slutte seg til mellomstatlige avtaler. Disse statene er FNs 193 medlemstater, to observatørstater samt Cookøyene og Niue. Under hvilke betingelser kan normpress forklare variasjonene i hvor raskt og hvor forpliktende disse statene slutter seg til nedrustningsavtaler?

Kvalitativ komparativ analyse (QCA) er en godt egnet tilnærming til dette spørsmålet på grunn av dens evne til å avdekke kausal kompleksitet og ekvifinalitet. Som det blir diskutert nærmere under, kan flere ulike kausale betingelser eller kombinasjoner av kausale betingelser på samme tid representere tilstrekkelige veier til at stater slutter seg til nedrustningsavtaler. Det er slikt samspill mellom betingelser jeg med min problemstilling søker å avdekke. Jeg har derfor anvendt QCA som det metodiske verktøyet jeg legger mest vekt på.

Jeg har også anvendt statistiske analyser som et utfyllende tillegg til QCA. Statistiske analyser har den fordel at de avdekker den gjennomsnittlige effekten til et sett uavhengige variabler på en avhengig variabel. Selv om mitt fokus er på de omstendighetene som må til for at normpress skal ha noe å si på staters handling, kaster de statistiske analysene et utfyllende lys på sammenhengen mellom normpress og staters tilslutning til nedrustningsavtaler.

Jeg har analysert Forbudstraktaten mot atomvåpen adskilt fra de tre øvrige avtalene (KMK-avtalene). Dette har jeg gjort fordi den på spesielt to områder skiller seg fra de andre avtalene. For det første skiller Forbudstraktaten mot atomvåpen seg ut ved at den omhandler en våpentype som har en særegen rolle i staters sikkerhetsstrategi. Det er å forvente at hensynene jeg har identifisert vil påvirke stater på ulikt vis når det gjelder Forbudstraktaten mot atomvåpen sammenliknet med de andre avtalene. Dette kan utspille seg ved at noen staters sikkerhetspolitiske kostnad ved å slutte seg til Forbudstraktaten mot atomvåpen er særlig stor. For det andre skiller Forbudstraktaten mot atomvåpen seg også ut fordi det fortsatt er mindre enn to år siden avtalen åpnet for tilslutning. Å måle staters tilslutning til denne avtalen på lik linje som de andre, ville ført til skjevheter i analysen fordi stater ikke har hatt tid til å slutte seg til på lik linje som de andre avtalene.

Jeg har strebet etter å holde operasjonaliseringene av betingelsene (de uavhengige variablene) og utfallsvariabelen (avhengig variabel) så like som mulig i analysen av Forbudstraktaten mot atomvåpen og analysen av KMK-avtalene. Utfallsvariabelen, altså staters tilslutning, har likevel blitt operasjonalisert noe ulikt slik det fremkommer i redegjørelsen og diskusjonen

av operasjonaliseringene under. Kort sagt, vedrørende Forbudstraktaten mot atomvåpen har jeg utført to separate analyser som undersøker tilslutning i form av henholdsvis hvorvidt en stat *stemte for opprettelsen* av avtalen, og hvorvidt og hvor raskt en stat *signerte* avtalen.

På en liknende, men noe ulik måte, har jeg også vedrørende KMK-avtalene utført to separate analyser som undersøker tilslutning i form av hvorvidt og hvor raskt en stat henholdsvis *signerte* og *ratifiserte* avtalene. Jeg har ikke undersøkt ratifisering når det gjelder Forbudstraktaten mot atomvåpen fordi bare 23 stater har ratifisert avtalen i løpet av tiden avtalen har vært åpen for tilslutning. Dette tallet kan endres raskt i tiden som kommer, og en analyse av ratifisering av Forbudstraktaten mot atomvåpen på nåværende tidspunkt er derfor ikke fruktbart. Avstemning er ikke undersøkt vedrørende KMK-avtalene fordi Kjemivåpenkonvensjonen ble vedtatt uten avstemning.

To sett analyser har altså blitt utført, ett adskilt for Forbudstraktaten mot atomvåpen og ett samlet for KMK-avtalene. Innenfor hvert av disse to settene har to ulike aspekter ved staters tilslutning blitt analysert: *avstemning* og *signering* for Forbudstraktaten mot atomvåpen, og *signering* og *ratifisering* for KMK-avtalene. Hver av disse måtene å slutte seg til har blitt analysert med både QCA og statistisk analyse. De to settene med analyser har vedrørende Forbudstraktaten mot atomvåpen hatt 197 observasjoner og vedrørende KMK-avtalene hatt 591 ($197 * 3$) observasjoner. Observasjonene er i formatet avtale-stat, altså en stat i sammenheng med en viss nedrustningsavtale. Dette kan for eksempel være Norge i sammenheng med Minekonvensjonen. Jeg har operasjonalisert hvert av hensynene på en slik måte at de kan måles kvantitativt. Hver stat har videre blitt kodet så den får en unik skår for hvert hensyn innenfor hver av avtalene.

Jeg gjør i dette kapitlet rede for hvordan jeg har utført analysene for å svare på min problemstilling. Først presenterer jeg datakildene jeg har brukt for å samle data. Deretter diskuterer jeg de viktigste prinsippene i QCA. Jeg presenterer og vurderer så operasjonalisering og kalibrering av betingelsene og utfallsvariabelen i analysen. Deretter gjør jeg rede for hvordan jeg har utført de statistiske analysene, før jeg diskuterer enhetene i analysene.

3.1 Datakilder

Jeg har brukt en rekke ulike kilder for å samle data. Hvilke datakilder jeg har brukt for de ulike operasjonaliseringene, er presentert i sammenheng med hver operasjonalisering. Jeg har

selv kodet alle stater for hver av de fire nedrustningsavtalene i henhold til operasjonaliseringene presentert under.

Når det gjelder utfallsvariabelen (avhengig variabel), *staters tilslutning til nedrustningsavtaler*, har jeg brukt FNs traktatsamling fra FNs hjemmesider som informasjonskilde. Globalt og regionalt normpress er målt, grovt sagt, som andelen stater globalt og regionalt som har sluttet seg til den aktuelle nedrustningsavtalen. Denne informasjonen er også basert på data fra FNs traktatsamling. Sivilsamfunn for nedrustning er målt som hvorvidt de ulike nedrustningskampanjene har partnerorganisasjoner i en stat. Denne informasjonen er hentet fra lister over partnerorganisasjoner fra kampanjenes hjemmesider (CMC 2019a; CWCC 2019; ICAN 2019). Når det gjelder sikkerhetspolitisk kostnad ved tilslutning, er operasjonaliseringen basert på staters tidligere befatning med den aktuelle våpentypen. Angående atomvåpen, har jeg også tatt hensyn til om staten er under en atomparaply. Jeg har brukt de globale kampanjene som de ulike avtalene har sprunget ut av, samt ulike nedrustningsorganisasjoner, for å innhente informasjon om ulike staters tidligere befatning med de ulike våpentypene (CMC 2019b; ACA 2018; HRW 1999; ICBL-CMC 2018a). Jeg har brukt forskningslitteratur og artikler fra andre kilder for å avgjøre hvilke stater som kan sies å være under en atomparaply (ILPI 2016; Stratfor 2010; Tertrais 2011).

Det finnes et mylder av organisasjoner som tilbyr informasjon relatert til nedrustning. For Kjemivåpenkonvensjonen finnes Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons (OPCW) og Chemical Weapons Convention Coalition (CWCC). For Minekonvensjonen finnes International Campaign to Ban Landmines (ICBL), og for Konvensjonen om klaseammunisjon finnes Cluster Munition Coalition (CMC). Human Rights Watch (HRW) var med å grunnlegge både ICBL og CMC. De samarbeider alle tre med Landmine and Cluster Munition Monitor. For Forbudstraktaten mot atomvåpen finnes International Campaign to Abolish Nuclear Weapons (ICAN). I tillegg jobber organisasjonen Arms Control Association (ACA) for å fremme forståelse om og støtte til nedrustning.

I mylderet av datakilder har det vært nødvendig å verifisere deres pålitelighet. Mens FN representerer en sikker kilde for oppdatert informasjon, varierer de øvrige kildene når det kommer til troverdighet, nøyaktighet og om de er oppdaterte. Spesielt når det gjelder staters befatning med de ulike våpentypene har jeg triangulert datainnsamlingen for å få mest mulig nøyaktige data.

3.2 Kvalitativ komparativ analyse (QCA)

Fundamentet til kvalitativ komparativ analyse (QCA) ble bygget av den amerikanske forskeren Charles Ragin. Hans tre bøker (1987; 2000; 2008) samt en rekke andre publikasjoner om analyseteknikken har bidratt til en økt anerkjennelse av QCA som metodisk verktøy. I dette avsnittet gjør jeg rede for de viktigste prinsippene i QCA, deriblant begreper som mengderelasjoner, kalibrering, kausal kompleksitet og sannhetstabeller. Jeg diskuterer også hvordan QCA og statistiske analyser skiller seg fra hverandre samt hvordan de kan kombineres.

QCA er en analyseteknikk basert på mengdelære, altså læren om relasjonen mellom mengder. Den enkleste og mest grunnleggende mengderelasjonen er delmengden. Naturgitte mengderelasjoner kan være at hunder er en delmengde av pattedyr eller at bjørk er en delmengde av løvtrær. I disse eksemplene er mengdene skarpe, noe som vil si at et objekt enten er, eller ikke er, medlem i en mengde. Enten så er et tre en bjørk, eller så er det ikke det.

Alle mengderelasjoner er ikke skarpe. Mengder kan også være uskarpe (Ragin 2008: 13-4). Uskarpe mengder kan komme til syne hvis man ser på demokratier som delmengde av stater. Mens det er klart at noen stater er demokratier og andre ikke, vil det være mange stater som er delvise demokratier og følgelig bare vil ha et delvis medlemskap i mengden *demokratier*. Innen samfunnsvitenskapen er mange mengder uskarpe (ibid.: 29).

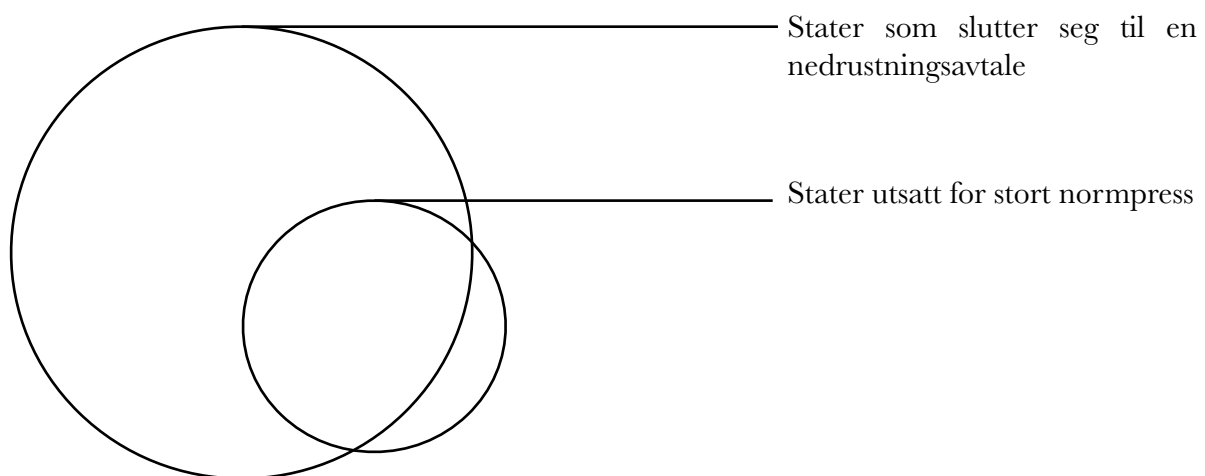
Ved å ta i bruk uskarpe mengder (*fuzzy-sets*) kan man kalibrere delvis medlemskap i en mengde ved å bruke verdier innenfor et intervall mellom 0,0 (intet medlemskap) og 1,0 (fullt medlemskap). Et eksempel kan være USA som en industristat og som demokratisk stat. USA kunne tenkes å få en skår på 1,0 (fullt medlemskap) i mengden *industristater*. Freedom House (2019) gir imidlertid USA en samlet frihetsskår på 86 ut av 100, og begrunner dette bl. a. i en svekkelse av demokratiske institusjoner som valgsystemet og rettsstaten og økende ulikheter i både velstand, økonomiske muligheter og politisk innflytelse. USA vil dermed ha noe mindre enn fullt medlemskap i mengden *demokratiske stater*. Medlemskap mellom 0,5 og 1,0 indikerer at objektet er *mer inne enn ute* i mengden, mens medlemskap mellom 0,5 og 0,0 indikerer at objektet er *mer ute enn inne*. Videre representerer et medlemskap på 0,5 det kvalitativt begrunnede ankeret hvor det er høyest mulig tvetydighet hvorvidt et objekt er mer inne eller mer ute (ibid.: 30).

En uskarp mengde kan ses på som en kontinuerlig eller kategorisk variabel som målet er blitt kalibrert for å indikere graden av medlemskap i en definert mengde. Denne graderingen skjer ved hjelp av teoretisk og substansiell kunnskap som er essensiell for å kunne spesi-

fisere de tre kvalitative referansepunktene: fullt medlemskap (1,0), høyest mulig tvetydighet (0,5) og intet medlemskap (0,0) (ibid.).

Jeg er interessert i de mengderelasjonene som beskriver sosiale fenomener og som har en kausal sammenheng. Slike mengderelasjoner kommer til syne ved hypotetiske påstander som at *stater som utsettes for et stort normpress* er en delmengde av *stater som slutter seg til nedrustningsavtaler*. Mengderelasjonen kan illustreres med et Venn-diagram slik det fremkommer av Figur 3.1 under. Den store sirkelen representerer universet av stater som har sluttet seg til en nedrustningsavtale. Den lille sirkelen representerer universet av stater som har blitt utsatt for stort normpress. Det at den lille sirkelen er dekket av den store, indikerer at den lille er en delmengde av den store. I den sosiale virkeligheten er det sjelden at slike mengderelasjoner er perfekte, altså at alle stater som har blitt utsatt for stort normpress *uten unntak* er stater som har sluttet seg til en nedrustningsavtale. Den lille sirkelen er derfor delvis utenfor den store. En mengderelasjon eksisterer selv om det finnes noen avvikende kasus. Dette kommer jeg tilbake til senere.

Figur 3.1: Venn-diagram

Et viktig aspekt når det gjelder mengderelasjoner er at relasjonen er asymmetrisk. Det er verdt å legge merke til at selv om figuren viser at så og si alle stater som er utsatt for stort normpress også er stater som slutter seg til en nedrustningsavtale, betyr dette *ikke* at alle stater som slutter seg til en nedrustningsavtale er stater utsatt for stort normpress. Det at stater *uten* stort normpress også slutter seg til nedrustningsavtaler forringer med andre ord ikke den hypotetiske konklusjonen at stater med stort normpress slutter seg til (ibid.).

Spesielt nyttig er QCA i tilfeller hvor kompleks kausalitet og ekvifinalitet foreligger. Kompleks kausalitet kan defineres som en situasjon hvor et utfall kan forekomme ved flere

ulike kombinasjoner av kausale betingelser, eller ulike kausale «veier». Slike kombinasjoner av kausale betingelser kalles konfigurasjoner. Det er for eksempel gode grunner til å anta at det er flere ulike konfigurasjoner som kan føre til at en stat slutter seg til en nedrustningsavtale. Et eksempel på en slik konfigurasjon kan være at nærvær av begge de to betingelsene *sivilsamfunn for nedrustning* og *regionalt normpress* representerer en mulig vei til utfallet *tilslutning til nedrustningsavtale* (ibid.: 23). Ekvifinalitet kommer til syne når flere ulike betingelser eller kombinasjoner av betingelser på samme tid representerer tilstrekkelige veier til et utfall. I tillegg til konfigurasjonen nevnt over kan det også tenkes at en kombinasjon av nærvær av *sivilsamfunn for nedrustning* og fravær av *en stor sikkerhetspolitisk kostnad ved tilslutning* også representerer en mulig kausal vei til utfallet (ibid.: 54, 63).

På grunn av at QCA tar høyde for kausal kompleksitet og ekvifinalitet, kan resultatene fra QCA avdekke regelmessigheter som samspillsledd i statistiske analyser ikke fanger opp. Jeg argumenterer for at staters tilslutning til nedrustningsavtaler kan være resultater av samspill mellom ulike betingelser. QCA er derfor godt egnet til å gi svar på min problemstilling fordi den åpner for å undersøke flere ulike kombinasjoner av kausalt relevante betingelser, slik at kausal kompleksitet og ekvifinalitet kan avdekkes (ibid.: 54; Vis 2012: 173-5).

Et viktig verktøy for å analysere kausal kompleksitet med QCA er sannhetstabellen. I en sannhetstabell blir alle logisk mulige konfigurasjoner, og det observerte utfallet assosiert med hver konfigurasjon, listet opp. Sannhetstabellen formaliserer en viktig analytisk strategi i komparative undersøkelser, nemlig å undersøke kasus som deler en spesifikk kombinasjon av kausale betingelser for å se om de deler det samme utfallet. Denne strategien er både relevant når det gjelder skarpe og uskarpe mengder. Når sannhetstabellen blir brukt i sammenheng med uskarpe mengder, drar strategien full nytte av graderingen av medlemskap som er karakteristisk for uskarpe mengder (Ragin 2008: 23-4, 127).

I prosessen hvor sannhetstabellen blir bearbeidet, setter man i gang en dialog mellom den teoretiske kunnskapen man baserer modellen på og de empiriske lærdommene bearbejdelser av sannhetstabellen fører med seg (Ragin 1987). Som en del av denne dialogen, kan og bør man revurdere både modellen og operasjonaliseringene av betingelsene og utfallsvariabelen i analysen. Denne utprøvende tilnærmingen til metodiske valg er en av styrkene i QCA.

QCA skiller seg fra statistiske analyser på flere måter. Analysemetodene har ulike fremgangsmåter, og søker å finne ut av ulike sider ved sammenhengen mellom en betingelse og en utfallsvariabel. I statistiske analyser vurderer man typisk den uavhengige variabelen sin gjennomsnittlige effekt på den avhengige variabelen for å komme fram til tendens og korrelasjon.

I QCA forklarer man i stedet et bestemt utfall ut fra kausale mønstre gjennom tilstrekkelige eller nødvendige veier til utfallet (Vis 2012: 169-75).

Flere bidragsytere innenfor utviklingen av QCA som metode argumenterer for at analyseformen bør kombineres med andre analyseteknikker, spesielt hvis målet er å avdekke årsakssammenhenger. Forskjellene mellom QCA og statistisk analyse og de ulike hypotesene de tester, kan ses på som styrker heller enn svakheter fordi de sammen fungerer utfyllende i forståelsen av en problemstilling (ibid.; Schneider og Wagemann 2010: 400; Ragin 2008).

Når QCA skal utføres, er idealet å ha inngående kunnskap om alle kasesene i analysen. Dette idealet er vanskelig å innfri i mitt tilfelle, da dette ville medføre inngående kunnskap om hvert lands befatning med hver av nedrustningsavtalene. Denne nærheten til kasesene er viktig i alle trinn av forskningsprosessen, fra utvelgelsen og kalibrering av betingelser til tolkning av resultatene (Schneider og Wagemann 2010: 400-1). Med så mange kasus som i mitt tilfelle står analysen i fare for å bli noe mekanisk.

Flere bidragsytere innenfor QCA presiserer imidlertid at når det gjelder data på individnivå, trenger man ikke nødvendigvis inngående kunnskap om hvert individ, men heller kunnskap om *typer* individer. Denne presiseringen er relevant også i min analyse. Når QCA anvendes på data med stor N, er idealet heller å ha inngående kunnskap om de ulike kategoriene av kasus som analysen omfatter. Inngående kunnskap om *typer* stater, som *stater under en atomparaphy*, kan være nok til å foreta gode metodiske vurderinger gjennom hele forskningsprosessen (ibid.; Berg-Schlosser og De Meur 2009: 25; Ragin 2008).

Hvis kasus forsvinner bak algoritmer fra et dataprogram, mister QCA en av sine viktigste fordeler (Schneider og Wagemann 2012: 281). Jeg har gjennom analyseprosessen siktet mot å holde på kasusnærheten, men spesielt i utførelsen av det andre settet med analyser, med 591 kasus, har det vært begrenset hvor nær idealet om gjennomgående kasusnærhet jeg kunne komme. Dette representerer et svakt ledd når det gjelder å dra nytte av av alle fordelene av QCA som metodisk verktøy.

3.3 Operasjonaliseringer

Utfallsvariabelen og de tre betingelsene i analysen har blitt operasjonalisert ut fra idealet om at operasjonaliseringene skal fange opp det teoretisk definerte begrepet de er satt til å måle. Å strebe mot dette idealet er nødvendig for å sikre at analysens resultater blir så valide som mulig (Adcock og Collier 2001). Det er flere aspekter som gjør dette idealet vanskelig å innfri, og

som utgjør en trussel for at systematiske målefeil finner sted. Å kvantifisere eller å dikotomisere sosiale fenomener vil ofte innebære tap av nyansert informasjon. Det man gjerne sitter igjen med etter en operasjonalisering er en indikator på det begrepet eller konseptet man er ute etter å måle. Dette gjør at de skårene man tilegner hver observasjon for hver variabel ofte representerer en viss forståelse av et konsept og videre et spesielt aspekt ved denne forståelsen. I dette avsnittet gjør jeg rede for operasjonaliseringen og kalibreringen av betingelsene og utfallsvariabelen som ligger til grunn for den videre analysen. Jeg ser også på hvordan jeg har utført disse operasjonene med et kritisk blikk med tanke på deres validitet.

Utfallsvariabel: Staters tilslutning til nedrustningsavtaler

I de to analysesettene jeg har utført, av henholdsvis Forbudstraktaten mot atomvåpen og KMK-avtalene, har utfallsvariabelen blitt operasjonalisert på tre ulike måter: tilslutning i form av *avstemning*, *signering* og *ratifisering*. Når det gjelder analysen av Forbudstraktaten mot atomvåpen, har utfallsvariabelen blitt operasjonalisert med hensyn til henholdsvis hvorvidt en stat *stemte for opprettelsen* av avtalen og hvorvidt og hvor raskt en stat *signerte* avtalen. Når det gjelder analysen av KMK-avtalene, har utfallsvariabelen blitt operasjonalisert med hensyn til hvorvidt og hvor raskt en stat henholdsvis *signerte* og *ratifiserte* avtalen.

Stater kan forplikte seg til nedrustningsavtalene i mitt utvalg på de tre ulike nivåene nevnt over. Tre av avtalene i mitt utvalg ble opprettet som følge av avstemninger i FN's generalforsamling. Selv om det å stemme for opprettelsen av nedrustningsavtaler ikke binder stater til avtalens bestemmelser, viser handlingen et klart standpunkt. Jeg behandler det å stemme for en nedrustningsavtale som den mildeste formen for tilslutning. Kjemivåpenkonvensjonen ble etablert uten avstemning og jeg har derfor ikke undersøkt denne måten å slutte seg til når det gjelder KMK-avtalene.

Etter at nedrustningsavtaler åpner for tilslutning, kan stater slutte seg til på to ulike nivåer. For det første kan statene signere avtalene, noe som indikerer en offisiell intensjon fra staten til å ratifisere den og som uformelt binder staten til å følge avtalens bestemmelser (Wienkonvensjonen om traktatretten 1969). Tilslutning i form av hvorvidt og hvor raskt stater *signerer* har blitt undersøkt både i analysesettene av Forbudstraktaten mot atomvåpen og KMK-avtalene. For det andre kan stater ratifisere avtaler, eller slutte seg til på en rekke andre måter

som innebærer de samme juridiske forpliktelsene som ratifisering.³ Jeg har behandlet disse mest omfattende måtene å slutte seg til identisk, og omtalt alle disse måtene som ratifisering.

Stater kan formelt forplikte seg uten å overholde sine forpliktelser, på samme måte kan de overholde forpliktelser uten å forplikte seg formelt. Disse ulike måtene å opptre på er analytisk forskjellig fra hverandre og empirisk viktige. Jeg ønsker å forklare hvorfor stater formelt slutter seg til nedrustningsavtaler, uten å gå dypere inn på i hvilken grad de i virkeligheten etterlever avtalene.

Den vanligste måten å måle grad av forpliktelse til mellomstatlige avtaler i litteraturen er ved hjelp av en 0 til 2-skala, hvor 0 indikerer ingen handling, 1 indikerer signering og 2 indikerer ratifisering (Goodliffe og Hawkins 2006; Hathaway 2007; Simmons 2000; 2002). Jeg har lagt til to ekstra hensyn i måten jeg graderer forpliktelse, nemlig hvorvidt staten stemte for opprettelsen av avtalen og hvor raskt statene signerte eller ratifiserte avtalene.

Når det gjelder signering, skiller jeg mellom stater som var en del av den bølgen av stater som signerte avtalene innen tre dager etter at avtalen åpnet for tilslutning, og de som sporadisk signerte etter dette. Dette har blitt gjort fordi empirien viser et tydelig skille mellom de statene som tok del av den første bølgen av signering og de som fulgte etter og signerte senere (se Figur 2.1 på s. 25). Jeg argumenterer for at statene som signerte avtalene i løpet den første bølgen med stater, kan sies å ha sluttet seg til på en sterkere måte enn statene som sporadisk signerte avtalene i tiden etterpå.

Vedrørende ratifisering, skiller jeg mellom stater som ratifiserte som en del av den massive stater nødvendig for avtalens ikrafttredelse, og stater som ratifiserte etter dette (se Figur 2.2 på s. 25). Dette tallet er 65 stater for Kjemivåpenkonvensjonen, 40 for Minekonvensjonen og 30 for Konvensjonen om klaseammunisjon. Finnemore og Sikkink (1998: 901) argumenterer for at det spesifiserte antallet stater som må til for at en avtale skal tre i kraft, representerer en terskel for et kritisk antall stater, og jeg har derfor brukt dette målet for å skille mellom stater som var tidlig ute med å ratifisere og stater som brukte lenger tid på å ratifisere. Jeg argu-

³ I tillegg til å ratifisere (ratify), kan stater tiltre (access), akseptere (accept), godkjenne (approve) eller suksedere (succeed) mellomstatlige avtaler. Alle disse handlingene innebærer de samme juridiske forpliktelsene som ratifisering. *Tiltredelse* av en avtale skjer når en stat aksepterer et tilbud om å slutte seg til en avtale som allerede er forhandlet og signert av andre stater (Wien-konvensjonen om traktatretten 1969). *Akseptering* og *godkjenning* av en avtale brukes når grunnloven til en stat ikke krever at en avtale må bli ratifisert av statsoverhodet (ibid.). Blant mine observasjoner er det seks tilfeller av akseptering eller godkjenning. *Suksedering* av en avtale skjer når en stat erstatter en annen, og tar over dens forpliktelser til mellomstatlige avtaler (Wien-konvensjonen om statsuksesjon vedrørende traktater 1978). Eksempler her er Montenegro som suksederte Minekonvensjonen og Kjemivåpenkonvensjonen 23.10.06 og Sør-Sudan som suksederte Minekonvensjonen 11.11.11.

menterer for at stater som ratifiserer som del av denne kritiske massen kan ses på som å ha tilsluttet seg på en sterkere måte enn statene som sitter på gjerdet og venter med å ratifisere.

Det første steget som utføres når en variabel eller betingelse skal kalibreres før QCA gjennomføres, er å definere de tre kvalitative ankrene som anviser fullt medlemskap (1,0), intet medlemskap (0,0) og verken inne eller ute (0,5). Jeg har definert disse kvalitative ankrene for tilslutning i form av henholdsvis *avstemning*, *signering* og *ratifisering*.

Når det gjelder *hvorvidt stater stemte for opprettelsen av avtalen* er denne utfallsvariabelen dikotom. Fullt medlemskap (1,0) i mengden *stater tilsluttet en nedrustningsavtale i form av avstemning for opprettelsen av avtalen* har jeg definert som *stater som stemte for opprettelsen av avtalen*. Intet medlemskap (0,0) i mengden har jeg definert som *stater som ikke stemte for opprettelsen av avtalen*. Tabell 3.1 viser fordelingen av stater med ulikt medlemskap i mengden.

Tabell 3.1: Antall stater som (ikke) stemte for opprettelsen av Forbudstraktaten mot atomvåpen

Medlemskap	Antall stater	Utfallsvariabel: avstemning
1,0	122	Stemte for opprettelsen av Forbudstraktaten mot atomvåpen
0,0	75	Stemte ikke for opprettelsen av Forbudstraktaten mot atomvåpen

Tallene i kolonnen til venstre indikerer medlemskap i mengden *stater tilsluttet en avtale i form av avstemning for opprettelsen av avtalen*. De øvrige tallene representerer antall stater med ulikt medlemskap.

Når det gjelder *hvorvidt og hvor raskt en stat signerte avtalene*, har jeg definert kuttpunktet på medlemskap 0,5 som skiller stater som er *mer inne enn ute* eller *mer ute enn inne* i mengden, som skillete mellom å ha signert eller ikke. Det neste kvalitative ankeret som må defineres, er det som skiller de kasusene som har fullt medlemskap (1,0) og de som er *mer inne enn ute* (medlemskap 0,67). Dette kvalitative ankeret har jeg satt til *hvorvidt en stat signerte avtalene innen de tre første dagene etter at avtalene åpnet for tilslutning*.

Stater som signerte avtalen innen de tre første dagene, har fått medlemskap 1,0, mens de som signerte avtalene etterpå har fått medlemskap 0,67. Tallene til venstre i kolonnen i Tabell 3.2, indikerer medlemskap i mengden *stater tilsluttet en avtale i form av signering*. De øvrige tallene representerer hvor mange stater for hver avtale som har ulikt medlemskap i mengden.

Tabell 3.2: Antall stater med ulikt medlemskap for hver avtale (signering)

Medlemskap	Kjemi	Mine	Klase	Atom	Utfallsvariabel: signering
1,0	129	122	92	54	Signerte innen tre dager
0,67	35	12	16	15	Signerte etter tre dager
0,0	33	63	89	128	Ikke signert

Tallene i kolonnen til venstre indikerer medlemskap i mengden *stater tilsluttet en avtale i form av signering*. De øvrige tallene representerer antall stater for hver avtale med ulikt medlemskap.

Når det gjelder *hvorvidt og hvor raskt en stat ratifiserte avtalene*, har jeg definert kuttunktet på medlemskap 0,5 som skillet mellom å ha ratifisert eller ikke. Det kvalitative ankeret som skiller de kasusene som har fullt medlemskap (1,0) og de som er *mer inne enn ute* (medlemskap 0,67), har jeg satt til *hvorvidt en stat ratifiserte avtalene som en del av den kritiske massen stater som måtte til for at avtalen skulle tre i kraft*. Stater som ratifiserte som en del av denne massen, har fått medlemskap 1,0, mens stater som ratifiserte etter at det nødvendige antallet stater for ikrafttredelse ble nådd, har fått medlemskap 0,67 i mengden *stater tilsluttet en nedrustningsavtale i form av ratifisering*. Tallene til venstre i kolonnen i Tabell 3.3 indikerer medlemskap i mengden. De øvrige tallene representerer hvor mange stater for hver avtale som har ulikt medlemskap i mengden.

Tabell 3.3: Antall stater med ulikt medlemskap for hver avtale (ratifisering)

Medlemskap	Kjemi	Mine	Klase	Utfallsvariabel: ratifisering
1,0	65	40	30	Ratifisert – del av massen stater nødvendig for ikrafttredelse
0,67	128	124	73	Ratifisert – ikke del av massen stater nødvendig for ikrafttredelse
0,0	4	33	94	Ikke ratifisert

Tallene i kolonnen til venstre indikerer medlemskap i mengden *stater tilsluttet en avtale i form av ratifisering*. De øvrige tallene representerer antallet stater for hver avtale med ulikt medlemskap.

Betingelse: Sivilsamfunn for nedrustning

Hver av nedrustningsavtalene har en global nedrustningskampanje knyttet til seg. Disse kampanjene har et verdensomspennende nettverk av partnerorganisasjoner. Jeg har operasjonalisert denne betingelsen dikotomisk som *hvorvidt det finnes minst én slik partnerorganisasjon i en stat*. Hver nedrustningskampanje har en oversikt over sine respektive partnerorganisasjoner.

Når det gjelder Forbudstraktaten mot atomvåpen, så har ICAN (2019) en oversikt over 532 partnerorganisasjoner fordelt på 103 stater. CMC (kampanjen mot klaseammunisjon) og

ICBL (kampanjen mot antipersonellminer) er søsterkampanjer og har en felles medlemsliste bestående av 839 organisasjoner fordelt på 107 stater (CMC 2019a). Statene er derfor kodet likt i sammenheng med Minekonvensjonen og Konvensjonen om klaseammunisjon. Når det gjelder Kjemivåpenkonvensjonen, har CWCC (Koalisjonen for Kjemivåpenkonvensjonen) 68 partnerorganisasjoner fordelt på 37 stater (CWCC 2019).

Denne måten å operasjonalisere press fra sivilsamfunn på, sammenfaller delvis med måten Simmons (2002) operasjonaliserer ikke-statlig eksternt press og måten Hathaway (2007) operasjonaliserer internt press fra menneskerettighetsorganisasjoner. Både Simmons og Hathaway argumenterer for at stater må forholde seg til press fra menneskerettighetsorganisasjoner når beslutningen om å slutte seg til menneskerettighetsavtaler skal tas. Dette presset blir hos Simmons operasjonalisert som antallet organisasjoner som er knyttet til Amnesty International globalt, mens Hathaway ser på antall menneskerettighetsorganisasjoner innad i hver stat. På liknende måte søker jeg å måle ikke-statlig internt press som hvorvidt en stat huser organisasjoner knyttet til en nedrustningskampanje.

Det er flere svakheter ved å måle press fra sivilsamfunn dikotomisk på denne måten. For det første tar ikke denne operasjonaliseringen høyde for det faktiske presset som sivilsamfunnet utøver på en stat. Det faktiske presset en stat blir utsatt for avhenger blant annet av den politiske kulturen i staten. Et demokrati med en åpen politisk kultur vil oppleve et faktisk større press fra en nedrustningsorganisasjon enn et diktatur der slike organisasjoner blir undertrykt. Denne måten å operasjonalisere sivilsamfunn på fanger heller ikke opp hvor sterke de aktuelle nedrustningsorganisasjonene faktisk er.

Selv om operasjonaliseringen ikke er fullkommen, fanger den opp viktig variasjon mellom stater når det kommer til nærvær av et press fra sivilsamfunnet. ICANs (2019) partnerorganisasjoner forplikter seg til å fremme ICANs mål om ikrafttredelse av Forbudstraktaten mot atomvåpen. ICBL og CMC (2019a) sine partnerorganisasjoner har et uttalt mål om å endre staters politikk og praksis.

Fordi jeg har operasjonalisert sivilsamfunn for nedrustning dikotomisk, er det bare ett overgangspunkt som må defineres når betingelsen skal kalibreres. Fullt medlemskap (1,0) i mengden *stater med sivilsamfunn for nedrustning* har jeg definert som *stater med minst én partnerorganisasjon til den aktuelle nedrustningskampanjen*. Intet medlemskap (0,0) har jeg definert som *stater uten en partnerorganisasjon til den aktuelle nedrustningskampanjen*. Tabell 3.4 under viser hvor mange stater som har eller ikke har en partnerorganisasjon fra de respektive nedrustningskampanjene.

Tabell 3.4: Antall stater som (ikke) har en partnerorganisasjon

Medlemskap	Kjemi	Mine	Klasse	Atom	Betingelse: Partnerorganisasjon
1,0	37	107	107	103	Har partnerorganisasjon
0,0	160	90	90	94	Har ikke partnerorganisasjon

Sivilsamfunn for nedrustnings blir målt som *hvorvidt det finnes minst én partnerorganisasjonene i en stat*. Tallene i kolonnen til venstre indikerer medlemskap i mengden *stater med sivilsamfunn for nedrustning*. De øvrige tallene representerer antall stater for hver avtale med ulikt medlemskap.

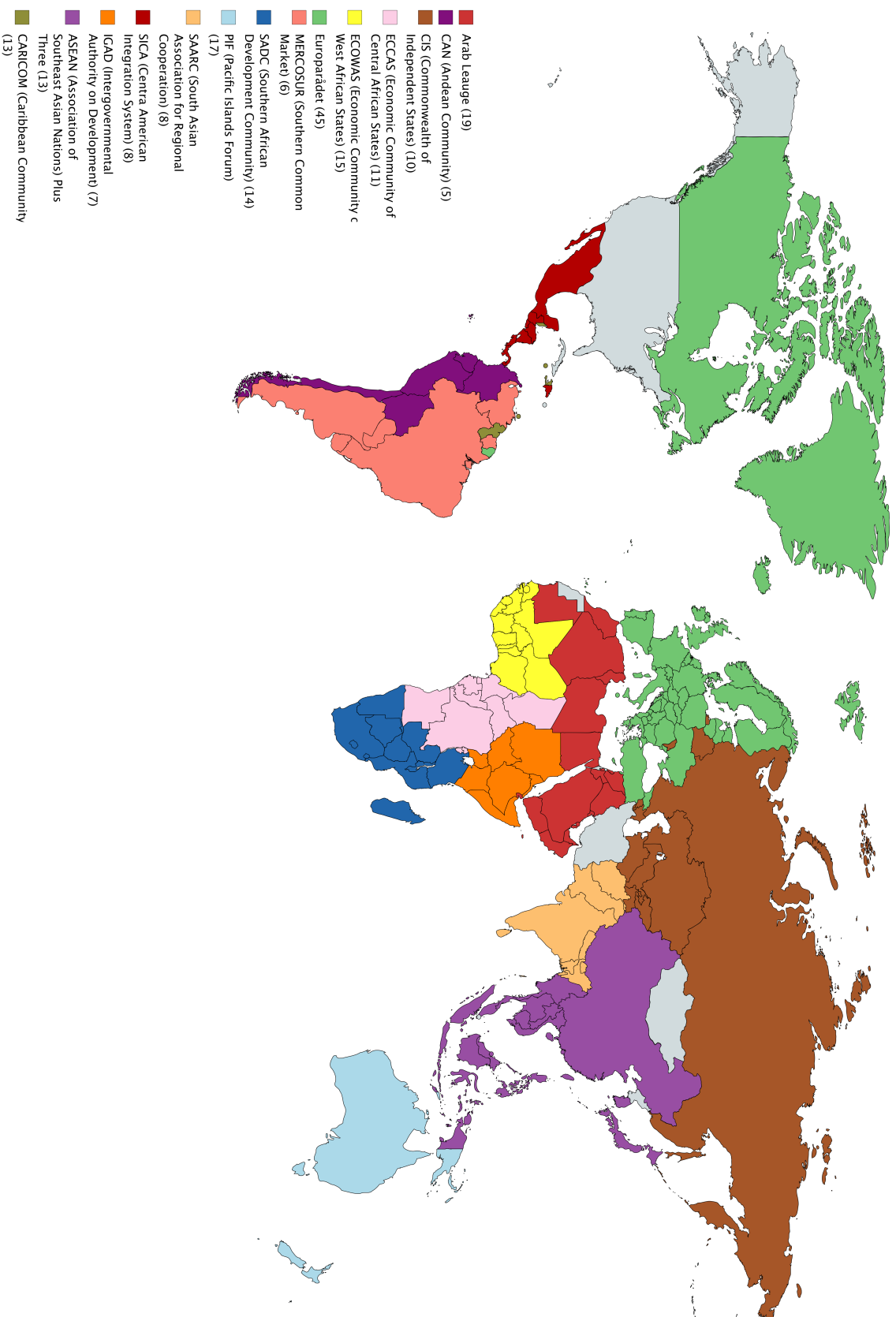
Betingelser: Globalt og regionalt normpress

Å operasjonalisere abstrakte fenomener som normer er utfordrende. Normer fungerer i domenet til sosial psykologi eller intersubjektiv forståelse, og det er derfor vanskelig både å identifisere normene selv, samt å spore deres påvirkning (Goodliffe og Hawkins 2006: 361). Simmons tok i sin artikkel fra 2000 i bruk en ny tilnærming til dette, som jeg har videreført i denne oppgaven. Hun identifiserer to nivåer av stater hvor normer kan eksistere, nemlig blant alle stater i det internasjonale systemet og blant stater som er i samme region. Ifølge Simmons (2000; 2002: 18) er det umulig å måle påvirkningskraften til normpress direkte, men man kan utlede påvirkningskraften ved å undersøke hvordan stater globalt eller regionalt handler på liknende måter.

Hva som menes med globalt nivå, er enkelt å definere som *alle statene i det internasjonale systemet*, men hva som menes med en region, kan defineres på ulike måter. Litteraturen som omhandler tilslutning til mellomstatlige forpliktelser, og som bruker regionalt normpress som en forklaringsvariabel, varierer også noe i hvilke inndelinger som brukes. Simmons (2000; 2002), Goodliffe og Hawkins (2006) og Hathaway (2007) klassifiserer stater i henholdsvis syv, åtte eller ni regioner basert på Verdensbankens kategorier. I dag opererer Verdensbanken med syv kategorier: Øst-Asia og Stillehavet, Europa og Sentral-Asia, Latin-Amerika og Karibia, Midtøsten og Nord-Afrika, Nord-Amerika, Sør-Asia samt Afrika sør for Sahara (Verdensbanken 2019). De ulike bidragene varierer også noe i operasjonaliseringen som brukes, men den vanligste er *gjennomsnittlig skår på avhengig variabel (tilslutning) i en gitt region i et gitt år*.

Jeg bygger videre på hvordan den eksisterende litteraturen operasjonaliserer globalt og regionalt normpress, men jeg utfordrer måten det har blitt gjort på på to måter. For det første mener jeg at klassifiseringen av stater i syv til ni regioner blir for grov, slik at det blir vanskelig å argumentere for at en regional norm er den samme innenfor hele regionen. For det andre utfordrer jeg den eksisterende litteraturen vedrørende hvordan styrken på normpresset måles globalt og regionalt. Jeg måler normens styrke i det tidsvinduet hvor en normkaskade klastest

Figur 3.2: Kart over inndeling av fortren regioner basert på eksisterende regionale organisasjoner

kan observeres, slik det blir forklart under. Kort sagt, når det gjelder Forbudstraktaten mot atomvåpen måler jeg normens styrke under avstemningen om opprettelsen av avtalen, mens når det gjelder KMK-avtalene måler jeg normens styrke under den første bølgen av signering etter at avtalene åpnet for tilslutning.

Den første måten jeg utfordrer den eksisterende litteraturen på er ved å foreslå en ny klassifisering av stater i fjorten regioner basert på eksisterende regionale organisasjoner, slik det fremgår av Figur 3.2 under. Slik inndelingen har blitt gjort, er ti stater medlem i to organisasjoner, og en kvalitativ vurdering har blitt gjort for hvor det er mest naturlig å kategorisere dem. Syv stater har blitt kategorisert sammen med stater fra en organisasjon hvor de er observatørstat eller uoffisielle medlemsstater. Venezuela har blitt kategorisert sammen med stater fra MERCOSUR til tross for at staten er suspendert fra organisasjonen. Seks stater har ikke blitt plassert i noen regional gruppe. Dette fordi de formelt sett ikke er medlem av betydelige regionale grupper, eller at det er vanskelig å argumentere for at de tilhører et regionalt fellesskap. Dette er tilfellet for USA, Cuba, Iran, Mongolia, Nord-Korea og Israel. Disse fem statene har blitt kodet med en skår på 0,5 på denne betingelsen. USA har ikke blitt plassert i noen regional gruppe på grunn statens særegne hegemoniske status de siste tretti år.

De regionale organisasjonene som kategoriseringen bygger på, er av ulik karakter. Noen av organisasjonene har et uttalt mål om omfattende samarbeid både politisk, økonomisk og militært. Her er det nærliggende å anta at et regionalt fellesskap eksisterer mellom statene. Andre organisasjoner er rene handelsblokker, og det kan intuitivt være vanskeligere å argumentere for at regionale normer på andre politikkområder eksisterer. Yonatan Lupu (2016: 1242) har likevel funnet at graden av handel mellom stater er sterkt assosiert med hvor likt de oppfører seg med hensyn til mellomstatlige avtaler. Jeg argumenterer derfor for at normer eksisterer innenfor organisasjoner som har med handel å gjøre.

Den andre måten jeg utfordrer den eksisterende litteraturen på, er hvordan normens styrke blir målt innenfor hver gruppe. Jeg argumenterer for at en normkaskade har funnet sted i tiden etter at hver avtale åpnet for tilslutning, med unntak av Forbudstraktaten mot atomvåpen. Når det gjelder Forbudstraktaten mot atomvåpen, argumenterer jeg for at avstemningen for opprettelsen av avtalen er den tilslutningsfasen som så langt har flest kjennetegn til en normkaskade.

Vedrørende Forbudstraktaten mot atomvåpen, måles det regionale normpresset en stat utsettes for ved *andelen stater, blant de andre medlemmene i en stats regionale gruppe, som stemte for opprettelsen av avtalen*. Når det gjelder KMK-avtalene, måles det regionale normpresset en stat utset-

tes for ved *andelen stater, blant de andre medlemmene i en stats regionale gruppe, som signerte avtalen i løpet av de tre første dagene etter at avtalen åpnet for tilslutning*. Hvis jeg for eksempel ønsker å måle påvirkningskraften som den regionale normkaskaden hadde på Peru, måler jeg andelen av de fire gjenværende statene i Andean Community som stemte for Forbudstraktaten mot atomvåpen, eller som signerte de øvrige avtalene i løpet av de tre første dagene etter at avtalene åpnet for tilslutning, altså i løpet av normkaskaden

Et mulig endogenitetsproblem oppstår når jeg både bruker normkaskaden til å måle utfallsvariabelen og til å måle en betingelse. Dette problemet er imidlertid bare tilsynelatende. Peru har for eksempel ut fra min operasjonalisering fått maksimal skår på regionalt normpress i forbindelse med Minekonvensjonen fordi alle de andre statene i Andean Community signerte avtalen i løpet av normkaskaden. Denne skåren er gitt uavhengig av hvorvidt Peru selv sluttet seg til. På utfallsvariabelen som måler signering av den samme avtalen, har Peru også fått full skår fordi Peru signerte avtalen i løpet av normkaskaden. Selv om Peru sin tilslutning inngår i normpresset på de andre statene i Andean Community, påvirker ikke skåren Peru har fått på utfallsvariabelen den skåren Peru får på regionalt normpress.

For å kalibrere betingelsen må igjen de tre kvalitative ankrene defineres slik det fremgår av Tabell 3.5 under. Kuttpunktet på 0,5 hvor det er høyest mulig tvetydighet om et objekt er inne eller ute, definerer jeg i første omgang som at to tredjedeler av statene i en stats region har stemt for Forbudstraktaten mot atomvåpen, eller signert KMK-avtalene innen tre dager etter at den åpnet for tilslutning.

Kuttpunktet på to tredjedeler er i tråd med Finnemore og Sikkink (1998: 901) sitt eksempel, hvor de argumenterer for at en normkaskade skjedde når 124 stater, omlag to tredjedeler av alle verdens stater, signerte Minekonvensjonen i desember 1997. Det kan i første øyeblikk virke mer intuitivt å sette dette kuttpunktet til halvparten av statene i en region. Jeg argumenterer likevel for at det kreves mer enn en halvpart av stater for å kunne si at et reelt normpress finner sted. Kuttpunktet på medlemskap 0,5, hvor et objekt verken er inne eller ute, setter jeg likevel ikke til 0,67, men til 0,64. Cronqvist og Berg-Schlosser (2009: 77) argumenterer for at kasus med liknende verdier ikke bør deles opp i ulike medlemskapskategorier. Dataene avslører at det i stor grad er et hopp i kasusenes verdier når det gjelder kasus med verdi under 0,67. Blant kasusene med verdier over 0,67 er ikke dette hoppet like stort. Det er derfor naturlig å skille observasjoner med verdi 0,60 og 0,67 i to ulike medlemskapskategorier, og sette observasjoner med verdi 0,67 og 0,69 i samme medlemskapskategori.

Det neste kvalitative ankeret som må defineres, er det som skiller de kasesene som har fullt medlemskap (1,0) med de som er *mer inne enn ute* (medlemskap 0,67). Blant statene som er *mer inne enn ute*, det vil si stater med verdi på betingelsen mer enn 0,64, har jeg definert fullt medlemskap til at om lag fire femtedeler av statene i en region eller mer sluttet seg til avtalen innen tre dager etter signering. Dette skillet er også satt etter en inspeksjon av dataene, hvor et hopp kan observeres over verdien 0,81. Å sette skillet her gjør at observasjoner med verdier nær hverandre ikke blitt delt opp i ulike medlemskapskategorier.

Endelig må det siste kvalitative ankeret defineres, som skiller de kasesene som har intet medlemskap (0,0) med de som er *mer ute enn inne* (medlemskap 0,33). Blant statene som er *mer ute enn inne*, det vil si stater med verdi på betingelsen mindre enn 0,64, har jeg definert intet medlemskap til om en tredjedel av statene i en region eller mindre sluttet seg til avtalen innen tre dager etter signering.

Tallene til venstre i kolonnen indikerer medlemskap i mengden *stater utsatt for stort regionalt normpress*. Når det gjelder Forbudstraktaten mot atomvåpen, indikerer tallene i kolonnen til høyre *andelen stater, blant de andre medlemmene i en stats region, som stemte for Forbudstraktaten mot atomvåpen*. Når det gjelder KMK-avtalene, indikerer tallene til høyre *andelen stater, blant de andre medlemmene i en stats region, som signerte avtalen i løpet av de tre første dagene etter at avtalen åpnet for tilslutning*. De øvrige tallene representerer antallet stater for hver avtale med ulikt medlemskap i mengden.

Tabell 3.5: Antall stater i intervaller av regionalt normpress ved signering

Medlemskap	Kjemi	Mine	Klasse	Atom	Betingelse: regionalt normpress
1,0	88	49	27	59	$\geq 0,81$
0,67	21	59	62	61	$0,64 < x < 0,81$
0,33	53	52	39	22	$0,33 < x < 0,64$
0,0	35	37	69	55	$\leq 0,33$

Regionalt normpress blir målt som andelen stater innenfor en stats region som stemte for Forbudstraktaten mot atomvåpen, eller som signerte KMK-avtalene i løpet av de tre første dagene. Tallene i kolonnen til høyre indikerer ulike intervaller for regionalt normpress. Høy skår tilsier stort normpress. Tallene i kolonnen til venstre indikerer medlemskap i mengden *stater utsatt for stort regionalt normpress*. De øvrige tallene representerer antall stater for hver avtale med ulikt medlemskap i mengden.

Globalt normpress

Når det gjelder globalt normpress, argumenterer jeg for at hver stat i det internasjonale systemet blir utsatt for ett ensartet normpress. Det globale normpresset varierer derfor mellom

avtalene, og ikke innenfor avtalene. Fordi Forbudstraktaten mot atomvåpen analyseres for seg selv, og det ikke er noen variasjon innenfor avtalene, har jeg ikke tatt med globalt normpress i analysen av denne avtalen.

I operasjonaliseringen av globalt normpress, har jeg også brukt normkaskaden som har funnet sted i tiden etter at hver avtale åpnet for tilslutning. Det globale normpresset måles dermed ved *andelen stater i det internasjonale systemet som signerte avtalen i løpet av de tre første dagene etter at avtalen åpnet for tilslutning*. Andelen stater i det internasjonale systemet som signerte de ulike avtalene i løpet av de tre første dagene, er 0,65 for Kjemivåpenkonvensjonen (129 av 197 stater), 0,62 for Minekonvensjonen (122 av 197 stater) og 0,46 for Konvensjonen om klaseammunisjon (92 av 197 stater). For ordens skyld skal det nevnes at 54 av 197 stater signerte Forbudstraktaten mot atomvåpen i løpet av de tre første dagene.

Med et lite unntak har jeg har anvendt samme kalibreringsmetode for globalt normpress som jeg har for regionalt normpress slik det kommer fram av Tabell 3.6 under. Unntaket er at kuttunktet mellom medlemskap 0,5 som skiller stater som er *mer inne enn ute* og *mer ute enn inne* i mengden er blitt satt til 0,61. Dette har blitt gjort for å ikke skille de to nærliggende verdiene 0,62 og 0,65 i ulike medlemskapskategorier.

Tallene til venstre i kolonnen indikerer medlemskap i mengden *stater utsatt for stort globalt normpress*. Tallene til høyre indikerer ulike intervaller av *andelen stater, blant alle stater i det internasjonale systemet, som signerte avtalene i løpet av de tre første dagene etter at avtalen åpnet for tilslutning*. De øvrige tallene representerer antallet stater for hver avtale som har ulikt medlemskap i mengden.

Tabell 3.6: Antall stater i intervaller av skår på globalt normpress

Medlemskap	Kjemi	Mine	Klase	Betingelse: globalt normpress
1,0	0	0	0	$\geq 0,81$
0,67	197	197	0	$0,61 < x < 0,81$
0,33	0	0	197	$0,33 < x < 0,61$
0,0	0	0	0	$\leq 0,33$

Globalt normpress blir målt som andelen stater i det internasjonale systemet som signerte avtalen i løpet av de tre første dagene. Tallene i kolonnen til høyre indikerer ulike intervaller for globalt normpress. Høy skår tilsier stort normpress. Tallene i kolonnen til venstre indikerer medlemskap i mengden *stater utsatt for stort globalt normpress*. De øvrige tallene representerer antall stater for hver avtale med ulikt medlemskap i mengden.

Betingelse: Sikkerhetspolitisk kostnad

Tilslutning til en nedrustningsavtale vil i større eller mindre grad representere en sikkerhetspolitisk kostnad for staten som slutter seg til. Hvor stor denne kostnaden er, varierer både mellom nedrustningsavtaler og mellom stater. Det er svært mange aspekter en stat må ta hensyn til når den skal vurdere de sikkerhetspolitiske konsekvensene av å slutte seg til. Å operasjonalisere et begrep med så mange aspekter er vanskelig å gjøre etter idealet om å fange opp hele det teoretisk definert begrepet i operasjonaliseringen. For å gjøre operasjonaliseringen av betingelsen så valid som mulig, har den blitt operasjonalisert på liknende, dog noe ulike måter for Forbudstraktaten mot atomvåpen og KMK-avtalene.

Når det gjelder Forbudstraktaten mot atomvåpen, har denne betingelsen blitt operasjonalisert som *hvorvidt staten selv har atomvåpen eller er under en atomparaply*. Betingelsen er dikotom og bygger på en antakelse om at tilslutning til avtalen representerer en stor sikkerhetspolitisk kostnad for stater som har atomvåpen eller er under en atomparaply. Disse statene er kodet 1. Videre bygger operasjonaliseringen på antakelsen om at tilslutning til Forbudstraktaten mot atomvåpen representerer en liten sikkerhetspolitisk kostnad for stater som ikke har atomvåpen eller er under en atomparaply. Disse statene er kodet 0.

Disse antakelsene er basert på den sentrale rollen som atomvåpen har i atommaktenes sikkerhetsstrategi. Ensidig avskaffelse av atomvåpen for atommaktene representerer en vesentlig sikkerhetspolitisk kostnad for disse statene. Når det gjelder statene som har en sikkerhetsgaranti fra en atommakt, representerer tilslutning til Forbudstraktaten mot atomvåpen et klart brudd med den alliansen de er en del av. Et slikt brudd kan få konsekvenser for den sikkerhetsgarantien staten nyter og følgelig føre med seg en stor sikkerhetspolitisk kostnad.

Statene som denne operasjonalisering dekker, er de ni atommaktene, samt 33 stater som har en sikkerhetsgaranti fra en atommakt. Disse statene er definert som medlemmer av NATO, samt Japan, Sør-Korea og Australia med USA som garantist og Collective Security Treaty Organization (CSTO) med Russland som garantist (ILPI 2016; Stratfor 2010; Tertrais 2011).

Når det gjelder Kjemivåpenkonvensjonen, Minekonvensjonen og Konvensjonen om klasteammunisjon, har jeg valgt å fokusere på ett aspekt i staters sikkerhetsvurdering, nemlig hvorvidt staten selv har hatt våpentypen. Jeg har operasjonalisert denne betingelsen som *hvorvidt en stat har lagret den aktuelle våpenkategorien*. Betingelsen er dikotom, hvor stater som har hatt våpenkategorien er kodet 1, og stater som ikke har hatt våpenkategorien er kodet 0. Opera-

sjonaliseringen bygger på antakelsen om at tilslutning til en nedrustningsavtale i hovedsak representerer en stor sikkerhetspolitisk kostnad for stater som har hatt våpentypen.

For å finne ut hvorvidt stater har lagret kjemiske våpen, antipersonellminer eller klaseammunisjon, har jeg brukt ulike informasjonskilder. Det som er felles for alle kildene, er at ingen av dem påstår å med sikkerhet vite akkurat hvilke land som har hatt våpnene. Vedrørende kjemiske våpen, så lister Arms Control Association (ACA 2018) opp 14 stater som trolig har eller har hatt kjemiske våpen. Noen stater har offisielt erklærte kjemivåpenprogram, mens andre stater har blitt beskyldt for å ha et slikt program av andre stater uten selv å ha erklært det. Både stater som har erklært et program selv, og stater som har blitt beskyldt for å ha et kjemivåpenprogram, er tatt med i listen.

Angående antipersonellminer, lister Human Rights Watch (HRW 1999) 124 stater som med sikkerhet har lagret våpentypen. HRW lister også 14 stater hvor HRW ikke med sikkerhet kan avgjøre om statene har hatt antipersonellminer. I flesteparten av disse mistenkes det at statene har hatt våpentypen. Informasjonen har blitt kryssjekket med oppdatert informasjon fra ICBL-CMC (2018) som bekrefter at noen av de usikre statene har hatt antipersonellminer. Ingen av de usikre statene fra HRW sin liste har blitt avkreftet av oppdatert informasjon, og jeg antar derfor at alle de usikre statene har hatt antipersonellminer. Endelig blir stater som har lagret klaseammunisjon listet opp av CMC (2019b).

Listene til de ulike organisasjonene presentert her tar med alle stater som noen gang har lagret den aktuelle våpentypen. Et mer valid mål kunne vært å bare ta med statene som hadde våpentypen når avtalene åpnet for tilslutning. Noen stater destruerte sine våpenlagre i årene før en nedrustningsavtale åpnet. Norge innførte for eksempel et nasjonalt forbud mot antipersonellminer i 1995, og destruerte sine lagre kort tid etter. Minekonvensjonen åpnet for tilslutning i 1997. Det er likevel analytisk interessant å la operasjonaliseringen dekke denne typen stater fordi deres etterlevelse av avtalen før den åpnet ikke var løsrevet fra arbeidet med den respektive nedrustningsavtalen. Den sikkerhetspolitiske kostnaden som tilslutning representerte for denne typen stater, er den samme som andre stater hvis man tar i betraktning at de i praksis sluttet seg til når de etterlevde avtalen.

Det er klare begrensninger ved disse måtene å operasjonalisere hvilken sikkerhetspolitisk kostnad tilslutning til en nedrustningsavtale representerer for en stat. Jeg hevder ikke å fange opp alle aspekter ved det teoretisk definerte begrepet. Denne betingelsen er heller ment å fange opp stater som har lagret våpnene, eller som er under en atomparaply, og som må endre sin handlingsmåte som følge av tilslutning. Dette argumentet får støtte i litteraturen hvor sta-

ter som har produsert den aktuelle våpentypen blir kalt kritiske stater som er vesentlige for at avtalens mål skal bli nådd (Finnemore og Sikkink 1998: 901).

Fordi jeg har operasjonalisert sikkerhetspolitisk kostnad dikotomisk, er det bare ett overgangspunkt som må defineres når betingelsen skal kalibreres. Fullt medlemskap (1,0) i mengden *stater hvor tilslutning til en nedrustningsavtale representerer en stor sikkerhetspolitisk kostnad* har jeg definert som *stater som har atomvåpen eller er under en atomparaply* når det gjelder Forbudstraktaten mot atomvåpen, og *stater som har hatt våpentypen* når det gjelder KMK-avtalene. Intet medlemskap (0,0) har jeg definert som *stater som har ikke har atomvåpen og ikke er under en atomparaply* når det gjelder Forbudstraktaten mot atomvåpen, og *stater som ikke har hatt våpentypen* når det gjelder KMK-avtalene. Tabell 3.7 under viser hvor mange stater som har ulikt medlemskap i mengden.

Tabell 3.7: Antall stater hvor tilslutning representerer stor/liten sikkerhetspol. kostnad

Medlemskap	Kjemi	Mine	Klasse	Atom	Betingelse
1,0	14	140	91	42	Stor sikkerhetspolitisk kostnad
0,0	183	57	106	155	Liten sikkerhetspolitisk kostnad

Tallene i kolonnen til venstre indikerer medlemskap i kategorien *stater hvor tilslutning representerer en stor sikkerhetspolitisk kostnad*. Når det gjelder Forbudstraktaten mot atomvåpen, representerer de øvrige tallene antall stater som (ikke) har atomvåpen selv eller er under en atomparaply. Når det gjelder KMK-avtalene, representerer de øvrige tallene antall stater som (ikke) har hatt våpentypen.

Kilder: CMC 2019b; ACA 2018; HRW 1999; ICBL-CMC 2018a; ILPI 2016; Stratfor 2010; Tertrais 2011.

Variasjon i betingelser og utfallsvariabel

For at QCA skal gi meningsfulle og fruktbare resultater må det være en viss variasjon innenfor både hver betingelse og utfallsvariabelen. Rihoux og De Meur (2009: 45) argumenterer for at minst en tredjedel av kasusene i analysen bør være henholdsvis innenfor og utenfor mengden. Denne tommelfingerregelen legges fram i sammenheng med QCA med skarpe mengder, men den er også meningsfull for betingelser med uskarpe mengder, hvor en tredjedel av kasusene bør være henholdsvis *mer inne enn ute* og *mer ute enn inne* i mengden.

I mitt datamateriale er betingelsen *sikkerhetspolitisk kostnad* i forbindelse med Forbudstraktaten mot atomvåpen, satt sammen av de to indikatorene *stater med atomvåpen* og *stater med en sikkerhetsgaranti fra en atommakt*. Disse to indikatorene er slått sammen til *stater med atomvåpen eller med en sikkerhetsgaranti fra en atommakt*, nettopp fordi ingen av indikatorene varierte tilfredsstillende. Spesielt *stater med atomvåpen* utgjør kun en liten brøkdel av alle stater. Sammen dekker de to indikatorene en andel på 0,21 av alle kasusene. Dette er noe under Rihoux og De Meurs

anbefaling, men er vurdert til å være tilstrekkelig for at betingelsen gir et meningsfylt bidrag til analysen.

Jeg har utført skjevhetstester på alle betingelsene og de ulike versjonene av utfallsvariabelen i analysene. I tillegg til betingelsen *sikkerhetspolitisk kostnad* nevnt over, er den ene utfallsvariabelen *staters tilslutning ved signering* i forbindelse med Forbudstraktaten mot atomvåpen noe skjev. Bare 69 stater har så langt signert Forbudstraktaten mot atomvåpen. Dette tilsvarer en andel på 0,35 av alle stater. Dette er innenfor Rihoux og De Meurs anbefaling, men fortsatt noe lavt. Når en liten andel av kasesene fører til utfallet, altså at en liten andel av statene har signert, kan dette føre til at det blir vanskeligere å avdekke pålitelige veier til utfallet.

3.4 Statistisk analyse

Jeg har utført statistiske analyser av det samme datamaterialet for å kaste et utfyllende lys over sammenhengen mellom normpress og staters tilslutning. Flere bidragsyttere innenfor QCA argumenterer for at studier med et moderat høyt antall kasus er godt egnet til å kombinere QCA og statistiske analyser (Vis 2012: 169-75; Schneider og Wagemann 2010: 400; Ragin 2008; Rihoux mfl. 2009: 170-2; Stokke 2012: 63). I studier hvor en slik kombinasjon er særlig fordelaktig, er der antall observasjoner er høyt nok til å estimere enkle regresjonsmodeller, men samtidig ikke så høyt at statistisk analyse er det eneste, eller det mest logiske, valget. Mens QCA avdekker ulike pålitelige veier til et utfall, kan statistisk analyse bidra med å finne den gjennomsnittlige påvirkningen som en uavhengig variabel har på den avhengige variabel.

Jeg har brukt de samme kalibrerte variablene i de statistiske analysene som jeg har brukt i QCA. I analysen hvor avhengig variabel er hvorvidt stater stemte for opprettelsen av Forbudstraktaten mot atomvåpen, er avhengig variabel dikotom, og binomisk logistisk regresjon er derfor brukt. I de resterende analysene er OLS-regresjon brukt. Jeg har også kjørt analyser hvor alternative måter å skåre avhengig og uavhengige variabler har blitt brukt. I disse analysene har jeg brukt dikotome avhengige variabler i alle analysene (enten tilslutning eller ikke-tilslutning), samt de ikke-kalibrerte rå skårene til normpressvariablene. Jeg har også kjørt analyser der jeg behandler normpressvariablene som kategoriske variabler. Disse analysene har i det store og hele gitt samme resultater som de hvor de kalibrerte variablene har blitt brukt. Dette indikerer at resultatene fra de statistiske analysene er robuste.

Med samme begrunnelse som at jeg har anvendt QCA på to sett med analyser, har jeg også utført regresjonsanalyser på de to settene med analyser. Til sammen har dermed fire re-

gresjonsanalyser blitt gjennomført. Angående Forbudstraktaten mot atomvåpen, har jeg analysert tilslutning i form av *avstemning* og *signering* i to ulike regresjonsanalyser. På liknende måte har jeg vedrørende KMK-traktatene analysert tilslutning i form av *signering* og *ratifisering* i to ulike regresjonsanalyser. Jeg har benyttet meg av av programmeringsspråket R i dataprogrammet RStudio for å både QCA og statistisk analyse.⁴

⁴ Skriptet til analysene er lagt ved oppgaven på minnepinne.

4 Analyse av Forbudstraktaten mot atomvåpen

For å undersøke *under hvilke betingelser normpress kan forklare variasjonen i hvor raskt og hvor forpliktende stater slutter seg til nedrustningsavtaler*, har jeg utført to sett med analyser: ett av Forbudstraktaten mot atomvåpen og ett samlet av de øvrige avtalene (KMK-avtalene). I dette kapitlet tar jeg for meg det settet med analyser som er utført av Forbudstraktaten mot atomvåpen. Settet med analyser som omhandler KMK-avtalene gjøres rede for i kapittel 5.

I forbindelse med Forbudstraktaten mot atomvåpen, har jeg utført én analyse hvor utfallsvariabelen måler staters tilslutning i form av *hvorvidt statene stemte for opprettelsen av avtalen* og én analyse hvor utfallsvariabelen måler staters tilslutning i form av *hvorvidt og hvor raskt statene signerte avtalen*. For hver av disse analysene har jeg anvendt to metodiske verktøy, nemlig QCA og statistisk analyse. Hvorvidt statene stemte for opprettelsen av avtalen, er en dikotom avhengig variabel, og jeg har følgelig brukt binomisk logistisk regresjon i den statistiske analysen av denne. Hvorvidt og hvor raskt statene signerte avtalen, er en avhengig variabel på tilnærmet intervallnivå og OLS-regresjon er derfor anvendt her.

QCA er det metodiske verktøyet jeg legger mest vekt på. Ved å ta i bruk denne analyse-teknikken i forbindelse med Forbudstraktaten mot atomvåpen, søker jeg å undersøke hvordan regionalt normpress, i seg selv eller i samspill med andre betingelser, representerer pålitelige veier for at stater slutter seg til avtalen. De statistiske analysene representerer et utfyllende tillegg til QCA. Ved å utføre statistisk analyse søker jeg å undersøke regionalt normpress sin gjennomsnittlige effekt på staters tilslutning.

De betingelsene, eller uavhengige variablene, jeg har tatt med i analysesettet av Forbudstraktaten mot atomvåpen er regionalt normpress, sivilsamfunn for nedrustning, og den sikkerhetspolitiske kostnaden tilslutning representerer for en stat. Etter å ha bearbeidet sannhetstabellen og satt i gang dialogen mellom empiri og teori, har jeg også tatt med en fjerde betingelse, nemlig hvorvidt statene er *sårbare stater* eller ikke. Jeg har valgt å kalle denne betingelsen *sårbar stat* slik det fremgår i diskusjonen under. Normpress og sivilsamfunn representerer fremmere på utfallet, altså betingelser hvis nærvær forventes å være assosiert med utfallet. Sikkerhetspolitisk kostnad og sårbar stat representerer på motsatt vis hemmere for utfallet. Regionalt normpress har i dette analysesettet blitt målt under avstemningen for opprettelsen

av avtalen. Alle betingelsene har blitt operasjonalisert, målt og kalibrert slik at de kan brukes i QCA. Analysene har 197 kasus.

Dette kapitlet består av tre deler. Først presenteres den samlede analysen av tilslutning i form av *avstemning*. Deretter gjør jeg rede for analysen av tilslutning i form av *signering*. Hver av disse analysedelene inneholder først en gjennomgang av fremgangsmåten til QCA, samt resultatene av analysen. Deretter presenteres resultatene av den statistiske analysen, før jeg presenterer de samlede analyseresultatene fra QCA og statistiske analyser.

4.1 QCA – avstemning for opprettelse av avtalen

I dette avsnittet går jeg gjennom utførelsen av QCA, samt presenterer resultatene av analysen. QCA blir her brukt på tilslutning i form av hvorvidt stater stemte for opprettelsen av Forbudstraktaten mot atomvåpen. Først gjør jeg rede for det innledende steget i analysen, som er å sammenfatte det rå datamaterialet i en *sannhetstabell*. Etter en vurdering og bearbeidelse av sannhetstabellen, har jeg lagt til betingelsen *sårbar stat* i analysen. Videre gjør jeg rede for hvordan jeg utfører *analytisk reduksjon* av de kombinasjonene av betingelser som konsistent fører til tilslutning. Jeg diskuterer så *dekningen og konsistensen* til den mer sparsommelige løsningsformelen som er igjen etter den analytiske reduksjonen. Denne prosedyren gjentas i en kortfattet form når de *negative kasusene*, stater som *ikke* har stemt for opprettelsen, undersøkes. Endelig presenterer og vurderer jeg kort de *foreløpige funnene* fra analysen.

Sannhetstabell

Når QCA utføres, blir det rå datamaterialet først sammenfattet i en sannhetstabell. I sannhetstabellen blir alle logisk mulige konfigurasjoner, eller veier til at stater slutter seg til, listet opp. En konfigurasjon er altså en kombinasjon av fravær eller nærvær av betingelser som er assosiert med et utfall. De kasusene som representerer en gitt konfigurasjon, kalles en gruppering. De ulike typene konfigurasjoner som er relevante i mine analyser er i) de som konsistent fører til utfallet, såkalte 1-konfigurasjoner eller pålitelige veier til utfallet, ii) de som konsistent ikke fører til utfallet, såkalte 0-konfigurasjoner eller pålitelige veier til at utfallet *ikke* inntreffer, iii) de som inneholder kasus som både fører og ikke fører til utfallet, såkalte motstridende konfigurasjoner eller upålitelige veier til utfallet samt iv) konfigurasjoner som ikke er representert av noen kasus, såkalte uobserverte konfigurasjoner (Ragin 2008: 24-5; Rihoux og De Meur 2009: 44-5).

For å kunne analysere sannhetstabellen, må først en konsistensterskel og en frekvensterskel bestemmes. Konsistens indikerer i hvilken grad kasusene i en gitt gruppering samstemmer når det gjelder verdien på utfallet (Ragin 2008: 44). Når det gjelder uklare mengder, tilsvarer en konsistens på 1 at alle verdiene på betingelsene er mindre eller lik verdien på utfallsvariabelen. Denne måten å beregne konsistens vektlegger store avvik mellom verdiene på betingelsene og utfallsvariabelen mer enn små avvik (Ragin 2009: 108). At visse kombinasjoner av betingelser, utenom de banale, konsistent fører til et utfall, er svært sjeldent i den sosiale virkeligheten. En konsistensterskel indikerer hvor mye spillerom for variasjon som tillates i analysen og brukes til å bestemme hvor stor andel av kasusene i en gruppering som må føre til utfallet for at man kan si at konfigurasjonen konsistent leder til utfallet (Stokke 2012: 67).

Konfigurasjoner som har en konsistens over konsistensterskelen, får betegnelsen 1-konfigurasjon eller en pålitelig vei til utfallet. Charles Ragin (2008: 48) argumenterer for at et absolutt minimum for å kunne si at en mengderelasjon finnes, er en konsistens på 0,75. For at man skal kunne stole på analysens resultater, bør en streng konsistensterskel på så nær 1 som mulig brukes. En konsistensterskel på 0,85 blir i litteraturen trukket frem som tilfredsstillende for å slå fast at en mengderelasjon eksisterer, og jeg vil bruke denne terskelen som en rettesnor i min analyse (Stokke 2012: 71; Ragin 2006: 293).

En *frekvensterskel* brukes til å bestemme antallet kasuser i en gruppering som må til for at man skal kunne ha et substansielt belegg for å si noe om konfigurasjonen er assosiert med utfallet. I analyser med mange kasus, som denne, må man være forsiktig med å konkludere med at én eller to kasus er nok til å si at en konfigurasjon konsistent fører til et utfall. Ragin (2008: 133) argumenterer for at i analyser med mange kasus, kan en frekvensterskel på minst ti være fornuftig for å sikre robuste resultater. Konfigurasjoner som representeres av et antall kasus under frekvensterskelen, behandles som uobserverte konfigurasjoner, altså som kombinasjoner av betingelser som ikke finnes hos noen kasus.

Det rå datamaterialet er sammenfattet i en sannhetstabell, som er lagt ved oppgaven som Tabell V.1. Tabellen inneholder to pålitelige veier til at stater stemmer for opprettelsen av Forbudstraktaten mot atomvåpen med konsistens over 0,75. I tillegg inneholder sannhetstabellen tre pålitelige veier til at stater *ikke* stemmer for opprettelsen av avtalen, to upålitelige veier og én uobservert konfigurasjon. En av konfigurasjonene med konsistens over 0,75 består av nærvær av begge fremmerene og fravær av hemmeren i min analyse. Konfigurasjonen har en konsistens på 0,86 og en frekvens på 50. Dette betyr at det er 50 stater som har blitt utsatt for regionalt normpress, i kombinasjon med å ha et sivilsamfunn for nedrustning og at den

sikkerhetspolitiske kostnaden ved tilslutning anses som liten. Ifølge min modell ligger med andre ord alt til rette for at stater i denne grupperingen skal ha stemt for opprettelsen av Forbudstraktaten mot atomvåpen.

Statene som inngår i denne grupperingen, er 25 stater fra Afrika sør for Sahara, 14 latinamerikanske stater, 7 stater fra Midtøsten og Nord-Afrika og 4 øystater fra Sørøst-Asia. Blant disse er det 7 stater som *ikke* stemte for opprettelsen av Forbudstraktaten mot atomvåpen: Kamerun, Somalia, Sør-Sudan, Zambia, Nicaragua, Singapore og Syria.

Den andre konfigurasjonen i sannhetstabellen med konsistens over 0,75 har en konsistens på 0,77 og en frekvens på 64. Konfigurasjonen består av nærvær av regionalt normpress, men fravær av både et sivilsamfunn for nedrustning og sikkerhetspolitisk kostnad. Det at en fremmer er fraværende er forenelig med en noe lavere konsistens enn konfigurasjonen diskutert over.

Statene som inngår i denne grupperingen, er 20 stater fra Afrika sør for Sahara, 14 øystater fra Karibia, 11 stater fra Midtøsten og Nord-Afrika, 6 stater fra Sørøst-Asia, 6 stater fra Latin-Amerika, 5 øystater fra Stillehavet samt Maldivene. Blant disse er det 16 stater som ikke stemte for opprettelsen av Forbudstraktaten mot atomvåpen. Disse statene omfatter 7 stater fra Afrika sør for Sahara, alle de 5 øystatene fra Stillehavet, 2 stater fra Karibia samt Libya og Maldivene.

En konsistens på 0,77 er bare så vidt over det absolutte minimumskravet på 0,75, og langt fra rettesnoren jeg bruker med en konsistensterskel på 0,85. Konfigurasjonen representerer ikke en tilfredsstillende pålitelig vei til utfallet, og konfigurasjonen bør derfor heller behandles som en motstridende konfigurasjon, altså en upålitelig vei til utfallet.

Slike motstridende konfigurasjoner i sannhetstabellen er ikke uvanlig, og det finnes en rekke ulike teknikker for å løse dem. Rihoux og De Meur (2009: 45) argumenterer for at motsigelser ikke trenger å representere en svakhet i modellen. Forfatterne argumenterer for at ved å forsøke å løse motsigelsene, vil man kunne gå inn i en *dialog med kasusene* som er av avgjørende betydning når QCA skal utføres. Sannhetstabellen kan gi en indikasjon på hvor godt modellen passer til dataene, og gjennom denne dialogen tvinges man til å undersøke kasusene sine nærmere, samt å gå teorien etter i sømmene (ibid.: 48; Ragin 1987).

Motstridende konfigurasjoner kan løses ved å foreta bestemte grep. For det første kan en betingelse legges til eller erstatte en annen betingelse. Slike tiltak må rettfærdiggjøres teoretisk. Videre kan man gjennomgå det teoretiske grunnlaget som modellen og operasjonaliseringene bygger på. Stater som representerer motstridende konfigurasjoner, kan undersøkes på en tyk-

kere måte for å undersøke om det er aspekter som ikke har blitt tatt høyde for. Disse vurderingene kan legge grunnlaget for undersøkelser av og endringer i måten betingelsene eller utfallsvariabelen er operasjonalisert på (Rihoux og De Meur 2009: 48-9).

Jeg har undersøkt nærmere hvordan de avvikende kasusene fra de to konfigurasjonene nevnt over kan forklares. Det viser seg at det er totalt seks stater som ikke stemte for opprettelsen av Forbudstraktaten mot atomvåpen, men som likevel har signert og/eller ratifisert avtalen. Alle disse seks statene er blant de avvikende kasusene nevnt over. Statene det gjelder er Nicaragua, Den sentralafrikanske republikk, Libya, Komorene, Tuvalu og Cookøyene. Jeg har undersøkt noen av disse statene nærmere for å få klarhet i årsaken til at de har signert og/eller ratifisert, men ikke stemt for opprettelsen av avtalen. Signering og ratifisering er et klarere uttrykk for tilslutning enn det å stemme for opprettelsen av avtalen. Det er dermed ikke intuitivt klart hvorfor en stat signerer og/eller ratifiserer en avtale, men unnlater å stemme for dens opprettelse.

Undersøkelsene av de avvikende kasusene har i varierende grad gitt svar på hvorfor statene ikke stemte for opprettelsen av Forbudstraktaten mot atomvåpen. Cookøyene, med sin særegne folkerettslige status, har ikke anledning til å delta i avstemninger i FNs generalforsamling, selv om staten kan slutte seg til mellomstatlige forpliktelser. Når det gjelder de andre statene, er det vanskelig å peke på en direkte årsak til at de ikke stemte for opprettelsen av avtalen. Blant disse seks statene, er det Nicaragua som har blitt utsatt for sterkest normpress. Nicaragua huser også partnerorganisasjoner fra ICAN. Det er denne staten som i høyest grad var forventet å stemme for opprettelsen. Jeg har derfor undersøkt Nicaragua nærmere.

Med unntak av Nicaragua, stemte alle statene i Mellom-Amerika for opprettelsen av Forbudstraktaten mot atomvåpen. Under møtene til FNs generalforsamlings første komité, som har å gjøre med nedrustning og internasjonal sikkerhet, har latinamerikanske og karibiske diplomater skilt seg ut i antall og tydelighet i støtten til en avtale om forbud mot atomvåpen (Potter 2017: 91). Det regionale normpresset Nicaragua har vært utsatt for, har vært stort, og Nicaragua er skåret med høyeste verdi på regionalt normpress i min analyse. Likevel deltok ikke Nicaragua i avstemningen av opprettelsen av Forbudstraktaten mot atomvåpen.

Nicaragua signerte Forbudstraktaten mot atomvåpen to dager etter at den åpnet for tilslutning, og ratifiserte avtalen som den tolvte staten 19. juli 2018. Jeg har i mine undersøkelser ikke klart å finne den konkrete grunnen til at Nicaragua ikke stemte for opprettelsen av avtalen sommeren 2017. Nicaragua og de andre statene som har signert og/eller ratifisert avtalen,

men ikke stemt for dens opprettelse, må anses å ha gitt sterk tilslutning. Det gir derfor teoretisk mening å behandle disse som om de faktisk stemte for opprettelsen av avtalen.

Som en del av bearbeidelsen av sannhetstabellen, har jeg omkodet disse seks statene som om de hadde stemt for Forbudstraktaten mot atomvåpen. Utfallet er nå alle stater som har sluttet seg til Forbudstraktaten mot atomvåpen i form av enten avstemning, signering eller ratifisering. En ny sammenfatning av datamaterialet har blitt utført i en ny sannhetstabell, lagt ved oppgaven som Tabell V.2. Med en konsistensterskel på 0,84 og en frekvensterskel på seks, inneholder den nye sannhetstabellen to pålitelige veier til at stater slutter seg til, tre pålitelige veier til at stater *ikke* slutter seg til, to upålitelige veier til utfallet og én uobservert konfigurasjon. Konfigurasjonen som før hadde en konsistens på 0,77, har nå en konsistens på 0,84. Konfigurasjonen som før hadde en konsistens på 0,86, har nå en konsistens på 0,88. Dette er en tydelig forbedring, men selv om en frekvens på 0,84 er nær rettesnoren på 0,85, vil jeg undersøke de avvikende kasusene til disse konfigurasjonene nærmere

Blant de 64 statene som har blitt utsatt for stort normpress, men som ikke huser noen partnerorganisasjon av ICAN og heller ikke er under en atomparaply, er det 11 stater som ikke har sluttet seg til Forbudstraktaten mot atomvåpen på noen måte. Disse statene er Barbados, Dominica, Mikronesiaføderasjonen, Nauru, Niue, Rwanda, Eswatini, Guinea, Mali og Maldivene. På samme vis, blant de 50 statene som både har blitt utsatt for stort normpress og som har en partnerorganisasjon, men ikke er under en atomparaply, er det 6 stater som ikke har sluttet seg til. Disse statene er Kamerun, Somalia, Sør-Sudan, Zambia, Syria og Singapore. Disse statene er empirisk interessante kasus og kan samlet sett deles inn i grupperinger: To øystater fra Karibia, tre øystater fra Stillehavet, ni stater fra Afrika sør for Sahara, samt Syria, Maldivene og Singapore.

En annen interessant bemerkning er at et fellestrekk ved åtte av disse statene er at de er sårbare stater. Dette gjelder Sør-Sudan, Somalia, Den sentralafrikanske republikk, Syria, Niger, Libya, Mali og Rwanda. Disse statene er alle plassert i den nederste kategorien på FNs rangering av sårbare stater i 2017. Rangeringen baserer seg på en indeks med indikatorer som sikkerhetsapparat, økonomisk utvikling og fordeling, offentlige tjenester, menneskerettigheter, demografi og flyktninger (Fund for Peace 2017). Det at disse statene er avvikende kasus kan skyldes at denne typen stater ofte er preget av en forvitring av legitim autoritet som kan ta felles beslutninger, og dermed vil ha mindre tilbøyelighet til å slutte seg til mellomstatlige forpliktelser.

Denne dialogen mellom teori og empiri er en av fordelene med QCA. På bakgrunn de avvikende kasusene avdekket i bearbeidelsen av sannhetstabellen, har jeg undersøkt om hvorvidt en stat er sårbar eller ikke kan være med å forklare under hvilke betingelser normpress kan forklare variasjonen i hvor raskt og hvor forpliktende stater slutter seg til nedrustningsavtaler. Jeg har undersøkt dette ved å legge til en betingelse i analysen hvor de 35 statene som er plassert i den nederste kategorien av sårbare stater, har blitt kodet 1, mens alle andre stater har blitt kodet 0. Betingelsen representerer en hemmer for utfallet, og jeg har kalt betingelsen *sårbar stat*. Selv om denne betingelsen har begrenset variasjon, med 35 sårbare stater mot 162 ikke-sårbare stater, vil jeg undersøke om denne betingelsen kan bidra til å gi meningsfulle resultater.

En ny sammenfatning har blitt utført av det nye datamaterialet hvor betingelsen *sårbar stat* er tatt med. Sammenfatningen fremkommer av sannhetstabellen lagt ved oppgaven som Tabell V.3. Med en konsistensterskel på 0,85 og en frekvensterskel på fem, inneholder den nye sannhetstabellen to pålitelige veier til at stater slutter seg til Forbudstraktaten mot atomvåpen, tre pålitelige veier til at stater *ikke* slutter seg til, fire upålitelige veier til utfallet og syv konfigurasjoner som er representert av færre enn fem stater. De to pålitelige veiene til utfallet inneholder de samme kombinasjonene av betingelser som før, men nå også fravær av betingelsen *sårbar stat*. Konfigurasjonen som før hadde en konsistens på 0,84 og frekvens på 64, har nå en konsistens på 0,87 og frekvens på 47. Konfigurasjonen som før hadde en konsistens på 0,88 og frekvens på 50, har nå en konsistens på 0,95 og frekvens på 37. De to nye grupperingene består av de samme statene som før, men uten noen sårbare stater. Konfigurasjonenes empiriske viktighet, eller dekning, har naturligvis blitt noe redusert da alle sårbare stater nå ikke er tatt med. Påliteligheten, altså konsistensen, til disse veiene har på den andre siden blitt betydelig forbedret ved å legge til *sårbar stat* som betingelse. Jeg vurderer derfor den nye sannhetstabellen til å ha to tilfredsstillende pålitelige veier til tilslutning, som kan tas videre til det neste steget i QCA.

Analytisk reduksjon

Når sannhetstabellen er tilstrekkelig bearbeidet, tas de veiene som pålitelig fører til utfallet med videre. Disse konfigurasjonene, som videre kalles *primæruttrykk*, settes etter hverandre i en *løsningsformel*. Hvert primæruttrykk representerer en pålitelig vei til utfallet. Denne første løsningsformelen er gjerne en kompleks beskrivelse av ulike kombinasjoner av fravær og nærvær av betingelser som fører til utfallet. Gjennom en rekke minimeringsteknikker søker man å

analytisk redusere løsningsformelens kompleksitet, slik at man står igjen med en mer kraftfull og sparsommelig beskrivelse av tilstrekkelige og nødvendige veier til utfallet.

Med utgangspunkt i den nye sannhetstabellen, kan en deskriptiv løsningsformel basert på begge de pålitelige veiene til utfallet genereres, slik det fremkommer av *Løsningsformel 1.1* under. I løsningsformelen representerer store bokstaver at betingelsen er *mer inne enn ute* i mengden som betingelsen representerer, mens små bokstaver representerer *mer ute enn inne*. Tabell 4.1 indikerer hvilke betegnelser som representerer de ulike betingelsene og utfallsvariabelen i analysen. En liten *o* betyr *fravær av partnerorganisasjon av ICAN* (fravær av sivilsamfunn for nedrustning), mens en stor *S* betyr at tilslutning representerer en *stor sikkerhetspolitisk kostnad*. * representerer det logiske OG, mens + representerer det logiske ELLER.

Tabell 4.1: Oversikt over hvilke betegnelser som representerer betingelsene

Betegnelse	Betingelse
R	Regionalt normpress ved avstemning
O	Sivilsamfunn for nedrustning (Organisasjoner som er parter av ICAN)
S	Sikkerhetspolitisk kostnad
F	Sårbar stat (Fragile state)

Løsningsformel 1.1:

$$R * O * s * f + R * o * s * f \rightarrow \text{Tilslutning}$$

Løsningsformel 1.1 består av to primæruttrykk. Det første uttrykket i *Løsningsformel 1.1* representerer 47 stater, mens det andre representerer 37 stater. En første vurdering av løsningsformlene er at de er identiske, med unntak av hvorvidt grupperingene av stater huser en partnerorganisasjon av ICAN (O). I grupperingen av stater bak det første primæruttrykket har statene et sivilsamfunn for nedrustning, mens i grupperingen av stater bak det andre primæruttrykket har ICAN ingen partnerorganisasjoner. Begge primæruttrykkene representerer likevel pålitelige veier til at stater slutter seg til Forbudstraktaten mot atomvåpen. Betingelsen *regionalt normpress* (R) er til stede i begge primæruttrykkene, og betingelsene *sikkerhetspolitisk kostnad* (s) og *sårbar stat* (f) er fraværende i begge uttrykkene. Disse vurderingene tas med i det neste steget i QCA.

Neste steg har som mål å minimere *Løsningsformel 1.1* for å oppnå en mer kraftfull og sparsommelig løsningsformel. Minimeringen av løsningsformelen vil vanligvis skje i tre omganger, gjennom *parvise sammenlikninger*, *implisering* og en tredje teknikk som går ut på å fjerne overflødige gjenværende begreper som ikke er avgjørende for noen konfigurasjoner i sannhetstabellen (Stokke 2007: 507-8).

Parvise sammenlikninger kombinerer prinsippene til forskjellsmetoden og samsvarsmetoden for å fjerne overflødige faktorer for hver konfigurasjon. Hvis to uttrykk kun varierer i én betingelse, men får det samme utfallet, kan denne ene betingelsen anses som overflødig (ibid.: 507; Ragin: 1987: 93). Dette er tilfellet i de to primæruttrykkene over, og kan illustreres ved å sammenlikne stater som Jordan, Ecuador og Venezuela fra grupperingen bak det første primæruttrykket ($R * o * s * f$) med stater som Libanon, Chile og Argentina fra grupperingen bak det andre primæruttrykket ($R * O * s * f$). Begge grupperingene representeres av pålitelige veier til at stater slutter seg til Forbudstraktaten mot atomvåpen, men bare den sistnevnte gruppen stater huser partnerorganisasjoner av ICAN.

Hvorvidt en stat har en partnerorganisasjon av ICAN ser dermed ikke ut til å ha betydning for utfallet, og fremstår dermed som en overflødig betingelse. Dette kan illustreres ved å se nærmere på to sammenliknbare stater, Ecuador og Chile, som representerer hver sin gruppering. Mens Ecuador ikke har noen partnerorganisasjon av ICAN, har Chile to partnerorganisasjoner, nemlig Senter for humanistiske studier og Institutt for økologisk politikk. Det virker rimelig at det ikke er på grunn av at Chile huser disse to marginale organisasjonene, at staten stemte for Forbudstraktaten mot atomvåpen. Etter avstemningen for opprettelsen av avtalen 7. juli 2017, henviste imidlertid begge statene til betydningen av sivilsamfunnet. Chile betegnet sivilsamfunnet som et moralsk kompass under forhandlingene, og Ecuador gikk så langt som å hevde at delegater ikke ville vært til stede uten sivilsamfunnets utholdenhet (FN 2017).

Sivilsamfunnets rolle i etableringen av Forbudstraktaten mot atomvåpen blir understreket i forskningslitteraturen som har utviklet seg de to siste årene (bl. a. McPhedran og Hebb 2019; Potter 2017; Rietiker 2018; 2019). Hvilken rolle enkeltorganisasjoner innad i stater spiller, er et mindre undersøkt tema. Den parvise sammenlikningen indikerer at hvorvidt en stat huser en partnerorganisasjon av ICAN er en overflødig betingelse, og denne er derfor fjernet fra løsningsformelen. Resultatet er en redusert løsningsformel bestående av én primærimplikant slik det fremkommer av *Løsningsformel 1.2* under.

Løsningsformel 1.2:

$R * s * f \rightarrow \text{Tilslutning}$

De to primæruttrykkene fra *Løsningsformel 1.1* har blitt minimert til det som videre kalles en primærimplikant. Primærimplikanten i *Løsningsformel 1.2* ($R * s * f$) indikerer at nærvær av regionalt normpress (R) i samspill med både liten sikkerhetspolitisk kostnad ved tilslutning (s) og at staten ikke er en sårbar stat (f), representerer en pålitelig vei til at stater slutter seg til Forbudstraktaten mot atomvåpen. I en løsningsformel med bare én primærimplikant fører ikke implisering til ytterligere reduksjon, og det finnes ingen overflødige gjenværende begreper.

Den videre analytiske reduksjonen skjer gjennom en såkalt *standardanalyse*. Standardanalysen er en strategi som har blitt utviklet av Charles Ragin (2008), og brukes når sannhetstabellen inneholder uobserverte konfigurasjoner, altså kombinasjoner av betingelser som ikke er representert av noen kasus. Slike uobserverte konfigurasjoner kan brukes som *forenklede forutsetninger* ved at man antar at alle eller noen av dem også representerer pålitelige veier til utfallet. Min sannhetstabell inneholder syv konfigurasjoner som er representert av mindre enn fem stater. Disse blir alle behandlet som uobserverte konfigurasjoner.

Videre skilles det mellom *rimelige* og *urimelige forenklede forutsetninger*. En forenklet forutsetning er rimelig hvis den sammenliknet med en observert konfigurasjon som representerer en pålitelig vei til utfallet, bare har én fremmer mer eller én hemmer mindre. I min sannhetstabell er det ingen rimelige forenklede forutsetninger. Alle de syv uobserverte konfigurasjonene er dermed urimelige forenklede forutsetninger – veier som det er urimelig å anta vil føre til utfallet.

Ved å behandle forenklede forutsetninger på ulike måter, kan tre ulike endelige løsningsformler genereres: kompleks, mellomliggende og sparsommelig løsning. I den komplekse løsningsformelen gjøres ingen antakelser om de uobserverte konfigurasjonene. I den mellomliggende løsningen antas det at de rimelige forenklede forutsetningene også representerer pålitelige veier til utfallet. I den sparsommelige løsningen antas det at også urimelige forenklede forutsetninger representerer pålitelige veier til utfallet.

Det er den mellomliggende løsningen det settes mest lit til når resultatene fra QCA skal tolkes. Den komplekse løsning er, som navnet tilsier, ofte for kompleks til å tolkes på en teoretisk meningsfull måte. På den andre siden risikerer man ved å tolke den sparsommelige løsningen å trekke slutninger basert på antakelser om pålitelige veier til utfallet som bryter med

teori, sunn fornuft, eller en kombinasjon av de. Den mellomliggende løsningen balanserer mellom disse to ved å bruke teorien som en rettesnor når antakelser om pålitelige veier til utfallet tas (ibid.: 175).

I min analyse representerer *Løsningsformel 1.2* kompleks løsning. Da det ikke finnes noen rimelige forenklete forutsetninger i sannhetstabellen, foreligger det ingen mellomliggende løsning. Den sparsommelige løsningen, hvor minimeringen har løpt løpsk, og alle forenklete forutsetninger antas å representere pålitelige veier til utfallet, fremkommer av *Løsningsformel 1.3* under.

Løsningsformel 1.3:

$R * f \rightarrow \text{Tilslutning}$

Løsningsformel 1.3 dekker stater som har blitt utsatt for regionalt normpress og som ikke er sårbare. Denne sparsommelige løsningsformelen angir ytterpunktene for forenkling og har ingen substansiell tolkning. Den setter grenser for hvor langt en teoretisk begrunnet innføring av forenklete forutsetninger kan gå, uten å stride mot empirien (Schneider og Wagemann 2012: 167-75). Det er derfor den mer komplekse *Løsningsformel 1.2* jeg tar med videre i tolkningen av resultatene av analysen

Løsningsformel 1.2 har en konsistens på 0,91 og en dekning på 0,68. Primærimplikanten i *Løsningsformel 1.2* indikerer at regionalt normpress (R), med stor pålitelighet kan forklare variasjonen i hvorvidt stater slutter seg til Forbudstraktaten mot atomvåpen blant stater som verken er sårbare stater (f) eller som er under en atomparaply (s).

Blant statene som *Løsningsformel 1.2* dekker, er det likevel ni avvikende stater som ikke har sluttet seg til Forbudstraktaten mot atomvåpen. Disse statene er Singapore, Barbados, Dominica, Mikronesiaføderasjonen, Niue, Nauru, Maldivene og Zambia. Øystater fra stillehavet er overrepresentert blant de avvikende kasusene, og blant dem er Niue et særtilfelle. Niue har samme folkerettslige status som Cookøyene og har ikke mulighet til å stemme i FNs generalforsamling. Staten har likevel verken signert eller ratifisert Forbudstraktaten mot atomvåpen.

Et annet interessant kasus er Singapore. Singapore er det eneste landet som deltok ved avstemningen for opprettelsen av Forbudstraktaten mot atomvåpen, men som avsto fra å stemme. Alle statene i ASEAN unntatt Singapore stemte for opprettelsen av Forbudstraktaten mot atomvåpen. Avståelsen ble begrunnet med den begrensede tiden som var tilgjengelig for

forhandlinger i forkant av avstemningen, samt at traktaten ikke presiserte et standpunkt for transitt av atomvåpen (Mukhatzhanova 2017: 14, 16).

Transitt utgjør et av de mest sensitive aspektene mellom en forbudsavtale om atomvåpen og atommaktenes politikk. Et direkte forbud mot transitt ville hovedsaklig rammet USA fordi USAs strategiske atomubåter rutinemessig patruljerer Atlanterhavet og Stillehavet. Ingen av avtalene som omhandler atomvåpenfrie soner har et forbud mot slik transitt av atomvåpen, og den som dekker Sørøst-Asia er spesielt tydelig med en egen paragraf som sier at det er opp til hver enkelt stat å bestemme selv. Singapore foreslo et liknende tillegg i Forbudstraktaten mot atomvåpen, men fikk ikke gjennomslag for dette. Versjonen som ble vedtatt, refererer ikke til transitt, og Singapore erklærte traktaten som «uklar» (ibid.; Casey-Maslen 2018: 11).

Singapore inngikk i 2005 bilaterale avtaler på sikkerhetsfeltet med USA, som blant annet tillater USA å bruke marinebaser i Singapore. Med sin geopolitisk viktige plassering, er det i Singapores sikkerpolitiske interesse å sørge for en maktbalanse mellom Kina og USA (Tow 2016: 39, 46). Å slutte seg til en forbudsavtale mot atomvåpen, som noen stater tolker dithen at også gjelder transitt av atomvåpen, kan svekke Singapores fleksibilitet og i så måte representere en sikkerhetspolitisk kostnad. Dette er et aspekt som min operasjonalisering ikke fanger opp, men som gir et interessant eksempel på de ulike hensyn som inngår når en stat vurderer tilslutning. Dette tilsynelatende avvikende kasuset indikerer ikke noen svakhet ved modellen, men heller en svakhet ved hvordan betingelsen *sikkerhetspolitisk kostnad* er operasjonalisert.

Oppsummering

Den kvalitativt komparative analysen av staters tilslutning til Forbudstraktaten har så langt avdekket interessante funn. For det første har en rekke stater blitt avdekket, som har signert og/eller ratifisert avtalen, men som ikke stemte for opprettelsen. For Cookøyene har dette vist seg å være fordi staten ikke har anledning til å stemme i generalforsamlingen i FN, mens blant andre stater, som Nicaragua, har det vært vanskeligere å påvise årsaken til denne oppførselen.

For det andre har dialogen mellom teori og empiri ført til at en fjerde betingelse har blitt identifisert, nemlig hvorvidt en stat er en sårbar stat. Betingelsen, som fungerer som en hemmer på utfallet, kan være med å forklare under hvilke betingelser normpress kan forklare variasjonen i hvor raskt og hvor forpliktende stater slutter seg til nedrustningsavtaler.

For det tredje har den analytiske reduksjonen avdekket en kraftfull løsningsformel som representerer en pålitelig vei til at stater slutter seg til Forbudstraktaten mot atomvåpen. Løs-

ningsformelen indikerer at regionalt normpress, med stor pålitelighet, kan forklare variasjonen i hvorvidt stater slutter seg til Forbudstraktaten mot atomvåpen blant stater som verken er sårbare stater eller som er under en atomparaply.

Endelig har et avvikende kasus, Singapore, blitt identifisert. Undersøkelser av kasuset har gitt innsikt i et viktig aspekt som kan inngå når stater vurderer tilslutning, nemlig muligheten for transitt av våpnene. Dette har vært et aspekt som min operasjonalisering av sikkerhetspolitisk kostnad ikke har dekket.

Analyse av stater som ikke slutter seg til

Mengderelasjoner er asymmetriske. Det betyr at man ikke kan trekke slutningen at når en viss kombinasjon av betingelser fører til at stater slutter seg til en nedrustningsavtale, så betyr det at den motsatte kombinasjonen av betingelser vil føre til at stater holder seg utenfor avtalen. Selv om stater som ikke er sårbare og ikke under en atomparaply, men som blir utsatt for regionalt normpress ($R * s * f$), konsistent slutter seg til Forbudstraktaten mot atomvåpen i form av enten avstemning, signering eller ratifisering, betyr det ikke at stater som *ikke* har denne kombinasjonen av betingelser, ikke ville ha sluttet seg til av avtalen.

Det å også undersøke hvilke forhold som må ligge til rette for at utfallet *ikke* inntreffer, er nyttig i tre henseender. For det første kan undersøkelser av negative kasus gi informasjon om hvorfor et visst utfall ikke forekommer. For det andre kan slike undersøkelser avdekke teoretisk uoverensstemmelse mellom veier som fører til at utfallet henholdsvis forekommer eller ikke forekommer. For det tredje kan slike undersøkelser avdekke om veier som fører til positivt eller negativ utfall ikke er for like til å logisk sett kunne resultere i ulike utfall. En analyse av negative kasus fungerer derfor som en vurdering av modellens validitet (Mikkelsen 2017: 739; Stokke 2007: 509-10).

Jeg har sammenfattet det rå datamaterialet i en ny sannhetstabell hvor utfallet er å *ikke* slutte seg til Forbudstraktaten mot atomvåpen. Sannhetstabellen er lagt ved oppgaven som Tabell V.4. Med en konsistensterskel på 0,85 og en frekvensterskel på fem, inneholder sannhetstabellen for de negative kasusene tre pålitelige veier til at stater *ikke* slutter seg til avtalen, to pålitelige veier til at stater slutter seg til, fire upålitelige veier til utfallet og syv konfigurasjoner som er representert av færre enn fem stater. Jeg har valgt en lav frekvensterskel på fem fordi én konfigurasjon som er representert av fem stater er representert av en interessant gruppering stater som alle uten unntak ikke stemte for opprettelsen av avtalen. På samme måte som det ble

gjort for de positive kasusene, er en deskriptiv løsningsformel basert på de tre pålitelige veiene til ikke-tilslutning blitt generert, slik det kommer frem av *Løsningsformel 2.1*.

Løsningsformel 2.1:

$$r * O * S * f + r * o * S * f + R * O * S * f \rightarrow \text{Ikke tilslutning}$$

Løsningsformel 2.1 inneholder tre primæruttrykk som hver for seg beskriver tilstrekkelige veier til at stater *ikke* slutter seg til Forbudstraktaten mot atomvåpen. En foreløpig observasjon er at hemmerene *sikkerhetspolitisk kostnad* er til stede i alle primæruttrykkene, og *sårbar stat* er fraværende i alle uttrykkene. Ett av primæruttrykkene bør man bite seg merke i, nemlig $R * O * S * f$. Dette primæruttrykket har alle forutsetninger for å slutte seg til, unntatt nærvær av sikkerhetspolitisk kostnad, som taler for å *ikke* slutte seg til. Uttrykket er svært likt primæruttrykket $R * O * s * f$ som konsistent fører til det positive utfallet. Dette kan ved første øyekast se ut som en svakhet ved modellen at to så like uttrykk henholdsvis fører og ikke fører til utfallet. Det er imidlertid forventet at nærvær av hemmeren *sikkerhetspolitisk kostnad* (S) vil trumfe betydningen av de andre betingelsene på grunn av den særegne plassen atomvåpen har i staters sikkerhetsstrategi. Det at de to nokså like uttrykkene både konsistent fører og ikke fører til utfallet er derfor vurdert til å ikke representere en svakhet for modellen.

Løsningsformel 2.2, som er generert ved å bruke *parvise sammenlikninger*, inneholder to primærimplikanter.⁵ Løsningsformelen tilsvarende kompleks løsning, hvor ingen antakelser om forenklete forutsetninger er gjort.

Løsningsformel 2.2:

$$r * S * f + O * S * f \rightarrow \text{Ikke tilslutning}$$

De tre primæruttrykkene i *Løsningsformel 2.1* har blitt redusert til to primærimplikanter i *Løsningsformel 2.2*. Den første primærimplikanten indikerer fravær av betingelsene regionalt normpress (r) og sårbar stat (f), og nærvær av stor sikkerhetspolitisk kostnad ved tilslutning (S). Denne kombinasjonen av betingelser representerer en pålitelig vei til at stater ikke slutter seg til Forbudstraktaten mot atomvåpen på noe vis. Den andre primærimplikanten indikerer nær-

⁵ De parvise sammenlikningene er utført på følgende måte:

$r * O * S * f$ og $r * o * S * f$ redusert til $r * S * f$

$r * O * S * f$ og $R * O * S * f$ redusert til $O * S * f$

vær av både sivilsamfunn mot nedrustning (O) og stor sikkerhetspolitisk kostnad ved tilslutning (S), og fravær av sårbar stat (f). Begge primæruttrykkene har overraskende elementer i seg. Sårbare stater forventes å slutte seg til i mindre grad. Likevel er fravær av betingelsen med i begge primæruttrykkene. Stater som huser partnerorganisasjoner av ICAN, forventes også å slutte seg til i mindre grad. Likevel er betingelsen til stede i den andre primærimplikanten.

Sannhetstabellen inneholder syv uobserverte konfigurasjoner. Ved å ta i bruk disse som forenklete forutsetninger, er det mulig å oppnå en enda mer sparsommelig og kraftfullt løsning. Fire av de forenklete forutsetningene kan, basert på teorien, med rimelighet antas å representere pålitelige veier til utfallet, mens de to resterende er urimelige forenklete forutsetninger. En mer kraftfull løsningsformel har blitt generert slik det fremkommer av *Løsningsformel 3.3*. Resultatet blir det samme om man bare tar med de rimelige forenklete forutsetningene, eller om man lar minimeringen løpe løpsk. Denne løsningsformelen tilsvarer derfor både mellomliggende og sparsommelig løsning.

Løsningsformel 3.3:

$S \rightarrow$ *Ikke tilslutning*

Løsningsformel 3.3 består av én primærimplikant som består av nærvær av betingelsen *sikkerhetspolitisk kostnad*. Løsningsformelen har en konsistens på 0,98 og en dekning på 0,59, og dekker alle atommaktene samt alle stater som har en sikkerhetsgaranti fra en atommakt. Det at stater er under en atomparaply representerer en pålitelig vei til at de ikke slutter seg til Forbudstraktaten mot atomvåpen på noe vis. Dette er ikke overraskende, siden det å være under en atomparaply er forventet å være en svært sterk hemmer på at stater slutter seg til.

En interessant observasjon er likevel at løsningsformelen har en konsistens på 0,98 og ikke 1. Den eneste staten som er under en atomparaply og som stemte for opprettelsen av Forbudstraktaten mot atomvåpen, er Kasakhstan. En mer inngående diskusjon om dette kaset kommer senere i kapitlet når tilslutning i form av signering diskuteres.

4.2 Statistisk analyse – avstemning for opprettelse

Jeg har utført statistisk analyse i form av binomisk logistisk regresjon, hvor avhengig variabel er *tilslutning til Forbudstraktaten mot atomvåpen i form av hvorvidt en stat stemte for opprettelsen av avtalen*. Resultatene fremkommer av Tabell 4.2 under. Jeg har analysert to modeller, én med den uav-

hengige variabelen *sårbar stat* som kontrollvariabel, og én uten. En liten økning i log likelihood (LL) indikerer at modellen med *sårbar stat* som kontrollvariabel passer dataene bedre.

Tabell 4.2: Binomisk logistisk regresjonsmodell.
Tilslutning til Forbudstraktaten mot atomvåpen i form av hvorvidt stater stemte for opprettelsen av avtalen.

	Modell 1	Modell 2
Regionalt normpress	1,227 ** (0,571)	1,430 ** (0,605)
Sivilsamfunn for nedrustning	0,151 (0,423)	0,167 (0,427)
Sikkerhetspolitisk kostnad	-4,723 *** (1,068)	-4,792 *** (1,071)
Sårbar stat		-0,740 (0,496)
Konstantledd	0,694 (0,432)	0,747 * (0,438)
N	197	197
Log Likelihood	-75,623	-74,555

Signifikansnivå gitt ved: * $p < 0.1$, ** $p < 0.05$, *** $p < 0.01$.

Retningen til de ulike uavhengige variabelenes effektestimater stemmer overens med forventningene. Både regionalt normpress og sivilsamfunn for nedrustning er positivt assosiert med staters tilslutning, mens både sikkerhetspolitisk kostnad og sårbar stat er negativt assosiert med hvorvidt stater stemte for opprettelsen av Forbudstraktaten mot atomvåpen. Effektestimaterne angir logoddsen, og styrken på estimatene kan derfor ikke leses ut av tabellen uten å tallsette sannsynligheter.

Effektestimaterne til regionalt normpress og sikkerhetspolitisk kostnad er statistisk signifikante på .05-nivå, mens sivilsamfunn for nedrustning, sårbar stat og konstantleddet ikke er det. Så lenge man bare vil si noe om Forbudstraktaten mot atomvåpen, er ikke signifikansnivået relevant, da de avtale-staterne som inngår i analysen utgjør hele universet av observasjoner. Hvis man vil generalisere til en større populasjon av avtale-stater, indikerer signifikansnivået hvor sikre man kan være på resultatene.

I tillegg til å gi en generell støtte til modellens antakelser, understøtter resultatene fra den statistiske analysen funnene fra den kvalitativt komparative analysen. Sikkerhetspolitisk kostnad og regionalt normpress er de estimatene som med størst sikkerhet kan si noe om den generelle sammenhengen til staters tilslutning til nedrustningsavtaler, og å legge til den uavhengige variabelen sårbare stat skaper en bedre tilpasset modell.

4.3 Samlede resultater – avstemning for opprettelse

Resultatene fra de ulike metodiske verktøyene jeg har brukt for å undersøke under hvilke betingelser normpress kan forklare variasjonen i hvor raskt og hvor forpliktende stater slutter seg til nedrustningsavtaler, peker i samme retning. Blant stater som ikke er sårbare og hvor tilslutning medfører en lav sikkerhetspolitisk kostnad, representerer regionalt normpress en tilstrekkelig vei til at stater slutter seg til Forbudstraktaten mot atomvåpen, enten gjennom avstemning, signering eller ratifisering. Denne veien dekker et betydelig antall kasus, og har en konsistens som gjør at den representerer en pålitelig vei til utfallet.

Det å være en atommakt eller å være under atomparaply, representerer en tilstrekkelig vei til at stater *ikke* slutter seg til Forbudstraktaten mot atomvåpen. Veien har vist seg å være svært pålitelig, men likevel med et avvikende kasus. Kasakhstan er den eneste staten under en atomparaply som har sluttet seg til avtalen. Dette kasuset vil bli diskutert nærmere senere i dette kapitlet.

Resultatene fra den kvalitativt komparative analysen blir understøttet at en binomisk logistisk regresjon som viser en negativ sammenheng mellom sikkerhetspolitisk kostnad og tilslutning, og en positiv sammenheng mellom regionalt normpress og tilslutning. Den statistiske analysen indikerer at sivilsamfunn for nedrustning er positivt assosiert med tilslutning. Ingen av funnene fra den kvalitativt komparative analysen gir støtte til at et sivilsamfunn for nedrustning, alene eller i samspill med andre betingelser representerer en pålitelig vei til at stater slutter seg til Forbudstraktaten mot atomvåpen.

4.4 QCA – signering

I dette avsnittet gjennomfører jeg en ny QCA av Forbudstraktaten mot atomvåpen. Også i denne analysen søker jeg å undersøke under hvilke betingelser normpress kan forklare variasjonen i hvor raskt og hvor forpliktende stater slutter seg til nedrustningsavtaler. Det som skiller denne analysen fra den foregående, er at denne analysen måler tilslutning som hvorvidt og hvor raskt en stat *signerte* avtalen, og tar ikke hensyn til hvorvidt stater stemte for dens opprettelse. I den foregående analysen ble stater som hadde signert eller ratifisert avtalen, men ikke stemt for dens opprettelse, kodet som at de hadde sluttet seg til. På liknende måte er det to stater som har ratifisert Forbudstraktaten mot atomvåpen, men som ikke har signert. Disse er også kodet som om de har signert avtalen. Betingelsene jeg har tatt med i denne analysen er tilsvarende de foregående: regionalt normpress, sivilsamfunn for nedrustning, sikkerhetspoli-

tisk kostnad og sårbar stat. Regionalt normpress har også her blitt målt under avstemningen for opprettelsen av avtalen.

Sannhetstabell

Selv med en lav konsistensterskel på 0,75 er det ingen konfigurasjoner i sannhetstabellen som konsistent fører til utfallet. Sannhetstabellen er lagt ved oppgaven som Tabell V.5. Med en frekvensterskel på fem, inneholder den ingen pålitelige veier til at stater signerer Forbudstraktaten mot atomvåpen, fire pålitelige veier til at stater *ikke* signerer avtalen, fem upålitelige veier til utfallet og syv konfigurasjoner representert av færre enn fem kasus. Den konfigurasjonen med høyest konsistens er den hvor begge fremmerene er til stede og hemmerene er fraværende. Denne konfigurasjonen har altså ifølge teorien alle forutsetninger for å føre til utfallet. Selv om dette er konfigurasjonen med høyest konsistens, har den bare en konsistens på 0,63.

At det ville være vanskelig å finne konsistente veier til at stater signerer Forbudstraktaten mot atomvåpen ble allerede spådd innledningsvis. Bare 71 stater, litt over en tredjedel av alle stater, har signert eller ratifisert avtalen. Dette kan være forklaringen på mangelen av pålitelige veier til tilslutning i form av signering. Fordi denne nedrustningsavtalen fortsatt er nokså ung vil det være interessant å undersøke avtalen nærmere når stater har fått mer tid til å slutte seg til. En annen grunn til at ingen kombinasjoner av betingelser konsistent fører til utfallet når det er snakk om signering og ikke avstemning, kan være at signering er en betraktelig mer forpliktende måte å slutte seg til enn avstemning. Stater lar derfor muligens sikkerhetspolitiske hensyn veie tyngre og er mindre påvirkelige for normpress.

Analyse av stater som ikke slutter seg til

Fordi sannhetstabellen over de positive kasusene ikke hadde noen konfigurasjoner som konsistent førte til utfallet, er det spesielt interessant å undersøke de negative kasusene. Sannhetstabellen til analysen av de negative kasusene er lagt ved oppgaven som Tabell V.6. Med en konsistensterskel på 0,84 og en frekvensterskel på fem, inneholder sannhetstabellen for de negative kasusene fire pålitelige veier til at stater *ikke* signerer Forbudstraktaten mot atomvåpen, fem motstridende konfigurasjoner og syv konfigurasjoner representert av færre enn fem kasus. En deskriptiv løsningsformel basert på de fire pålitelige veiene har blitt generert, slik det kommer frem av *Løsningsformel 4.1*.

Løsningsformel 4.1:

$$r * O * S * f + R * O * s * F + \\ r * o * S * f + R * O * S * f \rightarrow \text{Ikke tilslutning}$$

Resonnementet fra den foregående analysen av negative kasus er også gyldig her: I konfigurasjonen $R * O * S * f$ er det bare nærvær av sikkerhetspolitisk kostnad som taler for at stater ikke skal signere Forbudstraktaten mot atomvåpen. Dette er imidlertid forventet fordi det å være under en atomparaply forventes å trumfe andre hensyn.

Løsningsformel 4.2 er generert bare ved å anvendte *parvise sammenlikninger*, og inneholder to primærimplikanter. Løsningsformelen tilsvarer *kompleks løsning*, hvor ingen antakelser om forenklete forutsetninger er gjort.

Løsningsformel 4.2:

$$r * S * f + O * S * f + R * O * s * F \rightarrow \text{Ikke tilslutning}$$

Løsningsformel 4.2 består av tre primærimplikanter som hver for seg representerer tilstrekkelige veier til at stater ikke signerer Forbudstraktaten mot atomvåpen. Den første primærimplikanten ($r * S * f$) dekker stater som ikke er sårbare (f) og ikke har blitt utsatt for normpress (r), der tilslutning medfører en stor sikkerhetspolitisk kostnad (S). Den andre primærimplikanten ($O * S * f$) gjelder stater som ikke er sårbare (f), hvor ICAN har en partnerorganisasjon (O) og hvor tilslutning medfører en stor sikkerhetspolitisk kostnad (S). Den tredje primærimplikanten ($R * O * s * F$) dekker sårbare stater (F) som huser partnerorganisasjoner av ICAN (O), som har blitt utsatt for regionalt normpress (R) der tilslutning ikke representerer en stor sikkerhetspolitisk kostnad (s)

Sannhetstabellen inneholder fem rimelige og to urimelige forenklete forutsetninger. Løsningsformelen kan minimeres ytterligere ved å foreta en ny parvis sammenlikning hvor alle rimelige forenklete forutsetninger tas med. En mer kraftfull og sparsommelig løsningsformel har blitt generert slik det fremkommer av *Løsningsformel 4.3*. Selv om også urimelige forenklete forutsetninger tas med, blir resultatet det samme. Denne løsningsformelen tilsvarer derfor både mellomliggende og sparsommelig løsning.

Løsningsformel 4.3:

$$O * F + S \rightarrow \text{Ikke tilslutning}$$

Den endelige *Løsningsformel 4.3* har en høy løsningskonsistens på 0,94 og en dekning på 0,41. Løsningsformelen består av to primærimplikanter. I endelige løsningsformler med mer enn én primærimplikant, trekker man skillet mellom primærimplikantenes rå og unike dekning. Den rå dekningen indikerer andelen kasus der utfallet er til stede som er dekket av konfigurasjonen, mens den unike dekningen indikerer andelen som unikt er dekket av konfigurasjonen, altså at ingen andre konfigurasjoner dekker kasusene (Ragin 2008: 63; Rihoux og De Meur 2009: 64).

Den første primærimplikanten ($O * F$) dekker alle sårbare stater som har en partnerorganisasjon av ICAN. Primærimplikanten har liten empirisk viktighet med en rå dekning på 0,10 og en unik dekning på 0,09. Primærimplikantens pålitelighet er også nokså lav med en konsistens på 0,81. Det er et knippe sårbare stater i Afrika sør for Sahara, i tillegg til Syria og Yemen, som følger denne veien til å ikke slutte seg til Forbudstraktaten mot atomvåpen. Denne veien til utfallet er ikke understøttet av teorien. Selv om empirien har vist at sårbare stater har mindre tilbøyelighet til å slutte seg til Forbudstraktaten mot atomvåpen, virker det vilkårlig at dette, i samspill med tilstedeværelse av sivilsamfunn for nedrustning skal representere en pålitelig vei til at stater slutter seg til. Basert på dette, i tillegg til lav dekning og konsistens, gjør at denne veien ikke har blitt satt lit til.

Den andre primærimplikanten (S) dekker alle atommaktene samt alle stater som har en sikkerhetsgaranti fra en atommakt. Den indikerer at en tilstrekkelig betingelse for at en stat *ikke* signerer Forbudstraktaten mot atomvåpen, er at tilslutning medfører en stort sikkerhetspolitisk kostnad. Dette er ikke overraskende siden det å være under en atomparaply er forventet å være en svært sterk hemmer på utfallet. Primærimplikanten har både rå og unik dekning på 0,31 og en høy konsistens på 0,98.

Kasakhstan er den eneste staten under en atomparaply som henholdsvis stemte for opprettelsen av og signerte avtalen. Videre er Kasakhstan ett av tre tidligere sovjetstater som stemte for opprettelsen av Forbudstraktaten mot atomvåpen (de to andre er Aserbajdsjan og Moldova), og den eneste tidligere sovjetstaten som har signert eller ratifisert avtalen. Det kan derfor ikke argumenteres for at staten har blitt utsatt for et betydelig regionalt normpress. Kasakhstan signerte avtalen 2. mars 2018, fem måneder etter at den åpnet for ratifisering, men har enda ikke ratifisert den. En av grunnene til at Kasakhstan ventet så lenge med å signere kan være at staten hadde formannskap i FNs sikkerhetsråd i januar 2018, og ville vente med å foreta seg noe før formannskapet var over (Abolition 2000 2018).

Som en del av CSTO, er Kasakhstan under en atomparaply med en sikkerhetsgaranti fra Russland (ILPI 2016; Stratfor 2010; Tertrais 2011). Kasakhstan er et avvikende kasus da ingen andre atommakter eller stater under en atomparaply verken har stemt for opprettelsen av, eller signert avtalen. Dette kasuset åpner opp for en rekke interessante spørsmål som kan besvares ved mer intensive undersøkelser av Kasakhstan og bane vei for fremtidig forskning. I offentlige erklæringer og uttalelser fra Kasakhstan, blir landet omtalt som offer for å ha huset mer enn 460 atomprøvesprengninger. Mer enn en million mennesker har blitt berørt av disse. Dette spørsmålet er knyttet til diskusjonen om sivilsamfunn for nedrustning. Selv om jeg ikke har funnet noen systematisk sammenheng mellom nærvær av sivilsamfunn for nedrustning og staters tilslutning, kan sivilsamfunnet for nedrustning ha spilt en viktig rolle i Kasakhstans tilfelle. Nettopp på grunn av konsekvensene av prøvesprengningene, er det et aktivt sivilsamfunn mot atomvåpen i landet. Endelig må det stilles spørsmål ved rollen til den personlige agendaen til Kasakhstans forrige president, Nursultan Nazarbayev. Nazarbayev var president i landet fra 1990 til 2019, og over flere år uttrykt sin aktive støtte til atomnedrustning (Abolition 2000 2018; CTBTO 2019; Kasakhstans utenriksdepartement 2018). Disse spørsmålene må ses i sammenheng med den faktiske sikkerhetspolitiske kostnaden som tilslutning representerer for Kasakhstan.

4.5 Statistisk analyse – signering

Resultatene fra regresjonsanalysen, hvor avhengig variabel er *tilslutning til Forbudstraktaten mot atomvåpen i form av hvorvidt og hvor raskt en stat signerte avtalen*, fremkommer av Tabell 4.3 under. Jeg har også her analysert to modeller, én med den uavhengige variabelen *sårbar stat* som kontrollvariabel, og én uten. En liten økning i R^2 og justert R^2 i Modell 2 indikerer at forklaringskraften til modellen med *sårbar stat* som kontrollvariabel er større enn i modellen uten.

Tabell 4.3: OLS-regresjonsmodell.

Tilslutning til Forbudstraktaten mot atomvåpen i form av hvorvidt og hvor raskt stater signerte avtalen.

	Modell 1	Modell 2
Regionalt normpress	0.093 (0.074)	0.122 (0.073)
Sivilsamfunn for nedrustning	0.062 (0.062)	0.021 (0.062)
Sikkerhetspolitisk kostnad	-0.375 *** (0.091)	-0.386 *** (0.090)
Sårbar stat		-0.164 ** (0.080)
Konstantledd	0.323 *** (0.075)	0.339 *** (0.075)
N	197	197
R ²	0.144	0.163
Justert R ²	0.131	0.145
Signifikant variasjon med F-test (sig.nivå)	Ja (***)	Ja (***)
Signifikansnivå gitt ved: * p<0.1, ** p<0.05, *** p<0.01.		

Retningen til de ulike uavhengige variablenes effektestimater stemmer også i denne analysen overens med forventningene. Det at regionalt normpress og sivilsamfunn for nedrustning er positivt assosiert med staters tilslutning, og at sikkerhetspolitisk kostnad og sårbar stat er negativt assosiert med staters tilslutning, korresponderer med antakelsene om disse betingelsene som hemmere og fremmere i den kvalitativt komparative analysen. Fordi dette er en OLS-regresjon med avhengig variabel på tilnærmet intervallnivå, kan styrken på estimate-ner her enklere sammenliknes med hverandre.

Sikkerhetspolitisk kostnad er den uavhengige variabelen med sterkest effektestimater. Dette er i tråd med resultatene av de negative kasusene i den kvalitativt komparative analysen. Dette effektestimateret er statistisk signifikant på .01-nivå. Både regionalt normpress og sivilsamfunn for nedrustning sine effektestimater er noe svakere. Dette, i tillegg til at effektestimateret til regionalt normpress i denne analysen ikke er statistisk signifikant, stemmer overens med resultatene fra QCA hvor regionalt normpress og sivilsamfunn for nedrustning ikke inngikk i noen pålitelige veier til at stater slutter seg til Forbudstraktaten. Igjen understøtter resultatene fra den statistiske analysen funnene fra den kvalitativt komparative analysen.

4.6 Samlede resultater – avstemning og signering

I dette kapitlet har jeg analysert ett sett med analyser av staters tilslutning til Forbudstraktaten mot atomvåpen. Jeg har utført én analyse hvor utfallsvariabelen måler staters tilslutning i form av hvorvidt statene enten stemte for, signerte eller ratifiserte avtalen og én analyse hvor utfallsvariabelen begrenser seg til å måle staters tilslutning i form av hvorvidt og hvor raskt statene signerte eller ratifiserte avtalen. Målet med analysene har vært å undersøke under hvilke betingelser normpress kan forklare variasjonen i hvor raskt og hvor forpliktende stater slutter seg til nedrustningsavtaler.

Blant stater som ikke er sårbare og som ikke har atomvåpen eller er under en atomparaply, har regionalt normpress vist seg å representere en tilstrekkelig betingelse for at stater slutter seg til Forbudstraktaten mot atomvåpen i form av enten avstemning, signering eller ratifisert. Dette regionale normpresset kan komme til syne ved at representanter og sivilsamfunn fra stater i gitte regioner i verden, har vært spesielt aktive på de forberedende møtene forut for den endelig avstemningen av opprettelsen av Forbudstraktaten mot atomvåpen (Potter 2017: 91). Det normpresset stater blir utsatt for, blant annet under slike møter, varierer derfor mellom regioner. Dette normpresset kan altså blant ikke-sårbare stater, hvor tilslutning ikke medfører en stor sikkerhetspolitisk kostnad, forklare variasjonen i hvorvidt stater slutter seg til Forbudstraktaten mot atomvåpen på en måte eller annen. Funnet blir understøttet av den tilhørende statistiske analysen som gir sterk støtte til at sikkerhetspolitiske hensyn er negativt assosiert med staters tilslutning, og at regionalt normpress er positivt assosiert med staters tilslutning.

Når det gjelder hvorvidt og hvor raskt stater signerer eller ratifiserer Forbudstraktaten mot atomvåpen, gjenstår det å se hvordan avtalen utvikler seg. Denne analysen har ikke avdekket noen kombinasjoner av betingelser der normpress kan forklare variasjonen mellom stater når det gjelder denne mer forpliktende formen for tilslutning.

Det at tilslutning ikke medfører en stor sikkerhetspolitisk kostnad har vist seg å være en pålitelig vei til at stater *ikke* slutter seg til Forbudstraktaten mot atomvåpen. Jeg har også illustrert at den sikkerhetspolitiske kostnaden tilslutning medfører, kommer an på mer enn om staten er under en atomparaply eller ikke. En mer intensiv studie av Singapore peker mot at Forbudstraktaten mot atomvåpens uklarheter vedrørende transitt av atomvåpen, har gått på akkord med statens sikkerhetspolitiske hensyn. Singapore, som ifølge min modell hadde alle andre forutsetninger for å slutte seg til, har verken stemt for opprettelsen av, signert eller ratifisert avtalen.

Jeg har identifisert ett avvik fra slutningen om at atommakter, stater under en atomparaply eller stater hvor tilslutning av andre grunner medfører en betydelig sikkerhetspolitisk kostnad, som Singapore, ikke slutter seg til Forbudstraktaten mot atomvåpen. Avviket er Kasakhstan. På tross av Kasakhstans medlemskap i CSTO, har Kasakhstan, som eneste tidligere sovjetstat og stat under en atomparaply, både signert og ratifisert avtalen.

Endelig gir ikke analysesettet av Forbudstraktaten mot atomvåpen tydelig støtte for at normentreprenører i form av et sivilsamfunn for nedrustning inngår i noen pålitelige veier til at stater slutter seg til avtalen på noen måte. I begge de statistiske analysene er sivilsamfunn for nedrustning positivt assosiert med tilslutning, men effektene er ikke statistisk signifikante og nokså svake. Mangelen på klare funn vedrørende sivilsamfunn for nedrustning kan delvis skyldes at atommakter og stater under en atomparaply har aktive sivilsamfunn nettopp fordi de er atommakter eller under en atomparaply. Blant de fjorten statene med flest partnerorganisasjoner av ICAN, er elleve av dem atommakter eller under en atomparaply. Hvilken rolle normentreprenører i form av et sivilsamfunn for nedrustning faktisk spiller, kan derfor være gjenstand for fremtidig forskning.

5 Analyse av KMK-avtalene

I dette kapitlet tar jeg for meg det settet med analyser som omhandler Kjemivåpenkonvensjonen, Minekonvensjonen og Konvensjonen om klaseammunisjon (KMK-avtalene). Jeg utfører én analyse hvor utfallsvariabelen måler staters tilslutning i form av hvorvidt og hvor raskt de signerte avtalene, og én i form av hvorvidt og hvor raskt de ratifiserte avtalene. Oppsettet til dette kapitlet er likt det foregående. For analysene av hver variant av utfallsvariabelen, har jeg anvendt både QCA og statistisk analyse.

De betingelsene, eller uavhengige variablene, jeg har tatt med i dette analysesettet er de samme som i det foregående analysesettet, men jeg har her også tatt med globalt normpress. Den ekstra betingelsen *sårbar stat* er ikke tatt med i dette analysesettet, da det ikke foreligger data over staters sårbarhet fra før 2006. Jeg undersøker i dette kapitlet under hvilke betingelser globalt og regionalt normpress kan forklare variasjonen i hvor raskt og hvor forpliktende stater slutter seg til KMK-avtalene. Dette settet med analyser har 591 kasus i formatet avtalestat.

5.1 QCA av KMK-avtalene – signering

I dette avsnittet går jeg gjennom gangen i utførelsen av QCA, samt presenterer resultatene av analysen. QCA blir her brukt på tilslutning i form av hvorvidt stater har signert KMK-avtalene. Først gjør jeg rede for bearbeidelsen av det rå datamaterialet i en sannhetstabell. Videre gjør jeg rede for hvordan jeg utfører analytisk reduksjon av de pålitelige veiene til at stater signerer avtalene. Jeg diskuterer så dekningen og konsistensen til den mer sparsommelige løsningsformelen som er igjen etter den analytiske reduksjonen. Denne prosedyren gjentas i en kortfattet form når stater som *ikke* har signert KMK-avtalene, analyseres. Endelig presenterer og vurderer jeg kort de foreløpige funnene fra analysen.

Sannhetstabell og analytisk reduksjon

Det rå datamaterialet har blitt sammenfattet i en sannhetstabell som er lagt ved oppgaven som Tabell V.7. Med en konsistensterskel på 0,82 og en frekvensterskel på ti, inneholder sannhetstabellen fire pålitelige veier til at stater signerer KMK-avtalene og tolv upålitelige veier. De fire pålitelige veiene til utfallet kommer frem av primæruttrykkene i *Løsningsformel 5.1*

under. Tabell 5.1 indikerer hvilke betegnelser som representerer de ulike betingelsene i analysen.

Tabell 5.1: Oversikt over hvilke betegnelser som representerer betingelsene

Betegnelse	Betingelse
G	Globalt normpress ved signering
R	Regionalt normpress ved signering
O	Sivilsamfunn for nedrustning (Organisasjoner)
S	Sikkerhetspolitisk kostnad

Løsningsformel 5.1:

$$G * R * o * s + g * R * o * s +$$

$$G * R * O * s + g * R * O * s \rightarrow \text{Tilslutning}$$

Løsningsformel 5.1 består av 4 primæruttrykk. Det første uttrykket i løsningsformelen representerer 115 stater, det andre 28 stater, det tredje 27 stater, og det fjerde 18 stater. En første observasjon av løsningsformelen som helhet, er at én betingelse er til stede i alle primæruttrykkene, nemlig *regionalt normpress (R)*. En andre observasjon er at betingelsen *sikkerhetspolitisk kostnad (s)* er fraværende i alle uttrykkene. Både globalt normpress (G) og sivilsamfunn for nedrustning (O) er henholdsvis nærværende og fraværende i to primæruttrykk.

Det tredje primæruttrykket i løsningsformelen er det uttrykket hvor alle fremmere er til stede og hemmeren er fraværende. Det betyr at statene bak denne konfigurasjonen både har blitt utsatt for globalt og regionalt normpress, i kombinasjon med at de huser partnerorganisasjoner av en nedrustningskampanje og at de ikke har hatt den aktuelle våpentypen. Ifølge teorien ligger dermed alt til rette for at stater i denne grupperingen skal slutte seg til nedrustningsavtalene. Denne konfigurasjonen har en konsistens på 0,92, og er konfigurasjonen i sannhetstabellen med høyest konsistens. Statene i denne grupperingen er 19 stater i forbindelse med Kjemivåpenkonvensjonen (8 vesteuropeiske stater samt Polen, Tyrkia og Canada, 3 latinamerikanske stater, 2 vestafrikanske stater, to øystater i Sørøst-Asia og Kirgisistan), og 8 stater i forbindelse med Minekonvensjonen (3 vesteuropeiske stater, 3 stater i Afrika sør for Sahara og 2 karibiske stater).

Neste steg i analyseprosessen har som mål å minimere *Løsningsformel 5.1*, for å oppnå en mer kraftfull og sparsommelig løsningsformel. Gjennom to runder med parvise sammenlik-

ninger blir løsningsformelen redusert ned til først fire primærimplikanter (*Løsningsformel 5.2*), deretter til én primærimplikant (*Løsningsformel 5.3*). Den analytiske reduksjonen er igjen utført etter prinsippet at hvis to pålitelige veier til utfallet bare varierer i én betingelse, kan denne ene betingelsen anses som overflødig.

Slike tilsynelatende overflødige betingelser bør likevel ikke fjernes mekanisk uten en kvalitativ vurdering. *Løsningsformel 5.3* likner på *Løsningsformel 1.2* fra analysen av avstemning for opprettelsen av Forbudstraktaten mot atomvåpen, og det er et interessant funn at Forbudstraktaten mot atomvåpen og KMK-avtalen gir liknende analyseresultater. Dette taler også for at en maksimal minimering til primærimplikanten i *Løsningsformel 5.3* er et riktig metodisk valg.

Løsningsformel 5.2:

$$G * R * s + R * o * s + g * R * s + R * O * s \rightarrow \text{Tilslutning}$$

Løsningsformel 5.3:

$$R * s \rightarrow \text{Tilslutning}$$

Løsningsformel 5.3 inneholder én primærimplikant som indikerer at blant stater som ikke har hatt den aktuelle våpenkategorien, er regionalt normpress en pålitelig vei til at stater signerer KMK-avtalene. Sannhetstabellen inneholder ingen uobserverte konfigurasjoner som kan brukes som forenklete forutsetninger, og *Løsningsformel 5.3* tilsvarende derfor kompleks løsning, og er den endelige løsningen i den analytiske reduksjonen.

Dekning og konsistens

Løsningsformel 5.3 har en løsningsdekning på 0,44 og en konsistens på 0,87. Blant statene som har signert en av KMK-avtalene, følger litt under halyparten av dem denne veien til utfallet. Løsningsformelen dekker 105 stater i forbindelse med Kjemivåpenkonvensjonen, 37 stater i forbindelse med Minekonvensjonen og 46 stater i forbindelse med Konvensjonen om klaseammunisjon. Selv om et stort flertall av disse statene er i forbindelse med Kjemivåpenkonvensjonen, representerer primærimplikanten i *Løsningsformel 5.3* en pålitelig vei til at stater slutter seg til ved signering på tvers av alle KMK-avtalene.

Fordi denne gruppen med kasus er stor og uoversiktlig, har jeg trukket fram to interessante kasus som henholdsvis følger denne veien til utfallet, og som har denne kombinasjonen

av betingelser, men som ikke har signert avtalen. Jeg har sett disse to kasusene i sammenheng med et tredje kasus, med en annen kombinasjon av betingelser, som ikke har signert. De tre kasusene jeg har undersøkt nærmere er de tre baltiske statene i forbindelse med Konvensjonen om klaseammunisjon. Alle de baltiske statene har ifølge min operasjonalisering av begrepet, blitt utsatt for det samme normpresset. Både Litauen og Latvia har kombinasjonen av betingelsene fra *Løsningsformel 5.3*, men bare Litauen har signert denne avtalen. Verken Litauen eller Latvia har altså klaseammunisjon. Latvia har uttalt at de støtter avtalens mål, og at de *de facto* overholder avtalens bestemmelser, men at humanitære hensyn må balanseres med sikkerhetspolitiske hensyn (ICBL-CMC 2018c). Estland har klaseammunisjon, men har ikke forklart hvordan våpnene ble anskaffet, mengden eller hvilken type det er (ICBL-CMC 2018b). Estland følger dermed ikke veien i *Løsningsformel 5.3*, og staten har heller ikke signert Konvensjonen om klaseammunisjon.

Jeg har målt det regionale normpresset som de baltiske statene er utsatt for som en del av et europeisk identitetsfellesskap formalisert av Europarådet. Latvia, Estland og Litauen er alle utsatt for et betydelig normpress ved at om lag to tredjedeler av statene i Europarådet signerte avtalen i løpet av normkaskaden da avtalen åpnet for tilslutning. En andel på to tredjedeler er akkurat på grensen for å kunne hevde at et betydelig normpress finnes. De fleste statene i Vest-Europa har signert avtalen, men i Øst-Europa er det færre stater som har sluttet seg til. I oktober 2017 kom det en felleserklæring fra Estland, Hellas, Finland, Polen og Romania som støttet avtalens humanitære mål, men som også understrekte viktigheten av «legitime sikkerhetspolitiske hensyn og militære- og forsvarsmessige behov» (ICBL-CMC 2018b). Alle disse statene er i besittelse av klaseammunisjon.

Denne motkraften kommer utelukkende fra stater som ligger ved EUs yttergrense, og fire av disse grenser til Russland. Disse statene oppfatter tilsynelatende en direkte trussel fra sine naboland (Vlaskamp 2010: 12). I skjæringsfeltet mellom deres sikkerhetspolitiske hensyn, og normpresset fra Vest-Europa, er det de sikkerhetspolitiske hensynene som tilsynelatende blir mest vektlagt.

Jeg argumenterer for at Latvia og Litauen blir dratt mellom to sett av normer. Et sett av normer stammer fra Vest-Europa og taler for nedrustning av klaseammunisjon. Et annet sett av normer kommer fra de østeuropeiske statene, mange ved EUs østlige yttergrense, hvor sikkerhetspolitiske hensyn er mer relevante. Latvia har i tiden etter den kalde krigen hatt et mer anstrengt forhold til Russland enn Litauen. Dette kan illustreres ved at mens forholdet mellom Russland og Latvia ved tusenårsskiftet var preget av diplomatisk krise, var møtene mellom

Russland og Litauen preget av pragmatisme og løfter om varmere relasjoner. Latvia gjorde også i en periode krav på et lite stykke russisk territorium (Aalto 2003: 576-7).

Funnene fra analysen foreslår at det er de to landenes ulike forhold til Russland som har avgjort hvilket normsett de to landene har tatt til seg. Operasjonaliseringen av sikkerhetspolitisk kostnad ved tilslutning, som jeg bruker i mine analyser, hvorvidt en stat har hatt den aktuelle våpentypen, er svært smal. Ideelt sett skulle kasusnærheten som QCA forutsetter å ha, avdekket stater som Latvia, med et anstrengt forhold til sitt naboland, hvor den sikkerhetspolitiske kostnaden ved tilslutning kan være stor selv om staten ikke har våpentypen selv.

Gjennom den analytiske reduksjonen forut for *Løsningsformel 5.3* ble betingelsen sivilsamfunn for nedrustning fjernet som en overflødig betingelse. Blant de baltiske statene er det bare Latvia som har en partnerorganisasjon av ICBL-CMC. Undersøkelsene av de baltiske statene bygger dermed opp under de uklare resultatene angående i hvilken grad normentreprenører innad i en stat kan forklare variasjonen i hvor raskt og hvor forpliktende stater slutter seg til nedrustningsavtaler.

Når det gjelder tilslutning til Konvensjonen om klaseammunisjon, fremstår Litauen som en avvikende stat i et østeuropeisk fellesskap, men som en del av flertallet i Europa forøvrig. Baltikum-statene er gode kandidater for mer intensive fremtidige komparative analyser av hvilken rolle normpress spiller når stater skal ta beslutningen om å slutte seg til nedrustningsavtaler.

Oppsummering

Den kvalitativt komparative analysen av staters tilslutning til KMK-avtalene støtter opp under funnene fra det foregående analysesettet av Forbudstraktaten mot atomvåpen. Blant stater hvor tilslutning ikke medfører en stor sikkerhetspolitisk kostnad, er regionalt normpress en tilstrekkelig vei til at stater slutter seg til nedrustningsavtaler. Når det gjelder Forbudstraktaten mot atomvåpen gjelder dette tilslutning på laveste nivå, nemlig å stemme for opprettelsen av avtalen, mens angående KMK-avtalene gjelder det tilslutning i form av signering.

En tykkere undersøkelse har blitt utført av et tilsynelatende avvikende kasus, nemlig Latvia i sammenheng med Konvensjonen om klaseammunisjon. Latvia så ifølge min modell og mine operasjonaliseringer ut til å ha alle forutsetninger for å slutte seg til avtalen. Ifølge min modell ble staten utsatt for stort normpress, og tilslutning skulle ikke medføre stor sikkerhetspolitisk kostnad. I tillegg har Latvia en partnerorganisasjon av ICBL-CMC. Undersøkelsene antyder for det første at en bredere definisjon av hva som medfører en stor sikkerhetspo-

litisk kostnad er nødvendig. Latvias anstrengte forhold til Russland kan medvirke til at staten ikke sluttet seg til Konvensjonen om klaseammunisjon. For det andre antyder undersøkelsene at normfellesskap kan variere innenfor de regionene jeg har definert. I sammenheng med Konvensjonen om klaseammunisjon ser Vest- og Øst-Europa ut til å ha institusjonalisert nedrustningsnormen i ulik grad.

Analyse av stater som ikke slutter seg til

På grunn av mengderelasjoners asymmetri, har jeg også i analysen av KMK-avtalene undersøkt hvilke forhold som må ligge til rette for at utfallet *ikke* inntreffer. Jeg har sammenfattet det rå datamaterialet i en ny sannhetstabell hvor utfallet er å *ikke signere KMK-avtalene*. Sannhetstabellen er lagt ved oppgaven som Tabell V.8.

Selv med en lav konsistensterskel på 0,75 inneholder sannhetstabellen bare motstridende konfigurasjoner. Den konfigurasjonen hvor alle fremmere er fraværende og hemmeren er nærværende ($g * r * o * S$) leder til det negative utfallet med en konsistens på 0,61, og er konfigurasjonen med nest høyest konsistens i sannhetstabellen. Grupperingen til denne konfigurasjonen omfatter 24 stater, alle i forbindelse med Konvensjonen om klaseammunisjon. Disse statene er 6 stater fra Midtøsten og Nord-Afrika, 3 stater fra Sentral-Asia, 2 stater i Afrika sør for Sahara samt Moldova, Singapore, Kina, Nord-Korea og Kuba. Konfigurasjonen med høyest konsistens er identisk med den over, med unntak av at den har nærvær av sivilsamfunn for nedrustning ($g * r * O * S$).

Sannhetstabellen over de negative kasusene viser ingen umiddelbare svakheter ved modellen. Grunnen til at ingen av konfigurasjonene er konsistente kan tyde på at betingelsene i analysen er av en slik art at de bedre forklarer hvorfor stater har signert, enn hvorfor stater ikke har signert avtalen.

5.2 Statistisk analyse – signering

Resultatene av OLS-regresjonen, hvor avhengig variabel er hvorvidt og hvor raskt en stat signerte KMK-avtalene, fremkommer av Tabell 5.2 under.

Tabell 5.2: OLS-regresjonsmodell.

Tilslutning til KMK-avtalene i form av hvorvidt og hvor raskt stater signerte avtalene.

Globalt normpress	0,333 *** (0,102)
Regionalt normpress	0,548 *** (0,043)
Sivilsamfunn for nedrustning	0,049 (0,036)
Sikkerhetspolitisk kostnad	-0,144 *** (0,356)
Konstantledd	0,222 *** (0,641)
N	591
R ²	0,277
Justert R ²	0,272
Signifikant variasjon med F-test (sig.nivå)	Ja (***)
Signifikansnivå gitt ved: * p<0.1, ** p<0.05, *** p<0.01.	

I tillegg til å gi en generell støtte til modellens antakelser, understøtter resultatene fra den statistiske analysen i det store og hele funnene fra den kvalitativt komparative analysen. Både globalt og regionalt normpress har en signifikant positiv sammenheng med staters tilslutning til KMK-avtalene. Sikkerhetspolitisk kostnad har en signifikant negativ sammenheng med staters tilslutning. Sivilsamfunn for nedrustning er svakt positivt assosiert med staters tilslutning, men dette estimatet er ikke statistisk signifikant.

5.3 QCA av KMK-avtalene – ratifisering

I dette avsnittet gjennomfører jeg en ny QCA av KMK-avtalene. Denne analysen måler tilslutning som hvorvidt og hvor raskt en stat *ratifiserte* avtalen. Betingelsene jeg har tatt med i denne analysen er tilsvarende den foregående: globalt og regionalt normpress, sivilsamfunn for nedrustning og sikkerhetspolitisk kostnad. Regionalt normpress har også her blitt målt i form av signering under normkaskaden når avtalene åpnet for tilslutning.

Sannhetstabell og analytisk reduksjon

Det rå datamaterialet har blitt sammenfattet i en sannhetstabell som er lagt ved oppgaven som Tabell V.9. Med en konsistensterskel på 0,83 og en frekvensterskel på ti, inneholder

sannhetstabellen syv pålitelige veier til at stater ratifiserer KMK-avtalene og ni upålitelige veier. De syv pålitelige veiene kommer frem av *Løsningsformel 6.1* under.

Løsningsformel 6.1:

$$\begin{aligned}
 &G * R * o * s + G * r * o * s + \\
 &G * R * O * S + g * R * o * s + \\
 &G * R * O * s + G * R * o * S + \\
 &g * R * O * s \rightarrow \textit{Tilslutning}
 \end{aligned}$$

Løsningsformel 6.1 er vanskelig å kommentere kvalitativt da den inneholder syv primæruttrykk, som representerer henholdsvis 115, 85, 49, 28, 27, 26 og 18 stater. Ingen betingelser er nærværende eller fraværende i alle primæruttrykkene. Gjennom to runder med parvise sammenlikninger blir løsningsformelen redusert til først 8 mer sparsommelige primærimplikanter, deretter til 3 primærimplikanter, slik det fremkommer av *Løsningsformel 6.2* og *Løsningsformel 6.3* under.

Løsningsformel 6.2:

$$\begin{aligned}
 &G * o * s + R * o * s + G * R * s + \\
 &G * R * o + G * R * O + G * R * S + \\
 &R * O * s \rightarrow \textit{Tilslutning}
 \end{aligned}$$

Løsningsformel 6.3:

$$G * o * s + R * s + G * R \rightarrow \textit{Tilslutning}$$

Som en del av den logiske minimeringen, fører ikke implisering til ytterligere reduksjon, og det finnes ingen overflødige gjenværende begreper. Sannhetstabellen inneholder ingen uobserverte konfigurasjoner som kan brukes som forenklete forutsetninger, og *Løsningsformel 6.3* tilsvarer derfor kompleks løsning, og er den endelige løsningsformelen i den analytiske reduksjonen.

Dekning og konsistens

Løsningsformel 6.3 består av tre primærimplikanter som alle hver for seg representerer en pålitelig vei til at stater ratifiserer KMK-avtalene. Den første primærimplikanten ($G * o * s$) dekker

stater som har blitt utsatt for betydelig globalt normpress (G) i kombinasjon med at de ikke har noen partnerorganisasjon (o) av en nedrustningskampanje, og ikke har hatt den aktuelle våpentypen (s). Det at nærvær av fremmeren globalt normpress og fravær av hemmeren sikkerhetspolitisk kostnad fører til tilslutning, er i tråd med teorien. Det at fravær av fremmeren sivilsamfunn for nedrustning også er en del av den pålitelige veien til utfallet, er mer overraskende.

Denne primærimplikanten har en konsistens på 0,94, en rå dekning på 0,40 og en unik dekning på 0,11. Den rå dekningen indikerer altså andelen av kasus der utfallet er til stede som er dekket av konfigurasjonen, mens den unike dekningen indikerer andelen som unikt er dekket av konfigurasjonen, altså at ingen andre konfigurasjoner dekker kasusene.

Denne første primærimplikanten dekker 155 stater i forbindelse med Kjemivåpenkonvensjonen og 45 stater i forbindelse med Minekonvensjonen. Det at et fravær av sivilsamfunn for nedrustning inngår i denne pålitelige veien til at stater ratifiserer KMK-avtalene, kan være på grunn av at kjemivåpenkonvensjonen ble forhandlet frem langs mer tradisjonelle, mellomstatlige kanaler. Til tross for at få stater hadde noen partnerorganisasjon av CWCC, har nær alle verdens stater sluttet seg til. Dette må ses i sammenheng med at et betydelig globalt normpress er tilstede og at bare 14 stater selv har hatt kjemiske våpen.

Når det gjelder de 45 statene i forbindelse med Minekonvensjonen, er det vanskeligere å forklare hvorfor fravær av sivilsamfunn for nedrustning inngår i en pålitelig vei til at stater ratifiserer avtalen. Statene det gjelder er 10 stater fra Afrika sør for Sahara, 9 øystater fra Karibia, 8 øystater fra Stillehavet, 8 småstater fra Vest-Europa, 4 stater fra Latin-Amerika, 2 stater fra Midt-Østen samt Estland, Bhutan og Maldivene. De fleste av disse statene er små stater, og 25 av dem er små øystater. Det gir intuitivt mening at en mindre andel blant små stater har partnerorganisasjoner av en nedrustningskampanje. Disse funnene kan også indikere at spesielt små øystater har en iboende tilbøyelighet til å slutte seg til nedrustningsavtalene i mitt utvalg enn større fastlandsstater. Disse resonnementene antyder at denne primærimplikanten er basert på et noe vakkende teoretisk grunnlag, og jeg har derfor ikke lagt stor vekt på denne veien til utfallet.

Den andre primærimplikanten ($R * s$) dekker stater som har blitt utsatt for stort regionalt normpress og som ikke har hatt den aktuelle våpentypen. Statene som er dekket av primærimplikanten, er 105 stater i forbindelse med Kjemivåpenkonvensjonen, 37 stater i forbindelse med Minekonvensjonen og 46 stater i forbindelse med Konvensjonen om klaseammunisjon. Primærimplikanten inneholder den samme kombinasjonen av betingelser som ved den første

analysen av Forbudstraktaten mot atomvåpen, samt av den foregående analysen av KMK-avtalene. Dette funnet tyder dermed på at regionalt normpress er en viktig betingelse når variasjon skal forklares, på tvers av alle nedrustningsavtalene i mitt utvalg. Forklaringskraften til regionalt normpress kommer imidlertid bare til syne blant stater der tilslutning ikke medfører en stor sikkerhetspolitisk kostnad. Denne primærimplikanten er nokså pålitelig med en konsistens på 0,82. Med en rå dekning på 0,45 og en unik dekning på 0,08, representerer primærimplikanten en empirisk viktig vei til at stater ratifiserer.

Den tredje primærimplikanten ($G * R$) dekker stater som både har blitt utsatt for betydelig regionalt og globalt normpress. Kombinasjonen av at en høy andel både globalt og i en stats region signerer en avtale i dagene etter at den åpner for tilslutning – i løpet av normens kaskade – er med andre ord en god indikator på om staten selv vil ratifisere avtalen. Denne primærimplikanten har en konsistens på 0,90, en rå dekning på 0,56 og en unik dekning på 0,20. Dette er med andre ord en svært pålitelig vei til at stater ratifiserer, og den primærimplikanten med størst empirisk viktighet. Primærimplikanten dekker 108 stater i sammenheng med Kjemivåpenkonvensjonen og 109 stater i sammenheng med Minekonvensjonen.

Analyse av stater som ikke slutter seg til

Sannhetstabellen til analysen av hvor utfallet er å *ikke ratifisere KMK-avtalene*, er lagt ved oppgaven som Tabell V.10. Med en konsistensterskel på 0,82 inneholder sannhetstabellen to pålitelige veier til at stater *ikke* ratifiserer KMK-avtalene og fjorten upålitelige veier. De to pålitelige veiene kommer frem av *Løsningsformel 7.1* under.

Løsningsformel 7.1:

$g * r * o * S + g * r * O * S \rightarrow$ Ikke tilslutning

Løsningsformel 7.1 inneholder to primæruttrykk som hver for seg beskriver pålitelige veier til at stater ikke ratifiserer KMK-avtalene. I det første primæruttrykket er alle fremmere fraværende og hemmeren nærværende. Alt ligger med andre ord til rette for at utfallet *ikke* skal forekomme. Den eneste forskjellen i det andre primæruttrykket er av sivilsamfunn for nedrustning (O) er til stede. Gjennom parvis sammenlikning er *Løsningsformel 7.2* generert.

Løsningsformel 7.2:

$g * r * S \rightarrow$ utfall

Sannhetstabellen inneholder ingen uobserverte konfigurasjoner som kan brukes som forenklete forutsetninger, og *Løsningsformel 7.2* tilsvarer derfor kompleks løsning, og er den endelige løsningen i den analytiske reduksjonen. Løsningsformelen består av én primærimplikant som dekker stater som har blitt utsatt for betydelig globalt og regionalt normpress hvor tilslutning ikke medfører en betydelig sikkerhetspolitisk kostnad. Løsningsformelen har en konsistens på 0,85 og en dekning på 0,31, og dekker 47 stater i forbindelse med Konvensjonen om klaseammunisjon. Denne veien til utfallet er nokså pålitelig, men har noe lav empirisk viktighet. Det at denne veien bare dekker stater i forbindelse med Konvensjonen om klaseammunisjon svekker relevansen til denne primærimplikanten. Det er fortsatt en interessant observasjon at i Forbudstraktaten mot atomvåpens tilfelle var nærvær av stor sikkerhetspolitisk kostnad *i seg selv* en pålitelig vei til at stater ikke slutter seg til, mens i Konvensjonen om klaseammunisjons tilfelle er nærvær av stor sikkerhetspolitisk kostnad i samspill med fravær av både globalt og regionalt normpress en pålitelig vei.

5.4 Statistisk analyse av KMK-avtalene – ratifisering

Resultatene av OLS-regresjonen, hvor avhengig variabel er hvorvidt og hvor raskt en stat ratifiserer KMK-avtalene, fremkommer av Tabell 5.3 under.

Tabell 5.3: OLS-regresjonsmodell.	
Tilslutning til KMK-avtalene i form av hvorvidt og hvor raskt stater ratifiserte avtalene.	
Globalt normpress	0.628 *** (0.075)
Regionalt normpress	0.327 *** (0.032)
Sivilsamfunn for nedrustning	0.066 ** (0.026)
Sikkerhetspolitisk kostnad	-0.192 *** (0.026)
Konstantledd	0.140 *** (0.047)
N	591
R ²	0,330
Justert R ²	0,325
Signifikant variasjon med F-test (sig.nivå)	Ja (***)
Signifikansnivå gitt ved: * p<0.1, ** p<0.05, *** p<0.01.	

Resultatene fra den statistiske analysen av tilslutning i form av ratifisering gjentar i all hovedsak resultatene fra analysen av tilslutning i form av signering. QCA og den statistiske analysen peker mot de samme funnene. I analysen av tilslutning i form av ratifisering er imidlertid effektestimater til sivilsamfunn for nedrustning statistisk signifikant, selv om det er nokså svakt.

5.5 Samlede resultater – signering og ratifisering

I dette kapitlet har jeg analysert et sett med analyser som tar for seg staters tilslutning til KMK-avtalene. Jeg har utført én analyse hvor utfallsvariabelen måler staters tilslutning i form av hvorvidt og hvor raskt statene signerte avtalene, og én i form av hvorvidt og hvor raskt de ratifiserte avtalene. Målet med analysene har vært å undersøke under hvilke betingelser normpress kan forklare variasjon i hvor raskt og hvor forpliktende stater slutter seg til nedrustningsavtaler.

Det viktigste funnet fra dette settet med analyser støtter opp under funnene fra analysesettet av Forbudstraktaten mot atomvåpen. Blant stater hvor tilslutning til KMK-avtalene ikke representerer en stor sikkerhetspolitisk kostnad – altså at de selv ikke har hatt våpentypen – representerer regionalt normpress en tilstrekkelig vei til at stater henholdsvis signerer og ratifiserer avtalen. Funnet dekker stater på tvers av alle KMK-avtalene, og har en nokså høy empirisk viktighet. Funnet får støtte av de tilhørende statistiske analysene, hvor regionalt normpress har en positiv signifikant sammenheng, og sikkerhetspolitisk kostnad har en negativ signifikant sammenheng med staters tilslutning. En undersøkelse av et tilsynelatende avvikende kasus, Latvia, i sammenheng med Konvensjonen om klaseammunisjon, har gitt støtte til disse funnene. Undersøkelsen har også bidratt til det generelle inntrykket av at min operasjonalisering av sikkerhetspolitisk kostnad, er for smal til å fange opp visse tilfeller der stater antar at tilslutning medfører en stor sikkerhetspolitisk kostnad.

Et annet betydelig funn er at andelen stater globalt og i en stats region som signerer en avtale i løpet av normens kaskade, er en god indikator på om staten selv vil ratifisere KMK-avtalene. Dette funnet kommer til syne ved at stort globalt og regionalt normpress representerer en tilstrekkelig vei til at stater signerer KMK-avtalene. Denne veien til utfallet er svært pålitelig og dekker stater i forbindelse med Kjemivåpenkonvensjonen og Minekonvensjonen.

Endelig har én tilstrekkelig vei til at stater *ikke* ratifiserer KMK-avtalene blitt avdekket. Blant stater hvor tilslutning til avtalene representerer en stor sikkerhetspolitisk kostnad, repre-

senterer fravær av både globalt og regionalt normpress en tilstrekkelig vei til at stater ikke slutter seg til KMK-avtalene ved ratifisering. Dette er et noe mer komplekst uttrykk enn den veien som ble avdekket for at stater ikke signerer Forbudstraktaten mot atomvåpen. Dette kan ha å gjøre med den operasjonaliseringen av sikkerhetspolitisk kostnad jeg bruker. Det å være under en atomparaply må sies å være et større sikkerhetspolitisk hensyn enn å ha hatt en av våpentypene som KMK-avtalene omhandler.

Endelig gir heller ikke dette settet med analyser tydelig støtte til at normentreprenører i form av et sivilsamfunn for nedrustning inngår i noen pålitelige veier til at stater slutter seg til. I begge de statistiske analysene er sivilsamfunn for nedrustning positivt assosiert med tilslutning, men effektene er nokså svake.

6 Konklusjon

Normer blir av statlige og ikke-statlige aktører verden over tilskrevet en stor betydning når ulike nedrustningsinitiativ diskuteres. Den offentlige diskursen på dette feltet er likevel i stor grad basert på synsing. Funnene jeg her presenterer, tilbyr empiribasert kunnskap om hvilken rolle normer har når stater skal slutte seg til nedrustningsavtaler. Målet med denne oppgaven har vært å undersøke under hvilke betingelser normpress kan forklare variasjonen i hvor raskt og hvor forpliktende stater slutter seg til nedrustningsavtaler. For å svare på dette spørsmålet, har jeg har utført to sett med analyser. Ett sett har vært av tilslutning til Forbudstraktaten mot atomvåpen, og ett sett har vært av tilslutning til Kjemivåpenkonvensjonen, Minekonvensjonen og Konvensjonen om klaseammunisjon (KMK-avtalene).

Funnene mine peker mot noen interessante konklusjoner som fremhever normpress som et viktig, dog underordnet hensyn når stater skal slutte seg til nedrustningsavtaler. Med dette mener jeg at i de tilfellene der en konflikt mellom sikkerhetspolitiske interesser og normpress oppstår, så kommer normpress i andre rekke. Funnene mine peker for det første mot at normpress bare kan forklare variasjon i hvor raskt og hvor forpliktende stater slutter seg til nedrustningsavtaler i de tilfellene hvor tilslutning ikke medfører en stor sikkerhetspolitisk kostnad. I disse tilfellene representerer normpress en tilstrekkelig vei til at stater slutter seg til. Dette funnet gjelder på tvers av alle nedrustningsavtalene jeg analyserer, men noen presiseringer må til.

Når det gjelder Forbudstraktaten mot atomvåpen, er dette funnet begrenset til at normpress bare kan forklare variasjon i tilslutning på et lavt nivå av forpliktelse, nemlig det å stemme for opprettelsen av avtalen. I analysen hvor tilslutning er begrenset til å gjelde signering og ratifisering, inngår ikke regionalt normpress i noen pålitelige veier til at stater slutter seg til. En annen nyanse i forbindelse med Forbudstraktaten mot atomvåpen er at normpress best kan forklare variasjonen i forpliktelse blant stater som ikke regnes som sårbare stater.

Den andre konklusjonen funnene mine peker mot, er beslektet med den første. Funnene indikerer at hvis tilslutning til en nedrustningsavtale medfører en stor sikkerhetspolitisk kostnad, representerer dette en tilstrekkelig vei til at stater *ikke* slutter seg til. Dette funnet er tydelig når det gjelder Forbudstraktaten mot atomvåpen, men i analysen av de øvrige avtalene får denne påstanden støtte bare så lenge staten verken har vært utsatt for regionalt eller globalt normpress. Denne veien til at stater ikke ratifiserer, er bare dekket av stater i forbindelse

med Konvensjonen om klaseammunisjon. Denne forskjellen kan skyldes måten sikkerhetspolitisk kostnad er blitt operasjonalisert. Når det gjelder Forbudstraktaten mot atomvåpen, anses det å ha atomvåpen eller det å være under en atomparaply å være en sentral del av staters sikkerhetsstrategi. Når det gjelder de øvrige avtalene, tilsier ikke besittelse av de ulike våpentypene at våpnene nødvendigvis er sentrale for statens sikkerhet.

Et sivilsamfunn innad i en stat er positivt assosiert med tilslutning til alle nedrustningsavtalene. Hvorvidt en stat har en partnerorganisasjon av en nedrustningskampanje, inngår likevel ikke i noen pålitelige veier til at stater slutter seg til. Mer intensive kasusstudier bygger opp under de noe uklare funnene vedrørende sivilsamfunnets rolle. Mens litteraturen fremhever det globale sivilsamfunnet i etableringen av nedrustningsavtaler, trengs det grundigere undersøkelser av hvordan sivilsamfunn innad i stater påvirker staters tilslutning.

Funnene som disse konklusjonene utledes fra, har blitt avdekket ved å bruke kvalitativ komparativ analyse (QCA). QCA er et velegnet metodisk verktøy for å avdekke kausal kompleksitet, hvor flere ulike kausale betingelser eller kombinasjoner av kausale betingelser på samme tid kan representere tilstrekkelige veier til at stater slutter seg til nedrustningsavtaler. QCA representerer derfor et velegnet metodisk verktøy til å gi svar på min problemstilling. Statistiske analyser har blitt anvendt for å understøtte funnene fra QCA. Ved å fremheve tendens og korrelasjon, kaster de statistiske analysene lys over en annen side av sammenhengen mellom normpress og staters tilslutning. Som en del av den kvalitativt komparative analysen, har jeg gjort mer intensive undersøkelser av noen interessante kasus. Undersøkelser av kasus som Latvia i forbindelse med Konvensjonen om klaseammunisjon og Singapore i forbindelse med Forbudstraktaten mot atomvåpen, har gitt støtte til konklusjonen om at normpress kan forklare variasjon i hvor raskt og hvor forpliktende stater slutter seg til nedrustningsavtaler, bare i de tilfellene hvor tilslutning ikke representerer en stor sikkerhetspolitisk kostnad.

Jeg har argumentert for at det finnes et skjæringsfelt mellom staters rasjonalistiske tankegang med fokus på sikkerhetsinteresser, og en mer konstruktivistisk ide om et normpress som stater blir påvirket av. Jeg har ut fra dette undersøkt hvordan normpress inngår i defineringen av staters nasjonale interesser på et felt hvor rasjonalistiske sikkerhetshensyn tradisjonelt har stått sterkt.

Basert på Finnemore og Sikkink (1998) sin forskning på normers livssyklus, har jeg argumentert for at man i ulike tidsvinduer i etableringen av de ulike avtalene i varierende grad kan observere tilslutningsbølger med kjennetegnene til en normkaskade. Disse tidsvinduene kommer til syne som perioder hvor en fortetning av stater kan observeres. Dette utspiller seg

når stater stemmer for opprettelsen av, signerer eller ratifiserer avtalene. Det er normers påvirkningskraft i løpet av disse tidsvinduene jeg har undersøkt.

Funnene presentert her, og måten de er fremskaffet på, fyller et påfallende hull i litteraturen som omhandler etableringen av og tilslutning til nedrustningsavtaler. Mens spørsmålet som gjerne blir besvart i sammenheng med nedrustningsavtaler er hvordan avtalene ble etablert, stiller jeg heller spørsmålet *under hvilke omstendigheter slutter stater seg til?* Mens normpress i sammenheng med mellomstatlige forpliktelser på andre felt har vært gjenstand for grundige kvantitative analyser, har denne tilnærmingen vært neglisjert når det gjelder nedrustningsavtaler. Ved å kvantitativt måle normpress i sammenheng med nedrustningsavtaler, har jeg overført og videreført forskningen som har blitt gjort på blant annet menneskerettighetsavtaler, til et felt hvor normer ikke er forventet å ha like stort spillerom (ibid.).

Funnene som her er presentert, styrker og nyanserer forskningen som har blitt gjort på normpress sin rolle når stater skal slutte seg til mellomstatlige forpliktelser. Simmons (2000) sine funn indikerer at staters tilslutning til mellomstatlige forpliktelser som handler om monetære spørsmål, blir påvirket av andre staters tilslutning både på globalt og regionalt nivå. Hathaway (2007) og Simmons (2002), med sin forskning på menneskerettighetsavtaler, støtter denne konklusjonen. Det samme gjør Goodliffe og Hawkins (2006), som også legger til at tilslutning til mellomstatlige avtaler ikke medfører den samme kostnaden for alle stater, og at denne variasjonen i stor grad påvirker staters tilslutning.

Mine undersøkelser av nedrustningsavtaler støtter i all hovedsak disse konklusjonene. Funnene mine gir støtte til betydningen av regionalt normpress og (i noe mindre grad) globalt normpress, og understreker hvor viktig variasjonen i den sikkerhetspolitiske kostnaden ved tilslutning er. Funnene er med andre ord robuste på tvers av saksfelt, men akkurat hvilken rolle normpress spiller må sies å variere mellom disse ulike saksfeltene. Funnene mine er tydelige på at der grunnleggende sikkerhestpolitiske hensyn spiller inn, kommer normpress i andre rekke.

Hvilke konkrete kausalmekanismer som virker inn når stater utsettes for normpress, forblir uklart. En rasjonalistisk tilnærming til normer fremsetter argumenter om at stater følger normer på grunn av de belønningene som tilslutning fører med seg, samt de sanksjonene et normbrudd fører med seg. Mer konstruktivistiske tilnærminger hevder at stater slutter seg til normer fordi de blir overbevist om at adferden som normen representerer er den eneste anstendige eller passende for en gitt identitet. En tredje tilnærming er at stater slutter seg til normer etter prosesser preget av argumentasjon, diskusjon og overtalelser.

Funnene presentert her, kan ikke løsrive disse tilnærmingene fra hverandre, men kan sies å gi støtte til Risse og Sikkink (1999) sine argumenter. På et tidlig stadium, som i Forbudstraktaten mot atomvåpens tilfelle, når staters motstand mot en norm er stor, kan konsekvensens logikk være tydeligere. Når stater går i dialog med hverandre og blir villige til å sette spørsmålsteget ved egne antakelser, som i de øvrige avtalenes tilfeller, kan anstendighetens logikk få mer spillerom. Et massivt press fra det globale sivilsamfunnet, især i forbindelse med de tre nyeste avtalene, kan også tyde på at argumentasjon og overtalelse har hatt betydning. Når det gjelder Forbudstraktaten mot atomvåpen, har imidlertid sivilsamfunnets argumenter om de uetiske sidene ved atomvåpen fått tilsvaret, noe som kan eksemplifiseres med Heather Williams sin artikkel fra 2016, med tittelen «Why a Nuclear Weapons Ban is Unethical (For Now)». Her kan argumentasjonens logikk observeres, men med argumenter fra både tilhengere og motstandere av Forbudstraktaten mot atomvåpen. Denne uklare kausalmekanismen fordrer studier av det som kan ses på som en naturlig forlengelse av min problemstilling, nemlig *hvordan påvirker egentlig normpress staters oppførsel?*

Diskusjonen og funnene som er presentert her, har også samfunnsmessig relevans. Nasjonale beslutningstakere som må ta stilling til en eventuell tilslutning til nedrustningsavtaler, kan ha interesse av å få dypere kunnskap om normers rolle. I mange NATO-land, Norge inkludert, er det en pågående offentlig debatt om hvorvidt en eventuell tilslutning til Forbudstraktaten mot atomvåpen kan styrke en norm som vil presse andre NATO-land til å slutte seg til. Funnene presentert her, indikerer ikke at dette vil være tilfellet så lenge tilslutning medfører en betydelig sikkerhetspolitisk kostnad. Med dagens klima i det internasjonale systemet og med NATO-samarbeidets nåværende form, er det vanskelig å se for seg at en NATO-stats tilslutning til Forbudstraktaten mot atomvåpen ikke vil anses som en stor sikkerhetspolitisk kostnad for staten. Finnemore og Sikkink (1998: 916) argumenterer for at empiriske analyser gjentatte ganger har vist hvordan folks ideer om hva som er *det gode* og hva som *bør være* i verden, blir gjort om til politiske realiteter. Funnene presentert her støtter dette utsagnet, med forbeholdet «så lenge disse ideene ikke går på akkord med staters sikkerhetspolitiske interesser».

De svarene denne oppgaven har bidratt med, åpner for en rekke nye spørsmål. Jeg argumenterer for at mye av teorien som har blitt utviklet om hvordan normer utvikler seg, spres og virker på stater, har en iboende skjevhet. Denne skjevheten kommer til syne ved at teorien ikke er like anvendbar når det gjelder stater som ikke passer i kategorien utviklede, demokratiske stater, hvor et sivilsamfunn får reelt spillerom, og regjeringen må stå til ansvar for sine

handlinger gjennom demokratiske valg. Min modell har vist seg å ikke passe til å forklare tilslutning blant sårbare stater, noe som støtter opp under dette argumentet. Mine uklare funn vedrørende betydningen til sivilsamfunn innad i en stat kan ha med denne skjevheten å gjøre. Mer forskning er nødvendig på hvordan normer på ulik måte utvikler seg, spres og virker på ulike typer stater.

Funnene som her har blitt presentert, kaster lys over diskusjonen om skjæringsfeltet mellom staters rasjonalistiske tankegang om nasjonale sikkerhetspolitiske interesser og ideen om et normpress som stater blir påvirket av. Normers tydelige, men begrensede rolle peker mot spesielt ett viktig spørsmål for utviklingen til nåværende og fremtidige nedrustningsavtaler. Det essensielle spørsmålet for å gjøre nedrustningsavtaler mer effektive er: Hvordan kan den sikkerhetspolitiske kostnaden ved tilslutning minimeres? Normer blir ofte snakket om i store ord. For at de skal få avgjørende betydning, er det dette spørsmålet som må besvares.

Litteraturliste

- Aalto, P. (2003). Revisiting the security/identity puzzle in Russo-Estonian relations. *Journal of Peace Research*, 40(5): 573-591.
- Abolition 2000 (2018). *Kazakhstan becomes 57th country to sign the Nuclear Ban Treaty*. Tilgjengelig fra: <http://www.abolition2000.org/en/news/2018/03/03/kazakhstan-becomes-57th-country-to-sign-the-nuclear-ban-treaty/> (Hentet 24.4.19).
- ACA (Arms Control Association) (2018). *Chemical and Biological Weapons Status at a Glance*. Tilgjengelig fra: <https://www.armscontrol.org/factsheets/cbwprolif> (Hentet: 14.4.19).
- Adcock, R. og Collier, D. (2001). Measurement Validity: A Shared Standard for Qualitative and Quantitative Research. *American Political Science Review*, 95(3): 529-546.
- Albin, C. og Druckman, D. (2014). Bargaining over Weapons: Justice and Effectiveness in Arms Control Negotiations. *International Negotiation*, 19(3): 426-458.
- Atwood, D. C. (2002). NGOs and Disarmament: views from the coal face. *Disarmament Forum I*: 5-14.
- Axelrod, R. (1986). An evolutionary approach to norms. *American political science review*, 80(4): 1095-1111.
- Barnett, M. (2014). Social constructivism. I J. Baylis, S. Smith og P. Owens (red.) *The Globalization of World Politics. An introduction to international relations* (s. 155-168). Oxford: Oxford University Press.
- Bell, M. (2015). Beyond Emboldenment. How Acquiring Nuclear Weapons Can Change Foreign Policy. *International Security*, 40(1): 87-119.
- Berg-Schlosser, D. og De Meur, G. (2009). Comparative Research Design: Case and Variable Selection. I B. Rihoux og C. C. Ragin (red.) *Configurational Comparative Methods. Qualitative Comparative Analysis (QCA) and Related Techniques* (s. 19-32). Thousand Oaks: Sage Publications.
- Borrie, J. (2014). Humanitarian reframing of nuclear weapons and the logic of a ban. *International Affairs*, 90(3): 625-646.
- Carlson, J. (2019). Is the NPT still relevant?—How to progress the NPT's disarmament provisions. *Journal for Peace and Nuclear Disarmament*: (just-accepted). Tilgjengelig fra: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/25751654.2019.1611187> (Hentet 7.5.19)
- Casey-Maslen, S. (2018). The Nuclear Weapons Prohibition Treaty: Interpreting the Ban on Assisting and Encouraging. *Arms Control Today* 48(8): 11-15.
- CMC (Cluster Munition Campaign) (2019a). *ICBL-CMC Members*. Tilgjengelig fra: <http://www.stopclustermunitions.org/en-gb/about-us/who-we-are/members/icbl-cmc-members.aspx#> (Hentet: 8.4.19).

- . (2019b). *Stockpilers of Cluster Munitions*. Tilgjengelig fra: <http://www.stopclustermunitions.org/en-gb/cluster-bombs/global-problem/stockpilers.aspx> (Hentet: 8.4.19).
- Cooper, A. F. (2002). Like-minded nations, NGOs, and the changing pattern of diplomacy within the UN system: An introductory perspective. I A. F. Cooper, J. English og R. Thakur (red.) *Enhancing global governance: Towards a new diplomacy?* (s. 1-18). Tokyo: United Nations University Press.
- Cronqvist, L. og Berg-Schlosser, D. (2009). Multi-Value QCA (mvQCA). I B. Rihoux og C. C. Ragin (red.) *Configurational Comparative Methods. Qualitative Comparative Analysis (QCA) and Related Techniques* (s. 69-86). Thousand Oaks: Sage Publications.
- CTBTO (Comprehensive Nuclear-Test-Ban Treaty Organization) (2019) *The Soviet Union's Nuclear Testing Programme*. Tilgjengelig fra: <https://www.ctbto.org/nuclear-testing/the-effects-of-nuclear-testing/the-soviet-unions-nuclear-testing-programme/> (Hentet 25.4.19)
- CWCC (Chemical Weapons Convention Coalition) (2019). *CWCC Members*. Tilgjengelig fra: <http://www.cwccoalition.org/cwcc-members/> (Hentet: 8.4.19).
- Docherty, B. (2010). Ending Civilian Suffering: The Purpose, Provisions, and Promise of Humanitarian Disarmament Law. *Austrian Review of International and European Law*, 15: 7-44.
- Dunne, T. og Schmidt, B. C. (2014). Realism. I J. Baylis, S. Smith og P. Owens (red.) *The Globalization of World Politics. An introduction to international relations* (s. 99-112). Oxford: Oxford University Press.
- Finnemore, M. (1996). *National Interests in International Society*. Ithaca: Cornell University Press.
- Finnemore, M. og Sikkink, K. (1998). International Norm Dynamics and Political Change. *International Organization*, 52(4): 887-917.
- FN (2017). *Conference to Negotiate Legally Binding Instrument Banning Nuclear Weapons Adopts Treaty by 122 Votes in Favour, 1 against, 1 Abstention*. Tilgjengelig fra: <https://www.un.org/press/en/2017/dc3723.doc.htm> (Hentet 13.5.19).
- Freedom House (2019). *United States*. Tilgjengelig fra: <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2019/united-states> (Hentet 10.3.19).
- Fuhrmann, M. og Lupu, Y. (2016). Do Arms Control Treaties Work? Assessing the Effectiveness of the Nuclear Nonproliferation Treaty. *International Studies Quarterly*, 60: 530-539.
- Fund for Peace (2017). *2017 Fragile States Index*. Tilgjengelig fra: <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/951171705-Fragile-States-Index-Annual-Report-2017.pdf> (Hentet 15.4.19).
- Goodliffe, J. og Hawkins, D. G. (2006). Explaining Commitment: States and the Convention against Torture. *The Journal of Politics*, 68(2): 358-371.
- Hathaway, O. A. (2007). Why Do Countries Commit to Human Rights Treaties?. *Journal of Conflict Resolution*, 51(4): 588-621.

- HRW (Human Rights Watch) (1999). *Antipersonnel landmine stockpiles and their destruction*. Tilgjengelig fra: <http://the-monitor.org/media/1419512/Antipersonnel-landmine-stockpiles-and-their-destruction.pdf> (Hentet: 8.4.19).
- Hymans, J. E. C. (2011). Veto Players, Nuclear Energy, and Nonproliferation. Domestic Institutional Barriers to a Japanese Bomb. *International Security*, 36(2): 154–189.
- ICAN (International Campaign to Abolish Nuclear Weapons) (2019). *Partner organizations*. Tilgjengelig fra: <http://www.icanw.org/campaign/partner-organizations/> (Hentet 8.4.19).
- ICBL-CMC (International Campaign to Ban Landmines-Cluster Munition Campaign) (2018a). *Landmine Monitor 2018*. Tilgjengelig fra: http://the-monitor.org/media/2918780/Landmine-Monitor-2018_final.pdf (Hentet: 4.3.19).
- . (2018b) *Estonia. Cluster Munition Ban Policy*. Tilgjengelig fra: <http://www.the-monitor.org/en-gb/reports/2019/estonia/cluster-munition-ban-policy.aspx> (Hentet: 23.4.19)
- . (2018c) *Latvia. Cluster Munition Ban Policy*. Tilgjengelig fra: <http://www.the-monitor.org/en-gb/reports/2018/latvia/cluster-munition-ban-policy.aspx> (Hentet 23.4.19)
- ILPI (International Law and Policy Institute) (2016) *Under my umbrella*. Tilgjengelig fra: <http://nwp.ilpi.org/?p=5380#CSTO> (Hentet 25.4.19).
- Jervis, R. (1978). Cooperation under the security dilemma. *World Politics*, 30(2): 167-214.
- Kasakhstans utenriksdepartement (2018). *Kazakhstan signs the Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons*. Tilgjengelig fra <http://mfa.gov.kz/en/urumqi/content-view/kazakstan-adrolyk-karua-tyjym-salu-turaly-sartka-kol-kojdy-3> (Hentet 17.3.19).
- Knudsen, O. F. (2018). nedrustning. *Store norske leksikon*. Tilgjengelig fra: <https://snl.no/nedrustning> (Hentet 1.4.19).
- Levite, A. E. (2002). Never Say Never Again. Nuclear Reversal Revisited. *International Security*, 27(3): 59-88.
- Lupu, Y. (2016). Why Do States Join Some Universal Treaties but Not Others? An Analysis of Treaty Commitment Preferences. *Journal of Conflict Resolution*, 60(7): 1219-1250.
- March, J. G. og Olsen, J. P. (1998). The Institutional Dynamics of International Political Orders. *International Organization*, 52(4): 943-969.
- McPhedran, M og Hebb, D. (2019). Why Was Canada Not in the Room for the Nuclear Ban Treaty?. I J. L. Black-Branch og D. Fleck (red.) *Nuclear Non-Proliferation in International Law - Volume IV* (s. 355-375). Haag: Asser Press.
- Mikkelsen, K. S. (2017). Negative case selection: Justifications and consequences for set-theoretic MMR. *Sociological Methods & Research*, 46(4): 739-771.
- Mukhatzhanova, G. (2017). The Nuclear Weapons Prohibition Treaty: Negotiations and Beyond. *Arms Control Today*, 47(7): 12-19.

- Müller, H., Becker-Jakob, U. og Seidler-Diekmann, T. (2013). Regime Conflicts and Norm Dynamics. Nuclear, Biological, and Chemical Weapons. I H. Müller og C. Wunderlich (red.) *Norm Dynamics in Multilateral Arms Control. Interests Conflicts and Justice* (s. 51-81). Athens: University of Georgia Press.
- Potter, W. C. (2017). Disarmament Diplomacy and the Nuclear Ban Treaty. *Survival*, 59(4): 75-108.
- Price, R. (1998). Reversing the Gun Sights: Transnational Civil Society Targets Land Mines. *International Organization*, 52(3): 613-644.
- Ragin, C. C. (1987). *The Comparative Method: Moving Beyond Qualitative and Quantitative Strategies*. Berkeley: University of California Press.
- . (2000). *Fuzzy-Set Social Science*. Chicago: University of Chicago Press.
- . (2006). Set relations in social research: Evaluating their consistency and coverage. *Political Analysis*, 14(3): 291-310.
- . (2008). *Redesigning Social Inquiry. Fuzzy Sets and Beyond*. Chicago: University of Chicago Press.
- . (2009). Qualitative Comparative Analysis Using Fuzzy Sets (fsQCA). I B. Rihoux og C. C. Ragin (red.) *Configurational Comparative Methods. Qualitative Comparative Analysis (QCA) and Related Techniques* (s. 87-121). Thousand Oaks: Sage Publications.
- Ramirez, F. O., Soysal, Y. og Shanahan, S. (1997). The Changing Logic of Political Citizenship: Cross-National Acquisition of Women's Suffrage Rights, 1890 to 1990. *American Sociological Review*, 62(5): 735-745.
- Regjeringen (2018). *Utredning om Traktaten om forbud mot kjernevåpen (Forbudstraktaten)*. Tilgjengelig fra: https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/utredning_forbudstraktat/id2614520/#synspunkter (Hentet: 18.4.19).
- Reus-Smit, C. (2014). International law. I J. Baylis, S. Smith og P. Owens (red.) *The Globalization of World Politics. An introduction to international relations* (s. 274-288). Oxford: Oxford University Press.
- Rietiker, D. (2017). *Humanization of Arms Control: Paving the Way for a World Free of Nuclear Weapons*. New York: Routledge.
- . (2019). The Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons: A Further Confirmation of the Human- and Victim-Centred Trend in Arms Control Law. I J. L. Black-Branch og D. Fleck (red.) *Nuclear Non-Proliferation in International Law - Volume IV* (s. 325-353). Haag: Asser Press.
- Rihoux, B. og De Meur, G. (2009). Crisp-Set Qualitative Comparative Analysis (csQCA). I B. Rihoux og C. C. Ragin (red.) *Configurational Comparative Methods. Qualitative Comparative Analysis (QCA) and Related Techniques* (s. 33-68). Thousand Oaks: Sage Publications.

- Rihoux, B., Ragin, C. C., Yamasaki, S. og Bol, D. (2009). Conclusions—The Way(s) Ahead. I B. Rihoux og C. C. Ragin (red.) *Configurational Comparative Methods. Qualitative Comparative Analysis (QCA) and Related Techniques* (s. 167-177). Thousand Oaks: Sage Publications.
- Risse, T. (2000). "Let's argue!": communicative action in world politics. *International organization*, 54(1): 1-39.
- Risse, T. og Sikkink, K. (1999). The Socialization of International Human Rights Norms into Domestic Practices: Introduction. I T. Risse, S. C. Ropp og K. Sikkink (red.) *The Power of Human Rights: International Norms and Domestic Change* (s. 1-38). Cambridge: Cambridge University Press.
- Schimmelfennig, F. (2001). The Community Trap: Liberal Norms, Rhetorical Action, and the Eastern Enlargement of the European Union. *International Organization*, 55(1): 47-80.
- Schneider, C. Q. og Wagemann, C. (2010). Standards of Good Practice in Qualitative Comparative Analysis (QCA) and Fuzzy-Sets. *Comparative Sociology*, 9(3): 397-418.
- . (2012). *Set-Theoretic Methods for the Social Sciences: A Guide to Qualitative Comparative Analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sending, O. J. (2002). Constitution, Choice and Change: Problems with the Logic of Appropriateness' and its Use in Constructivist Theory. *European Journal of International Relations*, 8(4): 443-470.
- Shapcott, R. (2014). International ethics. I J. Baylis, S. Smith og P. Owens (red.) *The Globalization of World Politics. An introduction to international relations* (s. 198-211). Oxford: Oxford University Press.
- Simmons, B. (2000). International Law and State Behavior: Commitment and Compliance in International Monetary Affairs. *The American Political Science Review*, 94(4): 819-835.
- . (2002). Why commit? Explaining state acceptance of international human rights obligations. *Park City Conference on Delegation to International Organizations*, Brigham Young University, Provo, Utah, 3.-4. mai.
- Snyder, G. H. og Diesing, P. (1977). *Conflict among Nations: Bargaining, Decision Making and System Structure in International Crises*. Princeton: Princeton University Press.
- Stratfor (2010). *Russia: The Nuclear Umbrella and the CSTO*. Tilgjengelig fra: <https://world-view.stratfor.com/article/russia-nuclear-umbrella-and-csto> (Hentet: 24.4.19).
- Stokke, O. S. 2007. Qualitative comparative analysis, shaming, and international regime effectiveness. *Journal of Business Research*, 60: 501-511.
- . (2012). *Disaggregating International Regimes: A New Approach to Evaluation and Comparison*. Cambridge: MIT Press.
- Tannenwald, N. (1999). The Nuclear Taboo: The United States and the Normative Basis of Nuclear Non-Use. *International Organization*, 53(3): 433-468.

- Tertrais, B. (2011). Security guarantees and nuclear non-proliferation. *Fondation pour la Recherche Stratégique*, 14(11): 1-15.
- Thee, M. (1977). Arms Control: The Retreat From Disarmament. The Record to Date and the Search for Alternatives. *Journal of Peace Research*, 2(14): 95-114.
- Tow, W. T. (2016). US–Southeast Asia Relations in the Age of the Rebalance. *Southeast Asian Affairs*: 35-54.
- United Nations Treaty Collection (2019). *United Nations Treaty Series Online*. Tilgjengelig fra: https://treaties.un.org/Pages/Content.aspx?path=DB/UNTS/pageIntro_en.xml (Hentet: 1.4.19).
- Utgoff, V. A. (1990). *Challenge of Chemical Weapons: An American Perspective*. New York: St. Martin's Press.
- Verdensbanken (2019). *Countries and Economies*. Tilgjengelig fra: <https://data.worldbank.org/country> (Hentet: 13.3.19).
- Vis, B. (2012). The Comparative Advantages of fsQCA and Regression Analysis for Moderately Large-N Analyses. *Sociological Methods & Research*, 41(1): 168-198.
- Vlaskamp, M. (2010). The Role of the European Union in the Processes to Ban Cluster Munitions. *Working Paper del Observatori de Política Exterior Europea*, 84: 1-12.
- Waltz, K. N. (1959). *Man, the State and War. A Theoretical Analysis*. New York: Columbia University Press.
- Wendt, A. (1992). Anarchy Is What States Make of It: The Social Construction of Power Politics. *International organization*, 46(2): 391-425.
- Wien-konvensjonen om statsuksesjon vedrørende traktater (1978). I O. K. Fauchald og B. S. Tuseth (red.) (2012) *Global and Regional Treaties* (s. 744-753). Bergen: Fagbokforlaget.
- Wien-konvensjonen om traktatretten (1969). I O. K. Fauchald og B. S. Tuseth (red.) (2012) *Global and Regional Treaties* (s. 18-29). Bergen: Fagbokforlaget.
- Williams, H. (2016). Why a Nuclear Weapons Ban is Unethical (For Now). *The RUSI Journal*, 161(2): 38-47.

Vedlegg

Tabell V.1: Sannhetstabell. Atomvåpen. Tilslutning ved avstemning. Positiv analyse 1.

Regionalt normpress (avst.) (R)	Sivilsamfunn for nedrustning (O)	Sikkerhetspolitisk kostnad (S)	Utfall	Frekvens	Konsistens
1	0	0	C	64	0,77
1	1	0	1	50	0,86
0	1	1	0	26	0,04
0	0	0	C	22	0,73
0	1	0	C	19	0,73
0	0	1	0	10	0,00
1	1	1	0	6	0
1	0	1	?	0	-

Forklaring for Utfall-kolonne: 0 = 0-konfigurasjoner. 1 = 1-konfigurasjoner.
 C = motstridende konfigurasjoner. ? = uobserverte konfigurasjoner.
 Kosistensterskel: 0,85. Frekvensterskel: 6.

Tabell V.2: Sannhetstabell. Atomvåpen. Tilslutning ved avstemning. Positiv analyse 2.

Regionalt normpress (avst.) (R)	Sivilsamfunn for nedrustning (O)	Sikkerhetspolitisk kostnad (S)	Utfall	Frekvens	Konsistens
1	0	0	1	64	0,84
1	1	0	1	50	0,88
0	1	1	0	26	0,04
0	0	0	C	22	0,76
0	1	0	C	19	0,73
0	0	1	0	10	0,00
1	1	1	0	6	0,00
1	0	1	?	0	-

Forklaring for Utfall-kolonne: 0 = 0-konfigurasjoner. 1 = 1-konfigurasjoner.
 C = motstridende konfigurasjoner. ? = uobserverte konfigurasjoner.
 Kosistensterskel: 0,84. Frekvensterskel: 6.

Tabell V.3: Sannhetstabell. Atomvåpen. Tilslutning ved avstemning. Positiv analyse 3.

Regionalt normpress (avst.) (R)	Sivilsamfunn for ned- rustning (O)	Sikkerhetspolitisk kostnad (S)	Sårbar stat (F)	Utfall	Frekvens	Konsistens
1	0	0	0	1	47	0,87
1	1	0	0	1	37	0,95
0	1	1	0	0	26	0,04
0	0	0	0	C	21	0,74
0	1	0	0	C	17	0,69
1	0	0	1	C	17	0,74
1	1	0	1	C	13	0,66
0	0	1	0	0	9	0,00
1	1	1	0	0	5	0,00
0	1	0	1	?	2	0,92
0	0	0	1	?	1	0,92
0	0	1	1	?	1	0,00
1	1	1	1	?	1	0,00
0	1	1	1	?	0	-
1	0	1	0	?	0	-
1	0	1	1	?	0	-

Forklaring for Utfall-kolonnen: 0 = 0-konfigurasjoner. 1 = 1-konfigurasjoner.
 C = motstridende konfigurasjoner. ? = uobserverte konfigurasjoner.
 Kosistensterskel: 0,85. Frekvensterskel: 5.

Tabell V.4: Sannhetstabell. Atomvåpen. Tilslutning ved avstemning. Negativ analyse.

Regionalt normpress (avst.) (R)	Sivilsamfunn for ned- rustning (O)	Sikkerhetspolitisk kostnad (S)	Sårbar stat (F)	Utfall	Frekvens	Konsistens
1	0	0	0	0	47	0,13
1	1	0	0	0	37	0,05
0	1	1	0	1	26	0,96
0	0	0	0	C	21	0,26
0	1	0	0	C	17	0,31
1	0	0	1	C	17	0,26
1	1	0	1	C	13	0,34
0	0	1	0	1	9	1,00
1	1	1	0	1	5	1,00
0	1	0	1	?	2	0,08
0	0	0	1	?	1	0,08
0	0	1	1	?	1	1,00
1	1	1	1	?	1	1,00
0	1	1	1	?	0	-
1	0	1	0	?	0	-
1	0	1	1	?	0	-

Forklaring for Utfall-kolonnen: 0 = 0-konfigurasjoner. 1 = 1-konfigurasjoner.

C = motstridende konfigurasjoner. ? = uobserverte konfigurasjoner.

Kosistensterskel: 0,85. Frekvensterskel: 5.

Tabell V.5: Sannhetstabell. Atomvåpen. Tilslutning ved signering. Positiv analyse.

Regionalt normpress (avst.) (R)	Sivilsamfunn for ned- rustning (O)	Sikkerhetspolitisk kostnad (S)	Sårbar stat (F)	Utfall	Frekvens	Konsistens
1	0	0	0	C	47	0,42
1	1	0	0	C	37	0,63
0	1	1	0	0	26	0,02
0	0	0	0	C	21	0,38
0	1	0	0	C	17	0,39
1	0	0	1	C	17	0,38
1	1	0	1	0	13	0,16
0	0	1	0	0	9	0,00
1	1	1	0	0	5	0,00
0	1	0	1	?	2	0,31
0	0	0	1	?	1	0,67
0	0	1	1	?	1	0,00
1	1	1	1	?	1	0,00
0	1	1	1	?	0	-
1	0	1	0	?	0	-
1	0	1	1	?	0	-

Forklaring for Utfall-kolonnen: 0 = 0-konfigurasjoner. 1 = 1-konfigurasjoner.
 C = motstridende konfigurasjoner. ? = uobserverte konfigurasjoner.
 Kosistensterskel: 0,75. Frekvensterskel: 5.

Tabell V.6: Sannhetstabell. Atomvåpen. Tilslutning ved signering. Negativ analyse.

Regionalt normpress (avst.) (R)	Sivilsamfunn for ned- rustning (O)	Sikkerhetspolitisk kostnad (S)	Sårbar stat (F)	Utfall	Frekvens	Konsistens
1	0	0	0	C	47	0,62
1	1	0	0	C	37	0,38
0	1	1	0	1	26	0,98
0	0	0	0	C	21	0,68
0	1	0	0	C	17	0,62
1	0	0	1	C	17	0,71
1	1	0	1	1	13	0,84
0	0	1	0	1	9	1,00
1	1	1	0	1	5	1,00
0	1	0	1	?	2	0,69
0	0	0	1	?	1	0,66
0	0	1	1	?	1	1,00
1	1	1	1	?	1	1,00
0	1	1	1	?	0	-
1	0	1	0	?	0	-
1	0	1	1	?	0	-

Forklaring for Utfall-kolonnen: 0 = 0-konfigurasjoner. 1 = 1-konfigurasjoner.
 C = motstridende konfigurasjoner. ? = uobserverte konfigurasjoner.
 Kosistensterskel: 0,84. Frekvensterskel: 5.

Tabell V.7: Sannhetstabell. KMK-avtalene. Tilslutning ved signering. Positiv analyse.

Globalt norm- press (sign.) (G)	Regionalt norm- press (sign.) (R)	Sivilsamfunn for nedrustning (O)	Sikkerhetspolitisk kostnad (S)	Utfall	Frekvens	Konsistens
1	1	0	0	1	115	0,85
1	0	0	0	C	85	0,69
1	0	1	1	C	55	0,48
1	1	1	1	C	49	0,72
0	0	0	0	C	31	0,64
0	0	1	1	C	31	0,44
0	1	1	1	C	30	0,71
0	1	0	0	1	28	0,82
0	0	1	0	C	28	0,60
1	1	1	0	1	27	0,92
1	1	0	1	C	26	0,78
1	0	0	1	C	24	0,44
0	1	1	0	1	18	0,90
0	0	0	1	C	16	0,42
0	1	0	1	C	15	0,71
1	0	1	0	C	13	0,69

Forklaring for Utfall-kolonnen: 0 = 0-konfigurasjoner. 1 = 1-konfigurasjoner.
 C = motstridende konfigurasjoner. ? = uobserverte konfigurasjoner.
 Kosistensterskel: 0,82. Frekvensterskel: 10.

Tabell V.8: Sannhetstabell. KMK-avtalene. Tilslutning ved signering. Negativ analyse.

Globalt norm- press (sign.) (G)	Regionalt norm- press (sign.) (R)	Sivilsamfunn for nedrustning (O)	Sikkerhets-poli- tisk kostnad (S)	Utfall	Frekvens	Konsistens
1	1	0	0	C	115	0,22
1	0	0	0	C	85	0,45
1	0	1	1	C	55	0,57
1	1	1	1	C	49	0,33
0	0	0	0	C	31	0,54
0	0	1	1	C	31	0,61
0	1	1	1	C	30	0,35
0	0	1	0	C	28	0,46
0	1	0	0	C	28	0,28
1	1	1	0	0	27	0,10
1	1	0	1	C	26	0,25
1	0	0	1	C	24	0,58
0	1	1	0	0	18	0,13
0	0	0	1	C	16	0,61
0	1	0	1	C	15	0,31
1	0	1	0	C	13	0,38

Forklaring for Utfall-kolonnen: 0 = 0-konfigurasjoner. 1 = 1-konfigurasjoner.

C = motstridende konfigurasjoner. ? = uobserverte konfigurasjoner.

Kosistensterskel: 0,75. Frekvensterskel: 10.

Tabell V.9: Sannhetstabell. KMK-avtalene. Tilslutning ved ratifisering. Positiv analyse.

Globalt norm- press (sign.) (G)	Regionalt norm- press (sign.) (R)	Sivilsamfunn for nedrustning (O)	Sikkerhets-poli- tisk kostnad (S)	Utfall	Frekvens	Konsistens
1	1	0	0	1	115	0,95
1	0	0	0	1	85	0,89
1	0	1	1	C	55	0,61
1	1	1	1	1	49	0,83
0	0	0	0	C	31	0,78
0	0	1	1	C	31	0,52
0	1	1	1	C	30	0,76
0	0	1	0	C	28	0,67
0	1	0	0	1	28	0,93
1	1	1	0	1	27	0,92
1	1	0	1	1	26	0,85
1	0	0	1	C	24	0,54
0	1	1	0	1	18	0,89
0	0	0	1	C	16	0,45
0	1	0	1	C	15	0,75
1	0	1	0	C	13	0,77

Forklaring for Utfall-kolonnen: 0 = 0-konfigurasjoner. 1 = 1-konfigurasjoner.
 C = motstridende konfigurasjoner. ? = uobserverte konfigurasjoner.
 Kosistensterskel: 0,83. Frekvensterskel: 10.

Tabell V.10: Sannhetstabell. KMK-avtalene. Tilslutning ved ratifisering. Negativ analyse.

Globalt norm- press (sign.) (G)	Regionalt norm- press (sign.) (R)	Sivilsamfunn for nedrustning (O)	Sikkerhets-poli- tisk kostnad (S)	Utfall	Frekvens	Konsistens
1	1	0	0	C	115	0,44
0	1	0	0	C	85	0,51
0	1	1	1	C	55	0,69
1	1	1	1	C	49	0,55
0	0	0	0	C	31	0,73
0	0	1	1	1	31	0,83
1	0	1	1	C	30	0,67
0	0	1	0	C	28	0,59
1	0	0	0	C	28	0,62
1	1	1	0	C	27	0,29
1	1	0	1	C	26	0,63
0	1	0	1	C	24	0,80
1	0	1	0	C	18	0,35
0	0	0	1	1	16	0,91
1	0	0	1	C	15	0,79
0	1	1	0	C	13	0,54

Forklaring for Utfall-kolonnen: 0 = 0-konfigurasjoner. 1 = 1-konfigurasjoner.
 C = motstridende konfigurasjoner. ? = uobserverte konfigurasjoner.
 Kosistensterskel: 0,83. Frekvensterskel: 10.